cronica

REVISTĂ DE CULTURĂ
Prețul : 15 lei

14

1288
Anul XXVII
15—31 VII 1992

renaștere românească, integrare europeană

SALA DE LECTURĂ

Fondul principal al culturii române

CUCUTENI 5000

Ajuns la a X-a ediție, tîrgul de ceramică populară „Cucuteni 5000" a oferit, vreme de trei zile, un prilej de bucurie pentru locuitorii Iașului. Aproape treizeci de creatori din diferite centre de olărit din aproape toate provinciile țării (inclusiv Basarabia) au fost prezenți cu roadele muncii lor, oferind juriului posibilitatea de a-i compara și publicului ocazia de a-și procura fie un taier de Horezu pentru frumusețea sa, fie o oală de sarmale pentru utilitatea ei. Îmbinînd astfel utilul cu frumosul, relevînd talentul personal pe fondul caracteristicilor tradiționale ale zonei etnografice de proveniență, artiștii populari au venit cu încredere în Dealul Copoului și, putem spune acum, nimeni nu a fost dezamăgit. După cum mărturiseau ei înșiși „dintre toate tîrgurile de ceramică, la Iași e altfel, nu că se vinde mai bine, dar parcă sîntem tratați mai domnește". Un adevăr care trebuie să ne bucure deoarece el subliniază ținuta acestei manifestări pe care am dori-o numită mai degrabă „Festival de ceramică populară", întrucît se apropie mai mult de acesta decît de un banal tîrg de oale.

De departe, cea mai plăcută surpriză a acestor zile a fost oferită de „clanul" Sitar (Cornel și Liviu Sitar și Doina Bledea, sora lor) care au expus o mare varietate de modele de ceramică maramureșană, lucrate extrem de îngrijit, cu o cromatică și o glazură exemplare.

Din Horezu, Eufrosina Vicșoreanu a prezentat atît piese cu motive tradiționale (cocoșul, pomul vieții, crucea de Horezu, șarpele etc.), cît și rafinatele sale „jocuri de gaiță" atît de apreciate pentru decorativismul lor.

Au mai fost prezenți cu lucrări notabile Ioana Mischiu (Horezu), Florin Colibaba (Rădăuți), Eugen Vacarciuc (Hogînești-Călărași — Basarabia); Ilie Năstase (Mînzălești — Buzău), Andrei Gheorghe (Poiana Deleni — Iași), mulți dintre ei cîștigători ai marilor premii ale edițiilor anterioare.

Cu regret am constatat absența a două centre care altădată ne bucurau inimile: Hălmăgel — Arad (familia Golea nu a mai putut face deplasarea din cauza vîrstei înaintate) și Oboga — Balș (jucăriile muzicale ale acestui centru asigurau de obicei „sonorizarea" tîrgului).

Fiind o ediție jubiliară, se cuvine să ne aducem aminte și de cei care, în edițiile anterioare, au asigurat nivelul ridicat al manifestării prin competența cu care au condus juriile, în special regretații Prof. Dr. Ion Vlăduțiu și Prof. Dr. Paul Popescu, două nume de referință în etnografia românească.

O notă bună Centrului Județean de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare pentru organizarea deosebit de îngrijită a acestei manifestări dar, mai ales, pentru popularizarea prin mass-media (Tv, buletinul informativ „Olarii" ș.a.) a acestei sărbători atît de dragă sufletelor noastre.

Dr. Ostin C. MUNGIU

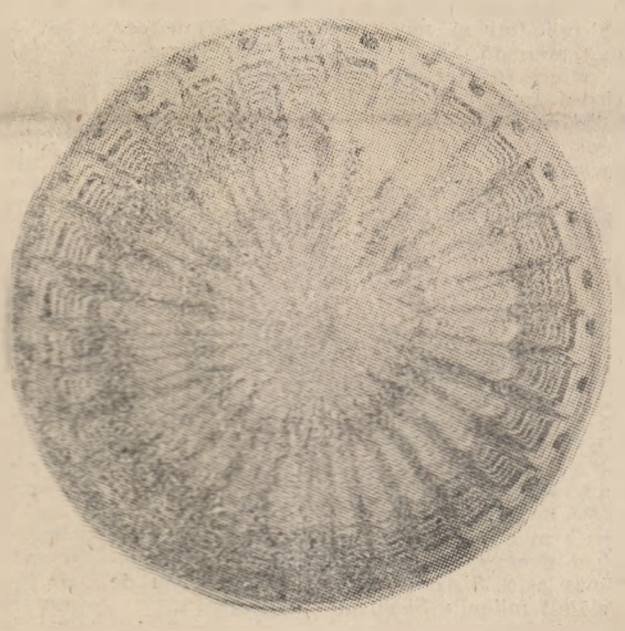

Colecția Dr. O. C. MUNGIU
Foto : Mihai ROTARU

Urme pe zăpadă

Agresiuni, agresiuni...

Omul acestui sfîrşit de secol este supus nenumăratelor agresiuni, unele vechi de cînd lumea, altele de ultimă oră, toate mai necruţătoare ca niciodată. Pentru devastatoarea lor lucrare, ce nu încetează o clipă să-i răvăşească existenţa, el însuşi este vinovat. Otrăvind planeta, a reciclat aproape toate maladiile şi a făcut să apară altele, în faţa cărora instrumentele ştiinţei se arată neputincioase. „Umanizînd" natura, culege acum roadele răzbunării ei drastice. Nu a încetat un moment să se înarmeze şi să se sfîşie în războaie locale (etnice, religioase, economice...), care totdeauna adună şi anunţă încleştări mondiale. A pus în acţiune cele mai pustiitoare ideologii, care, industrializînd crima, au ruinat măreţia de drept a acestui secol. Schematic, cam acesta este inventarul înfăptuirilor lui, ca o repetare redimensionată în rău a faptelor săvîrşite de semenii săi ce au populat secolele de pînă la el. Omul despre care vorbim pare să-şi fi pierdut minţile şi lunecă tot mai mult spre distrugerea sa.

O agresiune (cam de ultimă oră pentru noi) este şi cea informaţională. Cuvîntul tipărit, transmis de la distanţă sau însoţitor de imagini pare să-şi tot restrîngă partea benefică, în favoarea dezorientării, a disperării, a haosului. Într-un cuvînt, ea nu este mai blîndă, în a-şi atinge scopurile, decît agresiunea săvîrşită cu armele. Cu o mass-medie inteligent dirijată (şi obişnuit racordată la serviciile secrete), poţi ruina ţări, poţi înălţa statuile dorite sau cîştiga chiar războaie, fără să trimiţi măcar un proiectil în tabăra adversă. Exemplele sînt destule. La prăbuşirea comunismului o enormă contribuţie a avut-o mass-media democraţiilor occidentale. Un asemenea război, fără bombe şi rachete, a fost salvator. Decenii la rînd mass-media occidentală a nutrit speranţa atîtor popoare din răsăritul Europei, căzute în robia totalitarismului comunist, că ziua eliberării lor avea să vină. Cei ce au trăit în această parte de lume au mitizat aproape, în suferinţa şi umilirea lor, cutare sau cutare post de radio ori vreo publicaţie ce le parvenea clandestin. Ei au fost profund recunoscători acelor ziarişti care au pledat vreme îndelungată, chiar şi atunci cînd eliberarea părea o himeră, pentru soarta existenţei lor. Dar tot aceşti oameni se simt năuciţi, cînd constată că aceiaşi ziarişti fac în clipa de faţă alte jocuri, ce anunţă alte împărţiri de lume, cu alţi stăpini de aiurea pentru ţările lor. Ei nu pot înţelege cum aceeaşi voce — ieri îndrăgită pentru adevărurile rostite — poate astăzi incita la învrăjbire etnică sau religioasă, răstălmăceşte istorii sau chiar faptele petrecute sub ochii lor. Oamenii de aici, îndelung prelucraţi de o propagandă pe care au urît-o şi de care s-au apărat cum au putut, şi-au închipuit că acei necunoscuţi prieteni ai lor sînt oameni absolut independenţi. Dar, vai, nici pe tărîmurile unde libertatea nu este doar o floare rară, cei ce pun zilnic în mişcare mass-media nu sînt chiar de capul lor. Ziariştii cu adevărat independenţi, refractari la orice fel de indicaţii („preţioase" sau nu), nu au avut şi nu vor avea niciodată o existenţă prea fericită. Puternicii zilei, adică statele bogate şi înarmate pînă în dinţi, vor modela totdeauna mass-media potrivit intereselor lor. Şi în această privinţă lucrurile se petrec potrivit acelei logici simple şi dure — cine plăteşte are dreptul să comande.

În realitatea planetei de faţă, cea schimbătoare de la o oră la alta (mai mult în rău decît în bine), realitatea românească s-ar părea că deţine multe recorduri de irosire şi risipire. Pe măsura ei este şi mass-media autohtonă. Răvăşită de orgolii personale sau de grup, prea puţin înzestrată cu profesionalism, orbit de senzaţional şi calomnie, arată ca un agregat rudimentar capabil doar să surzească lume prin infernale zgomote. Trecutul şi-a pus prea îndelung amprenta pe noi toţi şi mass-media este sigur cea mai marcată. Se vrea — cum este firesc — o putere în stat, dar se dovedeşte neputincioasă. Înafară de hei-rup-uri politice, de hăulite repetate dincolo de saturaţie, ideile constructive se pot număra cu (mult) primele degete de la o mînă. În loc de informaţii precise ,obiective, se servesc fel de fel de comentarii care mai de care mai ţîfnoase, semnate de prea mulţi nechemaţi, să spună cum sîntem şi cum ar trebui să fim. Publicaţiile care îşi spun independente şi ziaristii lor ce flutură un astfel de steag nu fac decît să mai adauge o minciună în marea de minciuni în care încă trăim. Omul obişnuit cumpără ziare, urmăreşte emisiuni de radio sau de televiziune, în care ar vrea să găsească ceva adevărat despre ofurile lui, dar întîlneşte mai mult răfuieli între domnii de astăzi, tovarăşi ieri. Şi prea multă intoleranţă şi ură...

Pe lîngă atîtea agresiuni, ce mai contează cea a mass-mediei ? Se poate suporta cu stoicism, avem doar destulă experienţă şi în privinţa asta. Şi, cu stoicism, ne apropiem de celălalt mileniu. Şi cu puţine speranţe...

Corneliu ŞTEFANACHE

Civilizaţia ochiului

De la mahalale la cartiere „istorice"

Începutul Iaşului, ca al majorităţii oraşelor româneşti, a fost un sat. Un sat care, intîmplîndu-se într-un vad comercial, a devenit tîrg, intrînd astfel în circuitul deschis al istoriei. Triada sat-mahala-cartier este o oglindă a istoriei locului în care termenii sînt pe rînd, în ordinea dată, preponderenţi, fără ca pînă astăzi să dispară cu totul vreunul din ei. Dacă această realitate este vizibilă, estetica ei este de neînţeles iar izvoarele ei culturale rămîn confuze.

Singurul element al triadei care contează axiologic este satul. Valoarea acestuia este dată de existenţa lui într-un orizont cultural coerent, cu rădăcini ancestrale, care, mai degrabă implicit decît explicit, a impus principii de compoziţie. Trei dintre acestea sînt relevante pentru tema de faţă :

1. aşezarea gospodăriilor „în lărgime". „Să ai lărgime", spune ţăranul român

2. căutarea şi identificarea locului bun pentru a te feri de cel rău întrucît casa, pentru a fi bine plasată şi orientată în cosmos, trebuie să fie la locul ei. Funcţia cultural-estetică a orientării o au pridvorul, receptacol solar ; că atare casa este indiferentă faţă de stradă.

3. deschiderea casei, gospodăriei şi satului către oameni şi natură. Într-un sat românesc privirea nu întîlneşte obstacole în observarea fenomenelor umane şi sau naturale.

Structura satului, subordonată acestor principii, a fost lovită în cursul transformării în însăşi esenţa ei. Tîrgul a însemnat cosmopolitism şi criză de teren. Au apărut noi modele culturale. În consecinţă „să ai lărgime" a rămas doar o dorinţă. Posibilităţile de alegere a locului şi orientare a casei au fost în mare parte anulate. Pridvorul a devenit în tîrg un nonsens. A fost mai întîi închis cu geamlîc, apoi transformat într-un coridor de distribuţie. Au apărut pe lîngă o astfel de casă de tîrg, case evreieşti, armeneşti, ţigăneşti etc. „Deschiderea" nu mai este posibilă din lipsă de spaţiu şi nici de dorit, întrucît nu oferă suficientă securitate. S-a născut mahalaua.

În ciuda prejudecăţilor, mahalaua are calităţi fundamentale locuirii (care nu ţin de rezolvările tehnice şi tehnologice actuale) întrucît se compune din locuinţe unifamiliste cu grădină. Un mod de locuire care astăzi, cu adaosurile de confort edilitar necesare, reprezintă, pentru cei mai mulţi, un ideal. În estetica generală a oraşului, mahalalele, întinse cuminţi pe formele de relief, nu rupeau relaţia cu mediul natural, lăsînd vizibile, din orice loc, monumentele Iaşului.

Dacă transformarea satului în mahala s-a făcut lent, oarecum natural, apariţia cartierelor a fost o revoluţie. În conceperea şi realizarea lor nu s-a ţinut seamă decît de raţiune. Şi ca să fim mai exacţi, de raţiune fără cultură. Datorită acestui fapt există o diferenţă extremă între sat şi cartier, dar există, în acelaşi timp, nedorite apropieri între cartier şi mahala. Practic cartierele nu sînt altceva decît mahalale supraetajate, concepute după modele abstracte, străine de cultura noastră, care au rupt oraşul de istoria şi natura lui, prin realizarea de spaţii labirintice.

Lipsa în esenţă a culturii în modul de gîndire al cartierelor a fost compensată cu mîndre etichete : „Dacia", „Mircea cel Bătrîn", „Alexandru cel Bun" etc. O necesară coerenţă pragmatică, sau o cît de mică sinceritate ar fi putut duce la ideea unor denumiri neutre, să zicem cartierele 1, 2, 3,... sau A, B, C,... dacă teama unor numiri care să acopere realitatea a blocat imaginaţia : „Cazematelor", „Igrasiilor", „Îndesiţilor"...

Concluzii necesare. Iaşul se confruntă cu o acută criză de locuinţe. Rezolvarea ei, atunci cînd posibilităţile economice o vor permite, nu mai poate fi lăsată la voia întîmplării dacă vrem să nu transformăm cadrul vieţii noastre în haos. Satul, mahalaua, cartierul conţin elementele viabile, necesare locuinţei adevărate, necesare unui mod de locuire care să împlinească orice fiinţă umană. Sinteza acestor elemente este o problemă de creaţie a cărei rezolvare trebuie să ducă la reconstituirea în idealitate a „dulcelui tîrg".

Ionel OANCEA

Brize

Metro-pizza şi altele

După show-ul partidului unic, încheiat apoteotic prin desemnarea (cum altfel ?) la prezidenţie a actualului prezident din palatul regal de la Cotroceni, show care a purtat amprenta digitală a babacului Marx şi care i-a adus iarăşi în forscenă pe cei cîţiva vicleni copii de casă, cu panseurile lor stînd sub semnul alegaţiei grefierului de la camera deputaţilor : să discutăm cu argumente (tovarăşi), nu cu chestiuni, deci cu panseurile lor gen :

— să nu ne ploconim în faţa Occidentului, pentru că, dacă stăm cu ochii holbaţi la Occident, nu vedem că avem şi noi valorile noastre (evasinecunoscutul istoric de Iaşi, arhicunoscutul parlamentar).

— dacă nu-i oprim pe catolici la graniţă, ne vor ocupa (gînditorul supraponderal de Constanţa).

— etc. etc.

deci, după show-ul naţional al fedese... ce bine pică, la vreme de seară, cîte-o raită prin cele bărulete şi buticuri, ieşite ca mănătărcele după o efervescentă ploicică de iulie !

La pas, deci, prin aceste singure palpabile binefaceri ale rîvnitei noastre descătuşări, aşadar la trap nocturn pe la Metro-pizza, unde superbele perechi de juni români îşi sorb, reciproc hipnotizate, păhăruţele occidentale de Johny Walker, Alvorada, învăluiţi în Lucky Strike, pe la acvariul alb de pe Lăpuşneanu, sub jetul video, pe sub miliardarul arbore ginkgo, la măsuţele zbîrnîind de hormoni, pe la Levant, vecinul fabricii de făcut copii, dar şi pe la junii ţărănişti, la trap, la trap, uitînd de show-ul fede... şi de alte show-uri nu chiar fe... pe trotuarele inundate de electricitate (ehe ! puterea sovietelor + electrificare =...) în buestru pe la hulitele locande, infiltraţii periculoase ale Occidentului în somma noastră purrră, tîrş, tîrş, pe trotuare, în căutarea unui taburet liber...

Cîtă alienare ! vorba istoricului de serviciu.

Val GHEORGHIU

Concurs de creaţie coregrafică

Comitetul Naţional al Dansului din România, în colaborare cu Inspectoratul pentru Cultură al Judeţului Iaşi şi cu Centrul Cultural Francez Iaşi organizează un Concurs Internaţional de Creaţie Coregrafică, programat să se desfăşoare în ultima săptămînă a lunii noiembrie a.c.

Cu această ocazie se instituie un premiu în valoare de 10 000 lei pentru cea mai expresivă statuetă (înălţimea, aprox. 30 cm), reprezentînd o balerină sau o idee abstractă despre dans. Trofeul va purta obligatoriu inscripţia FLORIA CAPSALI — in memoriam. **Termenul limită de prezentare a lucrărilor, la sediul Inspectoratului pentru Cultură al Judeţului Iaşi, este 15 octombrie a.c.**

Agenţii economici care doresc să contribuie la sponsorizarea acestei manifestări artistice sînt rugaţi să se adreseze Inspectoratului pentru Cultură al Judeţului Iaşi, telefoane 98/112260, 140431, cont virament 630910030.

Director de Concurs,
Dan BREZULEANU

Fascinaţia lecturii

Ca o iluzie a confortului intelectual

Sub multe înfăţişări se percepe viaţa, sub multe forme ne apare ea. Ne cheltuim energia în varii direcţii, dar ne scapă de cele mai multe ori tocmai esenţialul. Cel mai bun lucru, cred, ar fi ca timpul receptării să nu ţină seama de diferenţele sociale sau de altă natură existente la un moment dat, observaţia noastră rămînînd pură, neţinînd cont de prejudecăţi, de acele obstacole care ne alterează cercetarea, percepţia şi mai ales evaluarea faptelor din jurul nostru.

Pînă la un punct toate acestea sînt realizabile printr-un plus de voinţă şi prin orientarea corectă a gîndului. Intervine însă, ca o condiţie absolută, acel fundament, acea construcţie solidă peste care se poate supraetaja adausul, oportun şi inteligent. Pentru a privi şi înţelege lucrurile şi fenomenele în amploarea lor, dintr-o perspectivă cuprinzătoare, de la sine se impune elucidarea începutului, mai exact, cunoaşterea simplului pentru a ajunge apoi la complex.

O concretizare. Niciodată nu vom fi capabili a pătrunde în sistemele filosofice adînci dacă nu ne aplecăm mai întîi asupra ideilor şi principiilor de origine. După cum bine ne amintim, filosofia greacă începe cu iluştrii Thales din Milet, Anaximandru, Anaximene, Pitagora, Xenofon, Parmenide, Zenon, Heroclit, Empedocle, Anaxagora, Leucip, Democrit. Fiecare dintre ei şi-a adus prinosul de gîndire la dezvoltarea spiritualităţii umane. Iată Thales din Milet a spus că „apa este principiul tuturor lucrurilor", pentru ca Anaximene să-i replice „aerul este esenţa lumii", Heraclit venind şi el cu „focul care este prima esenţă". Empedocle, cu o privire mai analitică, diversifică elementele acestea primordiale zicînd că „focul, apa, pămîntul şi aerul sînt esenţele lumii", adăugînd în acelaşi timp şi importanţa celor două principii : binele şi răul, ceea ce pentru acele secole VII — IV î.e.n. a însemnat un fapt de gîndire extraordinar. Dar Anaxagora ? După el, care era principiul lumii? Răspunsul lui nu poate fi decît o dovadă a subtilităţii evoluţiei în meditaţie şi profunzime, aceasta ca un rezultat al trecerii timpului cu folos şi în acest plan. „Gîndul (nous-ul) este principiul lumii". Cu Anaxagora filosofia a făcut un pas mare şi a pregătit terenul pentru a fi acceptat : „Totul este Unu" şi „Totul este fiinţă" ale lui Xenofon şi, respectiv, Parmenide, ceea ce l-a determinat, mult mai tîrziu, pe Hegel să pronunţe : „Filosofia propriu-zisă a început cu Parmenide".

De la aceste începuturi, care acum ni se par atît de „simple şi banale", la întreaga filosofie modernă s-a străbătut o cale uriaşă, mereu însă gîndirea omului a gravitat în jurul esenţialului desprins din viaţă, aşa cum o percepem şi o înţelegem, esenţial care cuprinde de fapt nemărginirea, necuprinsul, misterul, tragismul. Adică tot ceea ce este legat de existenţă, de viaţă şi de moarte, de durerea umană care nu poate şi nici nu va putea curînd să-şi răspundă : unde-mi sînt limitele ?

Rămîne îndemnul : să aflăm lumii ce are esenţial ! E ca o speranţă disperată sau măcar ca o iluzie a confortului intelectual de care sîntem în stare.

Nicolae BUSUIOC

Mediterana în doi timpi și trei mișcări

Hazardul m-a îmbarcat la Genova într-un vapor de lux, Costa Marina, cu care urma să întreprind prima mea croazieră. Vaporul făcea și el prima sa cursă, de botez și de desvîrginare deopotrivă, motive suficiente pentru a mări și mai mult numărul de „premiere" absolute printr-un program artistic, liric, muzical, sportiv și de distracții cum numai organizatori italieni și francezi mai sunt astăzi în stare să-l pună pe picioare și să-l și realizeze printr-o organizare perfectă care îngăduia totuși și improvizațiilor să-și manifeste deliciile și necesitățile pragmatice.

De regulă se plutea noaptea, iar ziua se făceau mai multe excursii pe uscat, oferta itinerariilor fiind destul de variată. Primul port avizat a fost Barcelona, un oraș pe care-l cunosc ca pe buzunarele pantalonilor mei scurți. Am preferat așadar un raid individual prin acest oraș și îndeosebi prin orașul vechi și pe Ramblas. Aceștia din urmă nu și-au pierdut farmecul floral și faunistic, dar am remarcat totuși o schimbare esențială în raport cu ultima mea descindere în capitala catalană de acum un an. Ramblas s-au curățat vizibil de mișunetul de tot felul de indivizi tuciurii gata oricînd să te fure, să te acosteze cu oferte de mărfuri (alimente, fructe, haine, prostituate) sau să te atragă în niște jocuri de noroc în care rapiditatea, agilitatea, prestidigitația amfitrionului scamator și escroc sînt întotdeauna superioare capacității de concentrare, gîndire și memorare a victimei aprioric păgubașe. Absența acestei componente tradiționale a Ramblasurilor se datorește poate vacanțelor, poate orelor de siestă, dar tare mi-ar plăcea să cred că ea este o urmare a măsurilor de asanare a aspectului urbei care găzduiește în aceste zile Jocurile Olimpice. Edilii Bucureștilor și ai altor orașe românești infestate și invadate de oameni de seama celor care pînă nu de mult își aflau vad pe Ramblas ar face bine să se consulte cu edilii Barcelonei în dorința lor, devenită de mult o necesitate imperioasă, de a curăța străzile românești de o faună subumană, parazitară, bișnițărească, leneșă, escrocă, perversă și periculoasă prin riscul de contaminare.

Următoarea ieșire s-a făcut la Palma de Mallorca. Orașul este atît de modernizat, încît cu greu se pot identifica anumite obiective celebre prin descrieri de călători din veacul trecut, dintre care George Sand cu *O iarnă la Mallorca* este desigur cea mai cunoscută. Catedrala austeră, pătrată, domină Orașul. Monument gotic de tip iberian cu vădite influențe maure, a scăpat furiei iconoclaste și anticlericale declanșate de premierul Juan Mendizabal în anul 1835, într-o revoluție îndreptată în primul rînd împotriva inchiziției și a călugărilor spanioli. Furia oamenilor de rînd din Mallorca s-a îndreptat îndeosebi asupra mînăstirii dominicanilor din Palma, din care n-a mai rămas urmă, dar ale cărei ruine le mai văzuse George Sand la numai trei ani de la asaltul devastator și distrugător dat de o populație asupra unei mînăstiri dinspre care inchiziția năpăstuise veacuri întregi oameni ce îndrăzniseră să cugete și să acționeze altfel decît credeau frații dominicani, închistați și fanatici că se cuvine și că este bine. George Sand a mai avut prilejul să vadă în fostele navee laterale ale fostei mînăstiri dominicane *las sepulturas de personas de bo*, adică lespezile mormintelor oamenilor de bine! Ca bună franțuzoaică, George Sand este mîndră de un nume dintre lungul șir de „oameni de bine": Bonapart, străbunul mallorcan al familiei corsicane ajunse pe tronul Franței. Aceste „personas de bo" pun pe un vizitator cu suflet romînesc pe gînduri și obligă chiar la actualizări și paralele. Ne întrebăm dacă „oamenii de bine" de la București se vor bucura, după trecerea în neființă, de aceeași venerație ca aceștia *personas de bo* din Mallorca, dacă oare cineva îi va regreta sau se va mîndri cu ei. Toate acestea depind în ultimă instanță de faptele lor în timpul vieții și al exersării puterii, singure aceste fapte impunînd posterității venerarea, respectul, indiferența, uitarea, blestemarea.

La cîțiva kilometri de Palma se află mînăstirea Valdemosa („Valea lui Mousa" !), din care au fost izgoniți călugării în anul 1835, dar care nu a fost dărîmată, putînd astfel să găzduiască în iarna 1838/39 pe George Sand cu cei doi copii ai ei (Maurice și Solange) și, desigur, pe Frédéric Chopin. Mînăstirea este astăzi o atracție turistică tocmai datorită acestui șejur, atît de neplăcut pentru cei doi iluștri vizitatori de acum mai bine de un veac și jumătate. Felul cum s-au purtat localnicii cu George Sand și cu Frédéric Chopin trebuie judecat prin optica moralei insulare din veacul trecut, dar se pare că și excentrica George Sand i-a provocat; ea este pe deasupra și mult prea severă și parțială în aprecierile ei. Cunoscînd *O iarnă la Mallorca*, am pășit în mînăstirea Valdemosa regăsind aproape totul neschimbat. Impresia cea mai mare nu o provoacă vizionarea obiectelor personale ale celor doi locatari laici ai fostului lăcaș monahal, ci vizitarea farmaciei medievale, o adevărată bijuterie a acestui gen și cu siguranță unică în întregul bazin mediteranean.

La întoarcere am făcut un alt tur al orașului Palma. Parcă-ți vine totuși a o crede pe undeva pe George Sand în remarcile ei despre „originalitatea" băștinașilor, vecină cu o stupiditate evidentă. Iată, de pildă, interpreta noastră poliglotă. Autocarul trece pe lîngă monumente, ziduri, biserici vechi, ea vorbește netulburată de aceste monumente, despre producția de cartofi a insulei; în schimb, ne oprim în dreptul unui *supermarché* de duzină și ea începe să toarne despre prețuri, sortimente, orarii de parcă am fi din *terzo mondo*. Singur descopăr o clădire mare, modernă cu o inscripție sobră și proporțională cu edificiul: AUDITORIUM, sală de concerte celebră, inaugurată acum 16 ani de Herbert von Karajan. Nu departe de acest Auditorium, pe aceeași latură a șoselei surprinde o inscripție la fel de mare, dar pe o clădire de cel puțin zece ori mai mică; disproporția este evidentă și îndeamnă la reflecții din partea unui suflet românesc; sunt, de altfel, sigur că numai eu am remarcat această inscripție: FONDACION EUROPEA DRAGAN.

Mallorca este un punct de atracție pentru turiștii snobi și cu bani mulți. Cel puțin se poate conta pe odihnă pe această insulă, ceea ce nu este cu putință la Ibiza. Chiar dacă *boom*-ul Ibizei a trecut, ea își păstrează faima locului de distracții facile și rapide, de uitare de sine, de evadare din realul cotidian. După un concediu la Ibiza te întorci mai obosit, extenuat, stressat decît te-ai dus acolo. Goana după distracții ieftine, efemere și costisitoare a ros substanțial valoarea moralei, a bunului simț, a măsurii. Nicăieri nu se leagă — și se dezleagă — amoruri (fizice!) atît de repede și atît de ușor ca la Ibiza.

Vaporului i-au trebuit 24 de ore ca să ajungă de la Ibiza la Tunis. Autocarul ne conduce din port spre un sat de artiști: Sidi Bou Said; toate casele sunt tencuite în alb pentru a menține o oarecare răcoare în odăile joase și înguste. Tocurile geamurilor și ale ușilor sunt vopsite într-un albastru inconfundabil, care armonizează perfect cu albul zidurilor. Se zice că această culoare albastră ar opri muștele să intre în odăile tunisiene de la Sidi Bou Said. Tare bine ar fi fost dacă de la început ar fi avut loc o asemenea reacție și între tricolorul românesc și molia comunistă. Poate o astfel de reacție de respingere o va face trandafirul de toamnă față de bondarul criptocomunist, atît de generos primit de petalele inocente și naive ale trandafirului de primăvară. La doi pași de acest sat se văd ruinele modeste ale Cartaginei, care nu îngăduie nici un fel de supoziții asupra a ceea ce a fost și a însemnat acest oraș în Antichitate. Alături patrulează santinele de-a lungul unui zid triplu care se continuă pînă în mare. Arbori mari și boscheți denși nu sunt în stare să oprească cu desăvîrșire privirea curioasă spre acest palat gigantic și misterios. Este reședința președintelui ales al Tunisiei și păzită la fel ca toate cele ale titanului carpatin de tristă amintire. Se vede că, și în Tunisia, iubirea prea mare trebuie păzită cu santinele înarmate pînă-n dinți. În drum spre capitală ghidul ne lămurește asupra Tunisiei: socialismul tunisian ar fi asemănător celui francez, iar funcția președintelui țării asemănătoare celei a președintelui din Casa Albă. Numai că realitățile pe care le vedem din autocar nu vor în nici un chip să ne convingă că am trece prin Franța sau SUA. Blocurile triste și scorojite, cu mari pete lăsate de prea desele spargeri ale țevilor de canalizare, amintesc nemijlocit de peisajele urbanistice din Europa răsăriteană, de arhitectura confortului comunist sporit. Pe alocuri se mai păstrează clădiri vechi din perioada cînd Tunisia era o colonie franceză, dar și starea acestora este tristă și reclamă de prea multă vreme o renovare capitală. Autocarul se oprește undeva în centrul vechiului Tunis, lîngă „Hôtel de la Victoire", care dă impresia unui bordel de ultimă categorie. Trecem pe jos pe lîngă mai multe ministere, strașnic păzite toate și unde fotografierea este strict interzisă, și intrăm în „Souks", adică în labirintul bazarurilor în care ai impresia că te scufunzi în plin ev mediu. Bărbați și copii lucrează în niște odăi mici fără perete înspre uliță; femeile învăluite se strecoară precum niște năluci pe lîngă ziduri mereu cu privirea în jos de parcă s-ar simți vinovate de existența lor nemeritată. Negustorii ambulanți sunt extrem de insistenți, chiar jenanți în a-și oferi mărfurile; dacă faci imprudența să intri în vorbă cu ei nu mai scapi pînă ce nu ai cumpărat ceva, altfel devin agresivi, te apucă de braț și te rețin aproape cu forța înaintea tejghelei; o franțuzoaică, lezată de bună seamă și în mod pe deplin îndreptățit de acest gen de comerț, a fost prompt categorisită drept rasistă și reprezentantă a unui popor care i-a năpăstuit îndelung pe bieții tunisieni. Negustorii și gastronomii tunisieni din Paris sunt de o politețe, umilință și curățenie exemplare, pe cînd cei din Tunis de o agresivitate, obrăznicie și murdărie la fel de exemplare. M-am mirat îndeosebi de ostilitatea lor față de străini, mai ales dacă vorbești franțuzește; dacă te adresezi lor în italienește sau engleză devin ceva mai comunicabili, dar și mai hrăpăreți cînd îți spun prețurile. Pentru aceeași marfă se cerea în italienește contravaloarea a 45 de denari tunisieni și în franțuzește numai 5 denari; am cumpărat suvenirul cu pricina în cele din urmă cu 300 de pesetas spanioli, un fes autentic arabo-fundamentalist pentru a nu mai fi luat ca străin și mai ales pentru a avea cum să mă maschez la Carnavalul venețian care urma să aibe loc seara în saloanele vaporului; dar m-am gîndit și la legăturile misterioase dintre xenofobia unui popor și nivelul său de trai, greutățile sale economice, sociale și politice.

Ghidul pune capăt acestui calvar prin bazarurile tunisiene introducîndu-ne într-o odaie la etaj și invitîndu-ne să luăm loc. Începe demonstrația covoarelor lucrate toate de mînă în cooperativa socialistă de stat în care tocmai ne aflam fără s-o știm dinainte. Nimeni n-a fost avertizat dinainte de acest gen **sui generis** de turism tunisian, cu toții am înghițit această demonstrație care nu s-a soldat cu nici o vînzare-cumpărare cu toate că prețurile erau modice iar covoarele realmente frumoase. După două ore ne-am jurat cu toții că ne vom feri în viitor să apelăm la serviciile biroului de turism din Tunis care obligă pe toți turiștii la cel puțin o vizitare a unei cooperative socialiste de stat. Biroul acesta nu-și dă seama că pierderile în urma unor astfel de vizite forțate sunt mult mai mari decît cîștigurile în urma speratelor vînzări de covoare sau de alte produse artizanale sau meșteșugărești.

Palermo invadat de soare ne-a îndemnat să uităm destul de repede coșmarul scurtului raid printr-un colț al Africii mediteraneene. Palermo este unul din cele mai fascinante orașe de pe glob datorită îmbinării sincronice a atîtor culturi diverse: grecii, romanii, saracinii, bizantinii, normanzii, dinastiile Staufen, Anjou și Bourbon, papalitatea și desigur italo-sicilienii au lăsat urme adînci și vizibile. Este un oraș aristocratic, tipic sicilian, insular, cu o nedisimulată mîndrie a locuitorilor de a fi altfel, „altcineva" decît conaționalii lor continentali.

Am vizitat catacombele capucinilor, o mostră impresionantă a deșertăciunii lumești. Familiile de azi care au un strămoș expus sau dosit în aceste catacombe fac din acest amănunt un titlu de glorie și vechime de familie! Ca să fii primit aici trebuie să plătești sume considerabile și tocmai ca să se pună capăt acestui trafic macabru s-a interzis prepararea cadavrelor acum mai bine de un veac. Catacombele depozitează peste 8 000 de cadavre și schelete umane din veacurile XVI—XIX. Plimbîndu-mă prin aceste galerii ornate cu rămășițele pămîntești mai bine sau mai prost conservate mi-am adus aminte că un confrate român a susținut acum cîțiva ani că ar fi descoperit aici pe Nicolae Bălcescu. Descoperirea este identică cu presupusa existență a lui Mozart în catacombele aristocratice ale domului Sf. Ștefan din Viena. Marele revoluționar român a decedat într-adevăr la Palermo în anul 1852, dar mă întreb cine i-ar fi plătit accesul postmortem în aceste catacombe și mai ales cum contemporanul nostru a putut să-l identifice pe bietul Bălcescu. Acest joc ieftin cu moartea revoluționarului și această goană deșartă după descoperiri senzaționale trebuia să justifice o altă călătorie în străinătate a confratelui care era trimis la Palermo în cu totul alte scopuri. Catacombele din Palermo trebuia să justifice subteranele bucureștene ale unei organizații românești mai diabolice și mai necruțătoare decît mafia din Palermo. Despre subteranele din București, despre teroriștii lor, despre Mafia românească nu se mai vorbește astăzi, dar confratele nostru continuă voiajurile sale netulburate de nimeni și n-ar fi exclus ca într-o bună zi chiar să-l descopere pe Mozart, de data aceasta în catacombele vieneze.

Din catacombele lugubre am mers la Monreale, ctitoria ultimului rege normand, Wilhelm al II-lea „cel Bun" (predecesorul lui omonim era „cel Rău"). Rostul primar al acestei biserici era îndreptat împotriva episcopului din Palermo și urmărea de fapt facilitarea pătrunderii angevinilor francezi în Sicilia.

Monreale este după Catedrala Sf. Sofia din Constantinopol biserica cu cele mai mari și frumoase mozaicuri. De fapt, tot interiorul este o biblie ilustrată cu mozaicuri de o calitate artistică extraordinară, în care arta mozaicarilor bizantini este evidentă, dar nici influențele saracine și normande nu sunt de neglijat; îndeosebi așezarea coloanelor trădează un rafinament artistic cum numai arabii l-au avut cîndva; în schimb sobrietatea exterioară a lăcașului trimite nemijlocit la normanzi și la ultimul lor rege (1166—1189).

Ultima etapă a croazierei a fost Napoli, de unde am ales excursia la Capri, Napoli fiindu-mi bine cunoscut, ca și Pompei, de altfel. La Capri merită să treci prin Grotta Azzura, acest fenomen optic de o frumusețe ireală, și să urci la Anacapri pentru a vizita Villa San Michele a lui Axel Munthe. Numai dacă ai văzut această vilă, un adevărat muzeu de antichități locale, poți să-l înțelegi deplin pe marele medic și umanist suedez dar și celebra sa **Carte de la San Michele.** Din capela vilei se deschide o panoramă unică spre răsărit și involuntar gîndul zboară din nou dincolo de orizont și-ți aduci aminte de familia baronilor de Capri cu rostul lor economic, politic și cultural în Bucovina de odinioară. La Șerbăuți se află o capelă-muzeu ridicată de baronul Michael von Capri în memoria soției sale Apollonia, decedată la 1881.

Plimbarea prin vila și grădina lui Axel Munthe, priveliștea ce ți se deschide la picioare, contactul cu intimitatea unui adevărat om de omenie care a fost Axel Munthe te pun pe gînduri stranii. Medicul suedez era de fapt un exilat, dar judecînd după scrierile sale nu a suferit de un dor de patrie prea mare. E drept că nici patria sa, Suedia, nu l-a categorisit drept trădător și vînzător de neam și țară, ci s-a mîndrit cu acest fiu naufragiat undeva pe o insulă din Marea Mediteraneană.

În raport cu Suedia lui Axel Munthe un exilat cu suflet românesc gîndește altfel în zilele noastre, cum altfel este și poziția fostei patrii față de foștii ei fii, exilați. Abia după ce ai pierdut ceva definitiv îți dai seama de valoarea acestui bun de neînlocuit, oriunde te-ai afla sau ai trăi. Căci cum altfel se poate interpreta și înțelege acest dor mistuitor de patrie la exilații români, chiar dacă nu toți îl și mărturisesc?! Croaziera mediteraneană mi-a sugerat peste tot paralele, gînduri, realități românești tocmai datorită acestui dor de o țară iubită, dar care nu-și mai prea iubește odraslele ce și-au permis să-i părăsească vatra atît de ostilă idealurilor firești de libertate, de democrație, de demnitate umană.

Adolf ARMBRUSTER

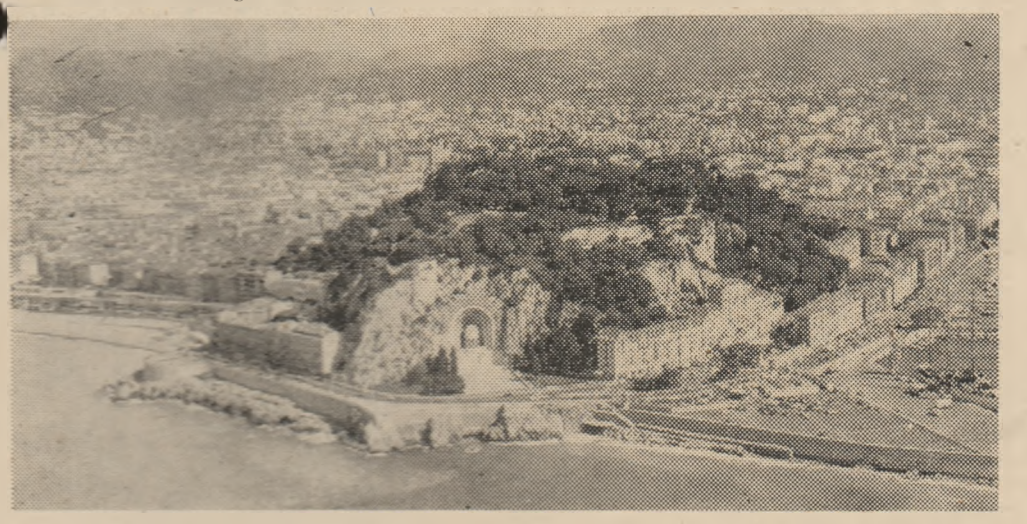

Coasta de Azur

șocul prezentului — presiunea viitorului

GHEORGHE I. FLORESCU:

Istoriografia, un imn de slavă?

1. O simplă și impersonală enumerare a acelora care s-au aplecat în cursul primelor patru decenii și jumătate ale acestui secol asupra studierii trecutului românesc, desăvîrșind o operă impresionantă ca valoare științifică și oricînd pilduitoare pentru noile generații, ar fi absolut elocventă întru certificarea faptului că istoriografia românească atinsese la începutul anilor '40 un nivel european și încă nu unul oarecare. Așadar, zestrea istoriografică pe care au confiscat-o „eliberatorii" kremliniști, prin reprezentanții lor, comuniștii — puțini cîți erau — și elementele capabile să se prosterneze în fața steagurilor roșii, de sub falduri-le cărora se auzeau zăngăniturile secerii și ale ciocanului, nu a putut fi ascunsă imediat sau mistificată peste noapte. Dar „învățătura marxist-leninistă" și „lumina" ce veneau de la Răsărit, cu experiența „bastionului păcii", demonstrase deja că nimic nu este imposibil. Cu perseverență și metodă, oficialitățile impuse cu forța armelor au instaurat **dictatura proletariatului**, pentru care supremul „far călăuzitor" era **materialismul dialectic și istoric**. În virtutea noii „învățături", „singura" care avea în vedere „adevăratele realități ale vieții", s-a trecut imediat la „rescrierea" istoriei românești. Primul ordin pus în practică a fost acela de a face să dispară atît marii istorici români, cît și cele mai proeminente personalități din varii domenii ale spiritualității naționale. În paralel, bibliotecile au fost devastate, iar cărțile pe care ne duram tradiția și ne legitimam trecerea prin secole au fost transformate în ruguri așa-zis purificatoare. Arhivele naționale, memoria dintotdeauna a drepturilor istorice și inapelabile ale unui popor, au suportat același incredibil deluviu. Peste noapte au apărut propagandiștii ideologiei marxiste. Istoriografia a devenit astfel una dintre coordonatele nodale ale unei mutageneze sui generis, aplicate tuturor românilor. Cunoașterea trecutului național a început a fi judecată ca un accesoriu al istoriei U.R.S.S. și îndeosebi al „glorioasei istorii" a comunismului bolșevic sovietic. Fără a se pierde vreo clipă, împotriva istoriografiei românești a fost declanșat un perfid și persuasiv proces de compromitere, de deformare și amalgamare, de slavizare, prin care trecutul neamului nostru urma pur și simplu să fie substituit cu un altul, contrafăcut după canoanele dogmei marxist-leninist-staliniste. Rostul final al „iconoclastiei" afișate de istoriografia profesată de dictatura proletariatului a fost erodarea memoriei naționale. **Istoria României** trebuia pusă de acord cu directivele Kremlinului, al cărui zelos executant a ajuns să fie Mihail Roller, un straniu și pervers **factotum** al istoriografiei inițiate după pretinsa eliberare de sub jugul burghezo-moșieresc. Asasinatul intelectual al profesat de acel Heredot al istoriografiei marxiste românești a provocat neamului nostru pierderi inestimabile și irecuperabile. Sentimentul național al mai multor generații de români a fost pîngărit și deformat. Minciuna a luat locul adevărului istoric, tradiția a fost profanată, documentului i s-a preferat concluzia apriorică, faptele trecutului au fost escamotate, compromisul a ajuns o formă de manifestare a inteligenței etc. Orice politruc sau activist se putea erija oricînd în ipostaza de istoric. Istoriografia nu mai reflecta, cum observa cîndva Xenopol, „cunoștința de atunci a poporului asupra trecutului său", întrucît pretinsele investigații istorice erau subordonate „comandamentelor ideologice" ale momentului. Istoria proletariatului și a luptei de clasă, bunăoară, a devenit cel mai „substanțial" capitol al **Istoriei Românici**. Globul pămîntesc a fost împărțit în „lagăre", Estul și Vestul nu mai erau două puncte cardinale ci două arene ideologice, iar „istoriografia burgheză" se confunda cu un drog al unei lumi ajunse în putrefacție și într-o dezorientare sinucigașă. Clișeele și poncifele au luat locul judecăților de valoare și autenticelor interpretări, înlesnind practica „indicațiilor" și a utilizării grilei cenzoriale. Astfel s-a ajuns ca excursul istoric să fie înlocuit de discursul elucubrant, emfatic, naționalist-patriotard sau pretins internationalist etc., în care elocvența dogmatică și demagogia prezumțioasă se pretindeau a fi singurele și netrucatele argumente istorice.

2. Treptat, pe măsură ce se presupunea că „omul nou" ajunsese la maturitatea ideologică absolut obligatorie, iar „cea mai înaintată societate din lume" începuse a prinde contur, regimurile totalitare au recurs la noi „implantări teoretice", scontîndu-se pe deformarea intelectuală și abrutizarea unui important procent al populației globului. Înaintarea noastră în istorie, de pildă, a fost caracterizată, în virtutea acestor „inovații teoretice", de o permanentă luptă de clasă, iar socialismul reprezentase „visul de aur" al celor mai înțelepți dintre românii de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și pînă în zilele noastre. Exacerbarea naționalismului a fost utilizată ca o supapă de scurgere a tensiunilor de ordin social. Istoria tindea să fie transformată într-o carte de vizită a dictatorilor, care ajunseseră să se creadă personalități mesianice, mari făuritori și antemergători ai istoriei.

3. După atîtea intruziuni, unele licențioase, dar cele mai multe denaturante, care au infestat istoriografia românească din ultimele patru decenii și jumătate, există tendința de a se pretinde că totul trebuie revizuit, rejudecat și deci rescris. Nu este chiar așa, întrucît diferite capitole ale istoriei, mai îndepărtate de sfera politicului, nu numai că rămîn în picioare, dar se constituie oricînd în realizări notabile ale domeniului. Apoi, nu toți istoricii au acceptat statutul de activiști și deci de colaboraționiști ai celor care, chipurile, ne conduceau către „zările de aur ale umanității". Oricum, pentru mulți dintre istoricii români, marea dificultate a momentului este, probabil, traversarea acelui Iordan purificator, ale cărui efecte abluționiste i-ar putea îndepărta ori detașa de tarele tiparelor materialismului istoric utopic și partizan. Nu poate fi ignorată nici starea de culpabilitate, mai mult sau mai puțin explicabilă, pe care o încearcă unii dintre slujitorii zeiței Clio, reprehensiune care îi ține departe de masa de lucru, determinîndu-i în același timp să recurgă la o neimplicare prejudiciabilă, dacă este prea mult prelungită, pentru istoriografia românească. De această perioadă atît de tulbure profită mulți dintre foștii campioni ai marxismului, ori dintre oportuniștii notorii — pegra confreriei istoricilor —, care nu au nici un crez și sînt oricînd capabili de a întări rîndurile corurilor ce proslăvesc puterea. Aceștia din urmă sînt, poate, cei mai periculoși: ieri cîntau zeloși sub cunoscuta baghetă a totalitarismului, azi nevinovați ca niște îngeri de ghips, s-au metamorfozat în soliștii momentului, făcîndu-și chiar un merit din facilitatea de a trece de la imnul de slavă la bocet ori șlagărul zilei.

După reculegerea absolut necesară, a sosit, credem, vremea clarificărilor. O **Istorie a Românilor**, întreprindere atît de reclamată cîndva de „comandamente politice interne și internaționale", este absolut necesară, întrucît generații și generații de români au fost lipsite de pildele înscrise în adevărata **Carte a nației**. Pentru aceasta va trebui revizuit ceea ce-i de revizuit, va trebui rescris ceea ce nu concordă cu realitatea, renunțîndu-se la capitole de balast ideologic și adăugîndu-se acea parte a istoriei naționale care nu suportă ritualul materialist-dialectic. Totul urmează a fi regîndit, fără nici o legătură cu vechile tipare, pentru a ne oferi nouă, dar și străinilor, precum și urmașilor noștri adevărata carte a identității naționale.

Privită din această perspectivă, responsabilitatea istoricului nu poate fi una aleatorie și nici personală. Imperativul obștii istorico-grafice este acela de a restitui memoria specific națională, odată cu recuperarea trecutului românesc. Opera ce urmează a restabili adevărul istoric, însă, comportă nu numai o adeziune formală, ci mai ales un permanent efort de remodelare etologică, fără a se uita că istoricul nu este numai un „judecător" (suprem), un „punct" al balanței — între el și eveniment sau între el și istorie —, ci (și) un om, cu limite, ispite, păcate... Patologia discursului istoric presupune o adevărată strategie, concretizată în ieșirea din clandestinitate, în salubrizarea actului scrierii, în însușirea limbajului specific, în înțelegerea raportului permanent dintre istorie și prezent etc. Peste toate, însă, se impune a ne redobîndi sau dobîndi integritatea ființei interioare, la fel de importantă azi ca și scrierea eco-istoriei și a egoistoriei de mîine.

4. Elevii învață după vechile manuale, în care au hașurat lecțiile de mișcare muncitorească și capitolele de istorie contemporană, iar profesorii, cu unele excepții, nu știu altă istorie decît cea învățată cîndva. Pe lîngă toate, noile manuale sînt sau urmează a fi definitivate de aceleași „echipe" care le „compuneau" și mai înainte. Uităm mereu ceea ce releva Saint-Simon în urmă cu aproape trei secole, încercînd a răspunde aceloraşi întrebări: „Nu văd așadar nimic mai folositor decît acest îndoit și atît de plăcut mod de a te instrui citind istoria vremii și a țării tale, și, prin urmare, nimic mai îngăduit decît să o scrii. Cît de mare ne-ar fi nepriceperea, cît de lipsiți am fi de cunoașterea vieții, dacă aceste istorii nu ar exista".

Dezbaterile „Cronicii"

Istoriografia românească—încotro? (2)

1. De-a lungul timpului, au existat mai multe moduri de a scrie istorie, aceasta cunoscînd un proces de innoire continuă, vitalitatea ei datorîndu-se tensiunii dintre generații și metode. Din perspectiva istoriografiei românești, cum apreciați implicațiile marxismului și urmările „moștenirii" sale?

2. S-a discutat despre tendința politicului de a anexa istoria în folosul propriilor interese, despre tendința regimurilor comuniste de a rescrie neîncetat istoria pentru a o pune de acord cu „inovații teoretice" străine adevăratei istorii. Puteți exemplifica această tendință în societatea românească a ultimelor decenii?

3. Care considerați că este prima îndatorire pe care o are astăzi un istoric român și istoriografia românească în general? Se manifestă preocuparea de a pune în lumină funcția socială a istoriei ca disciplină?

4. Care este situația manualelor de istorie în învățămîntul preuniversitar?

MIHAI-RĂZVAN UNGUREANU:

Marxismul „s-a adăugat" istoriografiei românești

1—2. Cu riscul siluirii limbii române, îmi permit să afirm că marxismul — așa cum îl înțelegem la prima vedere, în stare brută, ca filtru sever și cenzură necruțătoare pe temeiul dogmei — nu „s-a implicat", ci „s-a adăugat" istoriografiei românești. Folosesc verbul în sens propriu, fiindcă numai prin intermediul unei imagini cît de cît plastice se poate închipui traiectoria plină de ciudățenii a sintezei istorice în deceniile din urmă. Dar recunosc exclusivismul întrebării, care cere, pe potrivă, un răspuns complet, așa cum au încercat să-l dea Vlad Georgescu sau Henri H. Stahl, în cărți de dată recentă. Însă ce transpare din informa alcătuire ideologică numită „istorie / istoriografie comunistă"? În primul rînd, apetența unora pentru soluțiile deterministe de tip marxist, care, odată aplicate, camuflau evenimentul, faptele și ștergeau nuanțele marilor schimbări economice, sociale, politice etc. Intenția de a utiliza un asemenea instrumentar, idiot de simplu, se valorifica măcar în două planuri: cel personal (ca istoric „marxist", mai bine zis „marxizant", dispuneai de eticheta notorietății, ce deseori, instituia prestia, punînd-o la adăpost de polemici sau replici dure) și cel oficial, la fel de dăunător, fiindcă din rîndul profitorilor s-au ridicat istoricii liniei de partid. Și revin de unde am plecat: n-am simțit gustul reflecției istorice, profundă și alimentată de apele binefăcătoare ale informației diverse. Varianta marxistă era, dintr-odată, banală prin sine și îndepărta dialogul fecund, preschimbîndu-l în tr-un catehism (vezi manualele de școală) sau într-un monolog ce urma să fie învățat. Dar aici intervine selecția operabilă după 1989: astăzi, cred eu, putem despărți arivistul de profesionist, trecînd prin sita deasă de specialitate producțiile fiecăruia.

La a doua întrebare, primul răspuns care-mi vine în minte este, de fapt, un nume: Mihail Roller. S-a scris destul despre el, deseori uitîndu-se că aparținea primei vîrste a istoriografiei marxiste, fără ca el să fi fost, prin pregătire, istoriograf. Mai curînd se uită înregimentarea celor care i-au urmat, fie că au declarat sau nu apartenența la poziția partizană, adică acolo unde trebuia să plusezi pentru a fi „Istoric". Marxismul, dacă exprimă o concretețe, scria undeva Jean-Marie Domenach, este proteiform; desigur, ne ies în cale tentaculele sale, oriunde limba de lemn, agent propagandistic infailibil, hrănește stilistica analizei istorice. Aceștia din urmă, rezonatorii paradoxurilor materialist-dialectice, poartă „vină lui Roller", în tonuri atenuate, dar decisive, hotărîtoare. De ce? Deoarece axiomele „luptei de clasă", ale „înfrîngerii micii burghezii", ale „revoluțiilor succesive" au oferit prilejul argumentului politic de a se insinua, pas cu pas, în orice apreciere, în orice concluzie, refăcînd și, la nevoie, reconstruind evenimente, inventînd adevăruri. Nu cumva situația definește compromisul? Mi se poate replica, prompt, că la el au recurs atîția, nume celebre și, altădată, figuri de marcă în guverne și parlamente. E adevărat, dar, dînd la o parte spoiala, atît de evidenta prefăcătorie „marxistă" (poftim!), îi regăsim pe P.P. Panaitescu, pe C.C. Giurescu, pe Prodan. Prea mult cîntăresc realele merite, în fața complezenței ideologice, un salut în batjocură adresat gardianului.

4. Vrem — nu vrem, sicofanții ne sînt confrați, și au dreptul la breaslă. Dar a lor! Au umplut manualele cu judecăți eticiste, care cataloghează fiecare segment al istoriei în funcție de adecvarea la dogmă. Astfel au apărut stupidele concluzii de lecții, pline de „învățăminte" sau „caractere", forțînd mintea copilului, teoretic lipsită de idiosincrazii politice, să intre în cadrele osificate ale explicației marxiste. Am asistat la ore, am ținut locul profesorului, și mi-a fost dat să aud, incredibil, în 1992, sentințele fals-lămuritoare vehiculate încă din 1950. Nu concep vreo scuză acestui atentat la integritatea intelectuală a copilului; simplificarea, care suportă și denotă inteligența și tactul profesorului, nu se constituie în circumstanță atenuantă. Am înțeles că se pregătesc cărți noi, dar elevii pritocesc încă manualele ceaușiste, e drept, fără să mai fie nevoiți să explice pansezurile lui Tonton. Pe pupitre le-au ajuns, în anul trecut, textele cosmetizate, din care dispăruseră mențiunile referitoare la cuplu; în rest, liniște și pace. Deci dezastru.

3. Codul deontologic al istoricului se bazează — și cred că toți sînt de acord — pe valoarea muncii sale efective. Ea nu este inutilă, atît timp cît respectă normele morale izvorîte din „întîlnirea" profesioniștilor. M-am ferit să scriu „ea nu este dăunătoare" (deși Valéry ne trage de urechi tocmai pentru că avem posibilitatea să divorțăm irevocabil de politică afirmîndu-ne probitatea. Nu aparținea unui optimism nejustificat; cred sincer în generația mea, dezbrăcată de formulări apriorice și, de ce nu?, de comoditatea caldă ce-o dăruia postul sigur. Dar nu cereți istoricului pronosticuri pe termen lung, fiindcă se transformă în meteorolog. Rostul lui nu este neapărat să prevadă, ci să clarifice, pentru ca alții, la rîndu-le să înțeleagă ce drum trebuie ales la răspîntie.

Pagină realizată de Bogdan Mihai MANDACHE

DRAGOMIR HURMUZESCU— Fondator al şcolii româneşti de electricitate

Dragomir Hurmuzescu s-a născut la Bucureşti, unde, începînd cu anul 1877, urmează cursurile elementare la liceele Mihai Bravu şi Sf. Sava. După bacalaureat se înscrie la secţia de ştiinţe naturale a Universităţii din Bucureşti, dar după un an, trece la secţia de fizică a Şcolii normale unde a avut ca profesori pe Emil Bacaloglu la fizică şi pe David Emanuel la matematică. După doi ani obţine prin concurs o bursă de studii a Ministerului Învăţămîntului pentru „licenţă şi doctorat" la Sorbona.

Deşi la Paris programul obligatoriu este destul de încărcat, studentul Hurmuzescu frecventează şi cursuri suplimentare, între care pe cel al profesorului Paul Appel, de Mecanică analitică, „curs predat cu o admirabilă măiestrie pedagogică, de ţi se părea că ai înţeles şi ai cîştigat deplin lecţia audiată, dar cînd voiai să o repeţi acasă, constatai cît de mult îţi lipseşte cuvîntul viu şi metoda profesorului".

O atracţie deosebită a exercitat asupra lui celebrul matematician Henri Poincaré, despre care scrie „Modul expunerii sale era astfel că fiecare lecţie conducea la o concluzie, la un rezultat imedjat".

În primăvara anului 1890, Hurmuzescu obţine primul loc în absolvirea examenului de licenţă. Imediat este admis la doctoratul în fizică sub conducerea profesorului G. Lippmann. Este perioada cînd fizicienii sînt concentraţi la explicarea fenomenelor electromagnetice pe baza ecuaţiilor elaborate de englezul James Clerk Maxwell. Acum este în prim plan teoria electromagnetică a lumii şi cartea de fizică cea mai importantă este „An Elementary Treatise on Electricity" (scrisă de Maxwell şi publicată în 1881 de editura Clarendon Press, Oxford). Maxwell a dedus teoretic, ca o concluzie a ecuaţiilor sale, că unitatea electromagnetică (GGSem) de intensitate de curent este de $c=3 \times 10^8$ m/s ori mai mare decît unitatea electrostatică (GGSes) corespunzătoare. Pentru verificarea acestor concluzii a început organizarea unor experimente de înaltă precizie în mai multe laboratoare de fizică din Europa. La Sorbona, Hurmuzescu se angajează în efectuarea unui experiment de acest tip. Confirmarea experimentală a teoriei lui Makwell este uimitoare şi Hurmuzescu, la 20 aprilie 1896, susţine teza de doctorat „Asupra unei noi determinări a raportului v între unităţile electrostatice şi cele electromagnetice", tipărită în anul următor în revista „Annales de chimie et de physique" din Paris. În realizarea experimentului, Hurmuzescu a folosit metoda compensării unei forţe electrostatice de atracţie cu una electromagnetică de repulsie. Cu această ocazie el construieşte primul dinam cu patru indusi în serie, care toate furniza o tensiune de 2000 v.

În timpul cît a stat la Paris, Hurmuzescu a mai realizat două invenţii: electroscopul cu ecran electrostatic şi izolatorul electric numit dielectrină. Firma constructoare de aparate „A vergnat Chabaud" a folosit dielectrina pentru producerea în serie a electroscoapelor, a electrofoarelor şi a altor aparate de laborator. Începînd cu anul 1894, electrofoarul şi electroscopul Hurmuzescu au figurat timp de 15 ani la toate expoziţiile Societăţii franceze de fizică. Pierre şi Marie Curie au prezentat, în 1897 primele lor lucrări asupra radioactivităţii radiului folosind electroscoape de tip Hurmuzescu. Alte cercetări teoretice şi experimentale efectuate de Hurmuzescu la Paris se referă la proprietatea razelor X de a facilita descărcarea corpurilor electrizate.

Cu această bogată pregătire teoretică şi experimentală şi cu un nume cunoscut printre fizicienii de atunci, în acelaşi an al susţinerii tezei de doctorat, Hurmuzescu revine în ţară, la Iaşi, unde,cu toată energia, contribuie la organizarea învăţămîntului. Deţine, mai întîi, funcţia de conferenţiar de matematici generale, apoi este profesor titular la catedra nou creată de „Gravitate, căldură şi electricitate" în cadrul Facultăţii de ştiinţe de la Universitatea din Iaşi. Între timp, la Liceul internat este numit profesor de fizică şi director. În octombrie 1898, cînd a fost inaugurat un nou corp de clădire al universităţii, i s-a pus la dispoziţie suma considerabilă de 150 000 de lei aur pentru înzestrarea unui laborator modern de fizică. Cu această sumă, Hurmuzescu comandă aparate moderne din străinătate şi înfiinţează atelier pentru întreţinerea şi construirea aparatelor de fizică.

În anul 1900, din iniţiativa lui Poni şi Hurmuzescu, ia fiinţă prima revistă ştiinţifică în limbă străină din România: „Annales scientifiques de l'Université de Iassy". Hurmuzescu are o contribuţie esenţială în formarea Şcolii de electricitate (anul 1910), care după trei ani avea să devină Institutul electrotehnic şi, mai tîrziu, în 1939, Şcoala politehnică „Gr. Asachi" din Iaşi.

Sub îndrumarea lui Hurmuzescu şi-au început activitatea fizicienii Ştefan Procopiu, C.G. Bedreag şi alţii. În anul 1913, Hurmuzescu este transferat la Universitatea din Bucureşti, la catedra de Aplicaţiile căldurii şi electricităţii, unde începe o nouă activitate organizatorică în domeniul învăţămîntului. Devine decan al Facultăţii de ştiinţe din Bucureşti. Înfiinţează aici, ca şi la Iaşi, o secţie de electrotehnică (Institut electrotehnic) şi chimie tehnologică pe care o conduce pînă la unificarea acesteia, în anul 1938, cu Politehnica din Bucureşti. La Institutul electrotehnic realizează primul post de radiofuziune din România (anul 1922) şi conduce revista „Radiofonia" a Societăţii amatorilor radiofonişti.

Dragomir Hurmuzescu, întemeietorul secţiilor de electricitate de la universităţile din Iaşi şi Bucureşti, ale cărui lucrări, după expresia unui alt mare profesor şi om de ştiinţă — Ştefan Procopiu — „l-au pus în primele rînduri ale fizicienilor din lume", a desfăşurat, la Catedră şi în afara ei, o frumoasă activitate, legată de nevoile dezvoltării societăţii în mijlocul căreia trăia.

Datorită renumelui său, Hurmuzescu este invitat la toate congresele internaţionale de fizică. La Congresul de radiologie de la Bruxelles, din 1910, a prezidat o secţiune a congresului, celelalte avînd ca preşedinţi savanţi ca Rutherford, Arrhenius, Marie Curie şi alţii. Societatea franceză de fizică îl alege în 1923 membru corespondent alături de Charles Wilson şi alţi cîţiva (doar zece) fizicieni celebri, iar în 1932 i se conferă titlul de membru de onoare al Societăţii franceze a electricienilor din Paris. Pe plan naţional, recunoaşterea meritelor sale se materializează prin acordarea titlului de membru corespondent al Academiei române. Unul din premiile academiei îi poartă astăzi numele.

Dragomir Hurmuzescu, supranumit de C. G. Bedreag „decanul fizicienilor români", a fost preocupat şi de aplicaţiile razelor X (Roentgen) în medicină, introducînd, pentru prima dată în România, radioscopia şi radiografia. Alături de marele neurolog Gh. Marinescu, Hurmuzescu a realizat primele fotografii din lume ilustrînd efecte ale maladiei denumită acromegalie.

În afară de credinţa că slujitorii unei universităţi trebuie să fie înzestraţi cu acel „cald şi sincer patriotism", atît de necesar pentru biruirea greutăţilor începutului sau impasului, Dragomir Hurmuzescu avea viziunea spiritului universal.

Prof. dr. Corneliu CIUBOTARIU

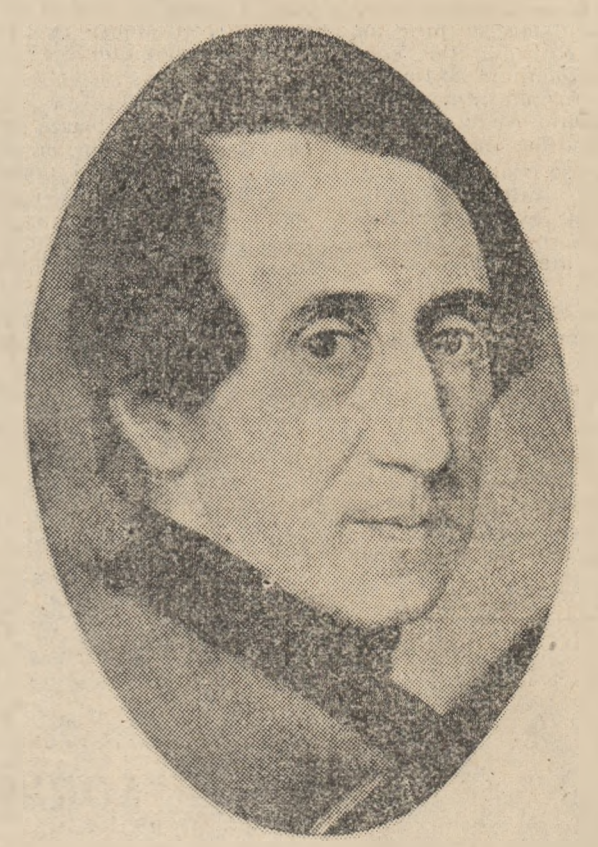

Pictorul N. LIVADITI

În cimitirul „Eternitatea", nu departe de biserică, mai precis în parcela 2/I, Rîndul al doilea, îşi doarme somnul de veci cel care a fost pictorul Livaditi. Acum patru sau cinci ani, lespedea care acoperea mormîntul şi care îl semnala trecătorului a fost întoarsă, din nu ştim ce motive, cu inscripţia dedesubt.

personalităţi accentuate

Legal sau ilegal, faptul înseamnă oricum o sărăcire a memoriei culturale a oraşului nostru.

Din păcate, acelaşi efect îl are şi felul cum sînt expuse cele două lucrări ale lui Livaditi la Muzeul de Artă găzduit de Palatul Culturii. Aici, nimic nu indică diferenţa notabilă dintre Livaditi şi alţi pictori străini, precum Schoeft sau Schiavoni, care, petrecînd un timp în Iaşii primei jumătăţi a secolului trecut, au lăsat posterităţii chipul locurilor şi al oamenilor de atunci.

În ce constă această diferenţă vom putea afla schiţîndu-i, fie şi sumar, biografia şi inventariindu-i opera.

Prin 1831—1832, cînd pictorul nostru îşi face apariţia în capitala Moldovei, i se spunea, chiar în foaia oficială — „Albina românească" —, „signor" Livaditi, marcîndu-i, astfel, naţionalitatea. Niccolò se născuse, într-adevăr, în 1804, la Triest, oraş aflat pe-atunci sub stăpînire austriacă. Era căsătorit cu „signora" Carlotta, născută Cianchi.

D. Anghel, prieten bun al unuia dintre nepoţii pictorului, îşi aducea aminte în poemul în proză *Ex-Voto* de povestirea acestuia, a nepotului, despre un străbun — „un ghebos urît la faţă şi îndemînatic la mişcări, un senior din alte vremuri, fastuos şi autoritar, limbut şi ghiduş", care stăpînea la Florenţa „un palat de marmură scumpă". Dar dacă acesta nu este un strămoş al Carlottei, atunci avem de a face, desigur, cu o legendă mistificatoare. Căci părinţii pictorului erau Diamante şi Vassilachi Livaditi, amîndi greci ortodocşi.

Plecarea sau, poate, fuga lui Niccolò şi a Carlottei din Triest va fi avut drept cauză fie opoziţia familiei Cianchi la căsătoria fiicei lor cu un ortodox, fie persecuţiile politiei austriece asupra tînărului, adept al mişcării carbonarilor, în corespondenţă cu Mazzini.

Cert este că, plecînd din Triest, cei doi s-au oprit un timp la Constantinopole, venind apoi în capitala Moldovei.

Chiar în toamna anului 1832, „signor" Livaditi decorează Teatrul de Varietăţi, proaspăt înfiinţat la Iaşi de Fraţii Fourreaux. Cortina reprezenta, fireşte, scene mitologice. Ca plată, i s-a acordat „beneficiul" spectacolului cu drama lirică *La Didone abandonata*, de Metastasio, în care soţii Livaditi interpretau rolurile principale. Aplaudat de public, acest dublu debut nu a făcut din cei doi — profesionişti ai scenei. Pe atunci şi pe meleagurile noastre, meseria de actor dezonora pe cel care o practica. Or, pe de-o parte, Livaditii aveau o condiţie materială bună, întrucît recuperaseră ceea ce li se cuvenea din moştenirea negustorului grec din Triest, şi, pe de altă parte, pictorul trebuia să respecte convenţiile sociale, pentru a fi acceptat de protipendadă.

Cult, inteligent, plin de energie, plăcut la înfăţişare, cum ni-l arată un autoportret de prin 1845, înzestrat cu însuşiri variate, cu maniere elegante, „evropeneşti", lui „signor" Livaditi i se deschid curînd toate uşile. Prinţii, logofeţi, mari vornici, toţi îi comandă portrete.

„Din vremea aceea — ne spune în acelaşi loc D. Anghel —, în casele vechi, în rame demodate, au rămas nenumărate portrete ale boierilor de atunci, chipuri blajine şi triste, cu ochii limpezi de un albastru neobişnuit cerului nostru, a unui albastru pe care vremea l-a îndulcit şi înseninat de mîhnirile pămînteşti. Aproape toate poartă aceeaşi pecete, avînd parcă un aer de familie".

Trecînd anii, lui „signor" Livaditi, care, probabil, nu a reclamat niciodată statutul de „sudit", de supus al unui stat străin, devine tot mai mult „cuconu" Livaditi. El şi cei patru copii ai săi — Eufrosina, Aglaia, Alexandru şi Achile — fac parte „din poporul bisericii Golia", adică printre enoriaşii ei. Dintre copii, Aglaia şi Alexandru se căsătoresc cu pămînteni. (Despre Eufrosina nu se mai ştie nimic, iar Achile a murit în floarea vîrstei „becher".) Mai mult, Alexandru îşi cumpără un mic rang boieresc, cel de comis.

Familia se înrădăcinase, prin urmare, în solul Moldovei. De aceea, nu e de mirare că în Registrele Bisericii Golia se înscrie la 12 iulie 1858 moartea lui *Neculai Livaditi*, pămîntean ca toţi ceilalţi. În ce-o priveşte pe Carlotta Livaditi, şi ea se desface total de trecut. După moartea soţului, ea se converteşte la ortodoxie, fiind botezată Maria. Decedată la 5 ianuarie 1864, este înmormîntată şi ea la Biserica Golia.

Tîrziu, după înfiinţarea cimitirului „Eternitatea" (1873), osemintele soţilor Livaditi, ale fiului Achile şi ale ginerelui Nicu Cociu sînt mutate acolo. Toate aceste nume apar înscrise pe lespedea despre care am vorbit la început. Aceasta se afla şi se află încă, precum am spus, întoarsă cu inscripţia în jos, între lespezile mormintelor lui Lilică (George) şi Alexandru Livaditi, fiii comisului Alexandru Livaditi. Cel dintîi nu este altul decît „prietenul bun" al lui D. Anghel, procuror la Botoşani între 1905—1906, mort în 1909 pe meleaguri străine. Cel de-al doilea, desenator la Primăria Iaşilor şi caricaturist în ziarele vremii, a murit la 42 de ani, în 1913. Cu el, se pare, se stinge neamul Livaditilor, iar nu cu George, cum greşit credea D. Anghel.

Revenind la opera lui Nicolai (Neculai) Livaditi, cum glăsuiesc actele ieşene, ori Niccolò Livaditti, (cum este citat astăzi curent), se cuvine să precizăm că, în afara celor două lucrări expuse — *Logofătul Al. Ghica* şi *Vornicul Alecsandri cu fiii Vasile şi Iancu* —, Muzeul de Artă din oraşul nostru mai deţine în depozit încă opt: *Principele Gr. Ghica, Iorgu Ghica-Deleanu, Iossef Meissner, Carolina Meissner, Carlotta Livaditi*, două portrete de femei necunoscute şi un portret de bărbat necunoscut.

Dicţionarul enciclopedic român vol. III, 1965, menţionează patru tablouri: *Familia Alecsandri, Carlotta Livaditi, Anica şi Iancu Manu pe terasa casei lor* şi *Iordache Iuliano*.

În sfîrşit, un articol publicat în „Viaţa românească", din 1939, de Jeana Gheorghiu, reproduce următoarele: *Autoportret, Carlotta Livaditi, Eufrosina Livaditi, Achile Livaditi*, două portrete de necunoscute şi o miniatură pe fildeş, reprezentînd pe principele *Constantin Mavrocordat*.

Cu siguranţă, există încă şi alte lucrări ale lui Livaditi, fie în muzee mai mici, fie în colecţii particulare. E de luat în considerare şi faptul că artistul nu-şi semna întotdeauna pînzele, încît rămîn posibile noi identificări.

În toate portretele sale, Livaditi neglijează fundalul, consacrîndu-se în special expresiei feţei. Linia ochilor, a nasului, tăietura gurii demonstrează o mare siguranţă a mîinii. Cînd întîrzie asupra costumelor, a dantelăriilor complicate, aceasta are o precizie de bijutier. Paleta pare, în comparaţie, mai săracă; totuşi, tenul personajelor mai ales, pulsînd de viaţă, arată că aprecierea e prea grăbită.

Toate acestea ne conduc la o concluzie: Livaditi nu era un simplu diletant ce se profesionalizează într-un mediu de cultură retardatar. Înzestrat cu însuşirile necesare, cu o şcoală serioasă, el ar fi putut fi unul dintre cei 15—20 de pictori de frunte ai Italiei din acea vreme. Constrîns să se refugieze, să se rupă de emulaţia artistică susceptibilă să-i stimuleze talentul, el şi-a servit cu bună credinţă patria adoptivă. Pictorul Ioan Negulici nu va fi fost singurul care i-a fost ucenic. Dincolo de această relaţie directă, numeroasele sale tablouri au constituit pentru pictorii români de după 1848 un model, un termen de comparaţie şi de autodefinire, adică un embrion de climat artistic. De aceea, pictorul Livaditi nu merită uitarea în care i se scufundă mormîntul şi opera.

Victor DURNEA

interviul „Cronicii"

SORIN DUMITRESCU

Ortodoxia este singura confesiune care păstrează neatinse exigențele revelației extramundane

Eu personal gîfîi încercînd să țin pasul cu poporul meu

Dorin Popa : Domnule Sorin Dumitrescu, revista „Cronica" ne oferă un spațiu limitat, deci va trebui musai să rămînem „la obiect", să jucăm strîns, fără floricele. La arme ! De unde aveți cunoștințele astea despre masonerie ?

Sorin Dumitrescu : Vă înșelați ! Sînt cît se poate de incult în această materie și asta din cauză că esoterismul, oricare ar fi coloratura lui, nu mi-a fost niciodată simpatic. Pentru mine, societatea ocultă reprezintă un mod de a unelti „metafizic", absolut incompatibil cu natura mea extrovertă. Și, pe urmă, nu uitați că ortodoxia creștină este în mod autoritar exotericâ. De aia îmi fac cruce și scuip ca țăranul în lături, cînd aud de creștini francmasoni ! Însă mi-ar pare rău să se creadă că aș respinge formele pozitive, publice ale uneltirii — respectiv uneltirea în Hristos !

Singurul francmason pe care l-am cunoscut în carne și oase (sau care s-a lăsat cunoscut !) este Alexandru Paleologu, dragul și iubitul prieten al vieții mele, care de atîta vreme îmi răsfață orgoliul cu prietenia Domniei Sale. Și totuși, din slabele mele lecturi asupra masoneriei, aș spune că felul dînsului de a-și purta masoneria se abate de la modelul clasic, își îngăduie adică destule licențe. Pe de-o parte e mult prea guraliv, guraliv în sens superior și, pe de alta este înzestrat, paradoxal, cu mult prea mult bun simț și humor. Pencinant-ul dînsului înspre francmasonerie pare a fi singurul ifos care-i brăzdează caracterul excelent. E probabil unicul moment cînd a cedat ispitei de a fi „complex". În ce mă privește, am o mare stimă față de oamenii care reușesc să rămînă simpli. Și de astea îl iubesc și pe dînsul.

— *Prin asta, deci, țineți și la mine un pic.*

— Da, domnule. Talentul reportericesc de care dispuneți este deconcertant tocmai prin simplitate.

— *Am o sinceritate, nu de tot timpită. Unii mi-au declarat că se miră că există.*

— Bineînțeles. Sînt sincerități care blochează și care pot ucide, și sînt sincerități care stîrnesc, care exaltă umanitatea celuilalt.

— *Eu sînt rar, dumneavoastră peste.*

— De acord. Ne unește doar îgrasia ! Destinele noastre sînt la fel de umede și la fel de expuse îgrasiei. Se pare că peștii nu trebuie să se căsătorească între ei. Se pot iubi desăvîrșit, dar împreună nu pot întemeia căsnicie.

— *Peștele și racul merg foarte bine (la pierzanie) împreună...*

— Da ? Nu știam. Să revenim însă la domnul Alexandru Paleologu. Ei bine, nu pot să nu pomenesc faptul că dînsul mi-a dezvăluit adevărata conotație a „pilei"...

— *La ce vă referiți ?*

— Domnia Sa mi-a arătat că expresia „a pune pilă" este o mirșăvie verbală contemporană, mai exact o mîrlănie a lexicului modern. Potrivit Domniei Sale, a pune pilă, în sens tradițional, înseamnă a face hatîrul cuiva și adăugă că dînsul nu se dă în lături să pună pile, fiindcă nimic nu-l mîngîie mai mult decît să facă altora hatîrul.

— *Domnia Sa e un boier recunoscut.*

— Zice : „Dragă Sorin, trebuie să-ți mărturisesc că sînt hatîrofil de profesie". Am căzut jos cînd am auzit chestia asta, atît de tare mi-a plăcut ! Legat de asta, mi-aduc aminte răspunsul lui Nichita — alt hatîrofil de serviciu, cînd i s-a reproșat că nu lansează poeți mari. Zice : „Bătrîne, ăia se lansează singuri. Eu lansez din ăia care au nevoie de pilă". Trebuie să recunosc că mor după distincția dintre pilă și hatîr.

— *Dumneavoastră înțelegeți lucrurile astea pentru că vă aplecați asupra lor cu larghețe. Dar nu și societatea asta bezmetică (vorba dumneavoastră și a d-lui Pleșu) care se grăbește în orice și care din orice face un conflict. E firesc ca domnul Paleologu să pună o pilă sau să facă un hatîr cuiva. E firesc. Dar condescendența, toleranța ne lipsesc, n-avem generozitate, n-avem sufletul ăla mare. Ne-au mutilat. Cine ne-a mutilat, nu știu !*

— Mă rog, se poate să fie așa. În orice caz, atît i-aș spune amicului Pleșu, ex-ministrul culturii, că generozitatea fără rigoare duce inevitabil la compromis.

— *Domnia Sa folosește ades cuvîntul „bezmetic", ca și dumneavoastră.*

— Se poate. Oricum el este o persoană care ani de zile și-a făcut titlu de glorie din generozitate, mai bine zis dintr-un fel de îngăduință jovială. Înzestrarea i-a fost pisălogită din capul locului de către admiratori. Trebuia să fie mai riguros, mai puțin incintat de capacitatea bonomiei lui de-a rezista la prostie. Pînă la urmă aceasta i-a venit de hac și finalmente a îngroșat și el rîndul ex-șilor. Mai bine și-ar fi angajat din timp un secretar, sau ceva în genul ăsta, care să-l ferească de pisălogi.

— *Ave un robot, un respondeur acasă, nu răspunde domnia sa la telefon.*

— Da, domnule, dar pînă și respondeurul clachează în fața nesimțirii.

— *Pentru că ajunserăm aici, aș vrea să-mi vorbiți despre pluralism, cosmopolitism și unde dacă pluralismul confesional afirmat de cartele drepturilor omului.*

— Mai importantă e cealaltă sintagmă vehiculată — democrația confesională. Oricum, e bine să se știe că, începînd cu martirii paleocreștini, în lume a fost lansată o altă atitudine, și anume *îngăduința confesională*. Să înțelegem odată că Nero sau Diocleția erau spirite pluraliste, profund lezate de încăpățînarea sfîntă a creștinilor. Primii creștini au fost martirizați nu de totalitarismul vreunei confesiuni, ci de atît de îndrăgitul pluralism, specific scepticismului tîrziu al epocii elenistice.

Cît despre cosmopolitism, trebuie să precizăm că există și un cosmopolitism pozitiv, absolvit de orice accente pejorative și care este conținutul naturii transhumante a românilor. La români, strămoșescul și cosmopolitismul, dispoziția transhumantă și cea sedentară — nu știu cum Dumnezeu ! — se împacă, pot sta laolaltă. E mare lucru. În mare măsură geniul românilor rezidă și în capacitatea lor de a se simți în largul lor, și în Alaska, și în Dorohoi. Eu personal gîfîi încercînd să țin pasul cu poporul meu. Poporul din care fac parte are mai mult geniu decît oricare dintre noi. Gîfîi pe lîngă poporul meu ; și asta este extraordinar.

— *Credeam c-o să-mi vorbiți mai pe larg despre raportarea creștinismului la pluralism. Creștinismul îngăduie pluralismul ?*

— Vă asigur că „stomacul" Ortodoxiei este în stare să digere alături de atîtea eresuri și chestia pluralistă. Dar, repet, creștinismul nu e *pluralist*, e *îngăduitor*. Pluralismul se definește prin indiferență (cum se zice la mine la Obor : i se rupe de alte confesiuni), în timp ce specific îngăduinței este respectul celuilalt și răbdarea de a aștepta ca acesta să se dumirească și să se întoarcă la adevăr. Cartele Drepturilor omului aruncă praf în ochii umanității noastre nătîngi și sentimentale, cînd propovăduiesc binefacerile pluralismului confesional, ca un liman al „democratizării" vieții ecleriale.

— *Dar nu se spune în Scriptură, relativ la Cain, că nimeni n-are voie să-l ucidă ?*

— Ba da.

Cumplitul semn al lui Cain : Al. Stark decorat de MOSAD

— *Deci are dreptul la existență și Cain ! Asta nu-i pluralism ?*

— Vă înșelați. Este o pecete. Este binecunoscutul semn al lui Cain. Istoria lui Cain seamănă de altfel extrem de mult cu ce se întîmplă acum în România. Cînd Dumnezeu îl întreabă unde este fratele său Abel, Cain mai întîi neagă că ar ști ceva, apoi cedează nițeluș și, în cele din urmă, își recunoaște crima. La văicărelile ucigașului, Dumnezeu acceptă să negocieze pedeapsa cu acesta și hotărăște să-i aplice semnul care va împiedica de aici înainte pe oricine să-l ucidă. Pecetluit, Cain pleacă la est de Eden, unde își va întemeia o familie. Prin hotărîre divină, pe pieptul lui Cain va scrie de acum înainte „intrarea interzisă" pentru oricare ascuțiș ucigaș, sabie, glonț, pumnal etc. ...

— *Deci asta-i pedeapsa cea mai mare ?!*

— În orice caz, potrivit Scripturii (și pentru cei ce cred în ea), așa stau lucrurile. De ce vă spun asta ? Pentru că noi, în ce-l privește bunăoară pe Nicolski, îi putem băga în nas toată sîrma pe care a vîrît-o el în nasul atîtor sute de mii de nenorociți, îl putem chinui atroce, în văzul capitalei, al întregii țări, al întregului continent ; ei bine, pe măsură ce-i răspundem cu aceeași monedă, ființa lui ticăloasă e pe punctul să se glorifice. Dar dacă-i lăsăm ticăloșia la vatră și, ca la răufăcători, îi lipim peste tot portretul și prin decret prezidențial interzicem uciderea lui, abia atunci îi fac insuportabilă fiecare secundă a vieții. Acesta abia este cumplitul semn al lui Cain. Dar țineți cont, Cain este pecetluit cu acest semn după ce și-a recunoscut crima. Atîta timp cît Cain nu recunoaște nimic, mă duce cu prețul, ba mai mult, asemeni bravului nostru CPEx, își proclamă singur circumstanțe atenuante sau, și mai delirant, încearcă să ne convingă cît de mult ne-a vrut binele ucigîndu-l pe Abel, semnul cu pricina nu are valoare și nu este cîtuși de puțin operant.

— *Domnule Sorin Dumitrescu, v-aș pune o întrebare delicată. Ba nu, incomodă, à la Alexandru Stark. Nu vă este frică de ridicolul martirajului ?*

— Îmi răscoliți amintirile. Cine poate uita turbanul diversionist al lui Stark, din 13—15 iunie 1990, care a semănat atîta derută în cadrul terorismului islamic ? S-ar fi cuvenit ca Mosad-ul să-l decoreze !? Cît despre sfera ridicolului, odată ce i-ai suportat incendiul, ca și metalul, te-ai călit. Cunoști temperatura acestui Simens-Martin și cît rezistă pielicica ta la dogoarea ridicolului. Oricum, acesta pare a fi în mod precumpănitor forma modernă a martiriului creștin. Firește însă că orgoliul îi împinge pe mulți fervenți să-și dorească dulceața jupuirii de viu.

— *Am în față pe unul dintre aceștia ?*

— Nu, dimpotrivă !

— *Atunci veți fi jupuit de mort, să sperăm.*

— A fi jupuit de mort — sper că vă dați seama ce observație extraordinară ați făcut. Mă gîndesc la Iuliu Maniu, al cărui cadavru a fost zvîrlit de la etajul închisorii, pentru ca gardienii să fie scutiți să-l mai care pe scări, cum s-ar fi cuvenit. Istețul căruia i-a venit o asemenea idee a săvîrșit, indubitabil, o jupuire de mort. Simbolic, nu putem face nici o apropiere între disecție și aceste jupuiri de mort.

— *După tot ce mi-ați spus cu alte prilejuri, astăzi ascultîndu-vă la Universitatea populară din București, după cele spuse despre Cioran, eu fiind obsedat ca și alții de sinucidere, mă gîndeam unde să mă sinucid. Oriunde aș face-o, după domnul Sorin Dumitrescu, prin sinuciderea mea, simple mea putere va atinge și va murdări lucrarea Domnului. Să fie doar o justificare ca să nu mă sinucid ? Să-mi joace conștiința o festă ? Să fie dorința de a nu mă sinucide, care lucrează pe dedesubtul conștiinței mele și care astfel vrea să mă salveze ?*

— Cînd am declarat ce am declarat în legătură cu Cioran și distorsiunile nocive existente în opera lui, n-am făcut altceva, cum am și subliniat de altfel, decît să pronunț ce zice Biserica. Contribuția mea constă doar în modul de a împărtăși aceste lucruri, în strategia mai mult sau mai puțin dibace de a le face publice. Firește că mă pot duce la biserică fără să cred musai în tot ce mi se zice acolo și, ca atare, să continui să susțin ca viabilă teza lui Kirilov și superbia pe care o presupune conștiința absolutei autodeterminări. Că e satanică, puțin îmi pasă — se va zice —, important e că e deșteaptă și măreață ! De altfel, chiar și anul acesta, la Înviere, am zărit pe cîțiva „fani" ai gîndirii lui Cioran, intonînd cu evlavie nedisimulată, alături de familionul lor pașnic, tradiționalul „Hristos a înviat !" Stau și mă întreb : odată ce îl aperi cu atîta patos și fervoare pe cel care declară senin că sîntem o civilizație absurdă, care am rămas hipnotizați de un cadavru spînzurat pe o cruce, ce anume te face să mai calci preajma unei instituții care susține contrariul și anume că acel cadavru a înviat ? Oricum, atitudinea respectivă descoperă nu numai iresponsabilitate metafizică, ci și lipsă de caracter.

Se mai poate observa că a fi consecvent ateu e totuși destul de greu și cîtuși de puțin la îndemînă. Simplu e să fii cultural, adică să cazi pe spate ba la estetica blasfemului, ba la geniul cu care ți-e porcăită credința, sau la talentul cu care ți-e insultat Dumnezeul ! Alte confesiuni sînt neîndurătoare cu această categorie umană. Ea nu îndrăznește să rămînă teafără și guralivă decît în ambianța creștină. Aici e sigură că se poate bucura tihnit de îngăduință.

A fi ortodox înseamnă să-ți asumi exigențele intervalului

— *Domnule Sorin Dumitrescu, văd că ați intrat în jocul meu, ceea ce mă onorează. E o ciorbă acră asta în care mă zbat eu și e total nemulțumitoare. Probabil că intuiți că am să vă pun o întrebare foarte grea și, într-adevăr, vine o întrebare gravă, nu grea. Vreau să vă întreb dacă este adevărat ceea ce am auzit că ați afirmat : că ortodoxia este cea mai grea dintre confesiuni ?*

— Este ! Este și din cauză că este singura confesiune care păstrează neatinse exigențele revelației extramundane. A fi ortodox înseamnă să-ți asumi intervalul, să te situezi la încheietura fenomenelor, să locuiești balamaua lumii... Înseamnă să locuiești în intervalul dintre veșnicie și durată, dintre înafară și înăuntru, fără să optezi pentru vreun versant, din ce în ce mai străin de lume, de „vuietul ei lent" și, în aceeași măsură, nedepășind pragul celei rîvnite.

— *Între nemărginire și mărginire ?*

— Exact. Omul e dispus să idolatrizeze mărginirea, pînă la a-i înzei alcătuirea și, invers, își poate face idol și dintr-un concept abstract sau din euforia mentalului în fața nemărginirii. Să contempli însă nemărginirea mărginită a Întrupării — iată un fapt exploziv...

— *N-o să vă întreb despre nemărginirea care încape în mărginire, fiindcă ar fi prea mult de discutat și vă știu competența. Dar vă adresez o întrebare la jel de gravă — dacă există complacere, sau se poate vorbi de complacere în credință ?*

— Ce înțelegeți prin „complacere în credință" ?

— *A fi leneș în credință. La urma urmei, într-un anumit fel, e mai comod să crezi. Ai în Dumnezeire, astfel, un aliat.*

— Vai de mine ! Cine v-a spus dumneavoastră că e mai comod să crezi ? Faimoasele structuri comuniste pe care încercăm să le surpăm sînt niște biete jucării de carton comparate cu structurile de putere ale lenei instalate pe calcanul sufletului uman. Astea din urmă au o temeinicie fantastică...

— *Mă interesează în cel mai acut grad ce spuneți acum. Mi-ar*

Dorin POPA

(continuare în pag. 15)

cultură · religie · filosofie

Redemptor hominis

O recentă apariție editorială **(Karol Wojtyla, POEME, traducere de Nicolae Mareș, prefață de Ioan Alexandru, Editura Diacon Coresi, București, 1992)** ne înfățișează o fațetă din multitudinea preocupărilor actualului Suveran Pontif — cea de poet. Datînd din perioada premergătoare urcării pe scaunul Sfîntului Petru la Roma, creația literară a lui Karol Wojtyla poartă pecetea marii poezii a lumii creștine, fiind inspirată direct de Sfînta Scriptură, de marea tradiție spirituală unificatoare. Simțind necesitatea depășirii pasiunilor deformante ale oamenilor și violențelor istoriei, K. Wojtyla actualizează semnificația eternă a cuvîntului lui Dumnezeu, dezvăluie că adevărata credință creștină este o manieră de asumare a existenței umane și nu un salt riscant într-o lume a realităților invizibile: „Această pavăză bună, ca gheața-i de rece / și-i jar totodată, / prin mine trece și deasupra-mi se înalță, / dacă în urmă mă lasă — credința e toata / în deplinătate. / Această pavăză bună, ca gheața-i de rece / și-i jar totodată, / în tăcerea tăcerii e întruchipată" **(Această pavăză bună).**

Cunoscut exeget, Suveranul Pontif este deopotrivă un propovăduitor al învățăturii lui Cristos și nu a precupețit nici un efort pentru a combate răul ce căpăta dimensiuni apocaliptice și care antrena lumea într-o amplă derivă, pentru a determina împlinirea dezideratului ca pacea să se întemeieze pe libertate și deschiderea conștiințelor spre adevăr, pentru respectarea dreptului fiecăruia de a căuta și cunoaște în mod liber binele, de a discerne și de a respinge răul, de a se opune erorii și ororii ca e au marcat atît de tragic secolul nostru: „Libertatea necontenit trebuie dobîndită, nu / poate fi doar stăpînită. O primești / în dar și se păstrează prin luptă. / Dar și lupta se scrie pe file ascunse, / și totuși vizibile. / Prin tine plătești pentru libertate — deci / libertatea numește-te, căci plătind-o — într-una din nou pe tine te ai. / Prin această plată intrăm în istorie și epocile / ei le putem aborda: / Pe unde trece oare linia ce desparte generațiile / care nu s-au achitat de datorie și / cele care au trebuit să plătească / mai mult? De care parte ne aflăm?" **(Pătrund în inima dramei...).** În plinătatea iubirii sale creștine, care este fundamentul tuturor demersurilor întreprinse pe toate planurile, Suveranul Pontif a militat pentru îndreptarea unui timp, croit după tipare străine drepturilor inalienabile ale conștiinței pentru depășirea vicisitudinilor istoriei umane.

Poezia lui Karol Wojtyla conturează o dialectică a Revelației ca paradigmă fundamentală a oricărei înțelegeri a diversității experienței temporale și spirituale în care căutarea depășește progresiv relativul dezvăluind Absolutul: „Doamne, / în acest univers / în lumea fără de sfîrșit / EXIȘTI / și-atunci am și eu al meu rost / pogorît să fiu înmormînt / în moarte trecînd — / dacă în țărînă sînt transformat / o părticică din Pasca Ta sînt" **(Exist).** Poemele de inspirație biblică relevînd universalul aveau să vestească apariția unui **Redemptor hominis** ca adevărată cale de acces spre universal pornind de la mărturia proprie a credinței. Scriitura sa — teologică, dramatică și poetică — unește toți cititorii pentru care aceeași pasiune pentru om și pentru Dumnezeu face întregul sens al vieții.

Bogdan Mihai MANDACHE

Mărturisire bisericilor neîmpăcate încă

Mărturisesc a gîndi că „Biserica rugăciunii", invocată patetic și convingător de Ioan Alexandru și de alți români care încearcă să se vindece de alienare nu se va putea totuși instaura la noi, decît atunci cînd va fi dusă la bun sfîrșit sarcina **Bisericii luptătoare**, de apărare eroică a valorilor culturale naționale pe întregul teritoriu al patriei românilor. Sfînta noastră Biserică, atît de încercată în deceniile ceaușismului K.G.B.-ist pare a avea ezitări deocamdată în asumarea sarcinilor extraclericale. Așa mi-a spus un înalt și distins prelat al Bisericii Ortodoxe române, îngăduindu-mi să-i dăruiesc broșura **Căderea Imperiului Comunist.**

Mărturisesc credință în apostolica și duhovnicească Biserică ortodoxă, în primul rînd pentru faptul că în sînul ei am primit botezul, pe pămîntul Basarabiei care curînd avea să fie invadat de ateismul cel mai înverșunat cunoscut în istoria creștinătății, impus cu tancurile și cu ochii de vampir ai stelelor roșii. În modesta mea viață de intelectual creștin a venit însă momentul în care l-am respectat și l-am iubit mai mult pe Papa, polonezul Ioan Paul al II-lea, care a venit în Polonia în 1979, atunci cînd nimeni nu se gîndea încă la „perestroika". Predam pe atunci limbă și civilizație românească la o tînără și ambițioasă universitate laică din Polonia, aflată în imediata vecinătate a unei universități catolice de talie europeană care poseda o bibliotecă remarcabilă și unde predase odinioară și Karol Wojtyla. Opoziția era pe atunci slabă în Polonia — grupări mici, despre care auzeam de la colegi sau de la studenții mei polonezi, încercînd, așa cum va spune mai tîrziu Lech Walensa, „să apuce luna cu dinții", ceea ce pentru românca din mine se traducea prin „a lătra la lună". Cu toate acestea, în primăvara lui 1979 am dorit cu ardoare să-l văd pe Papa pe pămîntul lui natal, să ascult poveștile polonezilor care trăiseră acele fantastice zile, despre mulțimile de milioane, care l-au întovărășit pretutindeni pe Sfîntul Părinte și despre forța emanată de acele sărbători imense.

Atunci am simțit că se naște o lume nouă, vestind-o și eu, întoarsă acasă, tuturor celor care doreau să mă asculte și cînd trebuia, și cînd n-ar fi trebuit. În sistemul comunist se produsese o spărtură și deși propaganda antireligioasă continua din plin, falimentul regimului era tot mai evident. Primul lucru pe care l-au făcut muncitorii din Gdansk, începînd memorabila grevă din 1980, a fost să atîrne pe grilajul șantierelor navale o cruce, o imagine a Maicii Domnului din Czestochowa și portretul lui Ioan Paul al II-lea. Acestea au fost însemnele victoriei. După proclamarea stării excepționale din 13 dec. 1981, deja în Iași fiind, am auzit în fiecare miercuri la radio vocea Papei care îmi confirma că rezistența față de comunism are o justificare morală. Tot la radio am auzit că deja la 19 dec. 1981 episcopul Luigi Poggi transmitea generalului Jaruzelski scrisoarea în care Papa făcea apel la conștiința Dictatorului pentru a nu se face vărsare de sînge. Așa s-a și întîmplat iar pentru un singur student ucis de poliție s-a făcut în Polonia un imens vacarm justițiar. Apoi, în noiembrie 1984, Lech Walensa, înconjurat de sute de mii de persoane își începea cuvîntarea de adio în fața mormîntului pastorului Jerzy Popieluszko prin cuvintele: „Dormi în pace". „Solidarnosc" trăiește pentru că tu i-ai dat viața ta". Cînd Ioan Paul al II-lea a venit pentru a treia oară în Polonia, în 1987 (din nou destinul a vrut să mă aflu acolo, de data aceasta, chiar la Cracovia), comunismul se scufunda deja, producîndu-se evenimentele așteptate de decenii. În primăvara anului 1987, ieșind odată de la o imposibilă ședință de partid (obligatorie cîtă vreme mă aflam „acasă") îmi amintesc să-l fi încurajat pe colegul Ștefan Avădanei care „privea înapoi cu mînie": „Totuși, lumea se schimbă, vei vedea! — Cînd se va întîmpla asta? — ..." Nu puteam face pronosticuri pentru patria mea, fiind eu deja ceea ce eufemistic și cu un termen de psihologie modernă s-ar numi „un caz de dezintegrare pozitivă". Dar și pentru că atît la noi, cît și la polonezi, privirile fiindu-ne fixate pe „nomenklatura" politică, nu se putea discerne cu claritate dimensiunea morală a eforturilor creștine din Europa anilor 1980—1990. Numai Papa a înțeles printre primii importanța acestui viitor, de aceea a vorbit **primul** și mereu despre semnificația celor zece porunci (iar un regizor de talia lui Kiesliowski a și purces la turnarea serialului **Decalogul**), despre drepturile omului, despre învingerea fricii, de aceea a prevenit permanent față de recrudescența violenței și față de poluarea mediului înconjurător în înțelesul cel mai larg.

Cititorul de bună credință (încă „nesemiotizat") va consimți că mărturisirea mea cuprinde numai fapte petrecute, că nu dorește să sistematizeze inefabilul, nici să problematizeze, profanînd astfel tainele credinței. Și că mărturisirea nu apelează la frazeologia suspinului sau a sarcasmului, precum nici la alt șiretlic al stilului. Căci merită să ne însușim din Cioran, cel care, din păcate, nu a ajuns totuși la credință, lecția: „Urmărirea semnului în detrimentul semnificatului, limbajul considerat doar scop în sine, drept concurent al „realității"... sunt caracteristicile unei civilizații în care sintaxa primează asupra absolutului iar gramaticianul asupra înțeleptului". **(Silogismele amărăciunii,** Humanitas, 1992).

Cum pentru creștinii ambelor Biserici sintaxa nu primează asupra absolutului, mai rămîne o chestiune care ar putea intriga cititorul: calea mărturisirii în presă și nu a spovedaniei șoptite lîngă altar. Ei bine, tocmai cititorului religios sau laic îi datorez sinceritate: taina spovedaniei mele de mai sus i-a fost smulsă unui păstor al Bisericii ortodoxe, om cult și administrator destoinic, de „securicomuniștii" (cum spune Luca Pițu), care pîndeau demult să facă din viața mea o „operațiune" (sau cum s-o mai fi numind la ei) ateistă, de anvergură politică interstatală. Megalomanii aceștia mai trăiesc printre noi, cu toate onorurile ieșene, după ce pe agenții lor, pe care-i disprețuiesc de fapt, i-au atîțat doar spre mizerabilul profit pragmatic ce poate rezulta din destrămarea unei familii și spre furia că acest profit nu-i chiar atît de mare, conform poftelor respective. Toți aceștia ar fi trebuit de mult să se spovedească, dacă ar fi înțeles, tocmai prin **Biserica luptătoare**, transformarea sufletească prin Iubire și Răscumpărare, iluminate de etosul speranței și mijlocite prin simbolul lui Cristos. Cum poate fi depășită această etapă de luptă a Bisericii apostolice și misionare într-un timp al vidului legislativ, cînd bietul român nu-i apărat de nimeni în propria lui țară?

Biblia propovăduită atît de ortodocși, cît și de catolici spune: „De ce vezi tu paiul din ochiul fratelui tău și nu te uiți la bîrna din ochiul tău?" (Matei, 7, 3). Un comportament anacronic — inchizitorial al unui pastor catolic duce la sinuciderea mirelui în ajunul nunții și astfel unirea sufletească în cer nu a mai avut loc; comportamentul „struțului" din partea unui preot ortodox a dus la desfacerea unei căsătorii de 25 de ani, cu repercusiuni grave asupra sănătății morale și mentale a unui copil, a unor bătrîni. De ce-i lăsăm tocmai pe atei să folosească asemenea nefericiri, țintind și atîțarea de resentimente etnico-naționale? Pămîntul românesc are nevoie de modele înalte din partea celor două Biserici, pentru că altfel s-ar putea impune din nou modelul păgîn de la Răsărit. Cazacii bat deja la porțile Romei.

Natalia CANTEMIR

În slujba idealului unității românești Biserica Greco-Catolică

De cîtva timp, biserica greco-catolică constituie din nou ținta unui șir de acuzații, din dorința, pe de o parte, de a se „argumenta" rolul „nefast" al acesteia în istoria Transilvaniei și al României întregi, iar pe de altă parte pentru a dovedi inoportune decretele din decembrie 1989 și mai 1990, care au recunoscut legalitatea existenței sale.

În acest sens a fost atacat în primul rînd actul din 7 octombrie 1698 prin care episcopul ATANASIE ANGHEL (hirotonisit la 25 martie 1701) a semnat, alături de alte cîteva zeci de preoți ortodocși, unirea unei părți a clerului ortodox cu Biserica Romano-Catolică, eveniment apreciat de E. Lovinescu, N. Iorga și alții drept epocal prin aceea că a amplificat procesul de afirmare a conștiinței naționale în Transilvania. Din punct de vedere politic, actul din 7 octombrie 1698 a constituit o încercare de obținere a unor statute economice și politice pentru români, iar pe plan cultural s-a produs o largă și neașteptată deschidere spre influențele intelectuale apusene. Care ar putea fi deci presupusele argumente invocate contra unirii din 1698, în concepția criticilor săi? Se specifică în primul rînd faptul că, prin semnarea documentelor unirii s-ar fi creat o situație de dependență față de episcopia ungară de Esztergom — fapt „de jure" dar fără consecințe practice — întrerupîndu-se, pasămi-te, legăturile culturale bisericești cu Țara Românească și Moldova, și ignorîndu-se realitatea unității culturale românești, o permanență a istoriei poporului român. Mai grav încă, se afirmă că prin crearea bisericii unite s-ar fi generat conflicte între fiii aceluiași neam, fapt argumentat și prin declanșarea mișcărilor religioase ale călugărului VISARION (1744), sîrb de origine și ale călugărului SOFRONIE din CIOARA (Alba) în 1760. Se ignoră astfel în mod voit lupta pentru drepturile românilor transilvăneni, uniți și ortodocși, a episcopului IOAN INOCHENTIE MICU-KLEIN (1692—1768), care nu putea concepe progresul material și spiritual al românilor decît prin unirea religioasă completă a acestora cu biserica romano-catolică. Se ignoră apoi cu bună știință rolul conducător al intelectualității unite în lupta națională a ardelenilor.

Prăbușirea granițelor din 1940 și apoi în 1944 i-a găsit pe românii uniți alături de toți românii aflați în suferință. Anii dictaturii totalitarist-comuniste au supus biserica unită unui adevărat martiriu. Se vehiculează ideea că existența acesteia ar fi servit doar interese străine neamului românesc, ignorînd în mod artificial contribuția ei la istoria și cultura românească. Odată creată ambianța morală prin contribuția intensă a presei — vezi articolul incriminatoriu din „Scînteia" din 25 iulie 1948 — a publicisticii, a radioului etc., a fost statuată o legislație irațională, antidemocratică, antireligioasă. Este vorba de decretele 151/19.07.1948 privind anularea Concordatului dintre România și Sf. Scaun, decretul 176/03.08.1948 al MAN „privind trecerea în proprietatea statului a bunurilor bisericilor, congregațiilor, comunităților sau particularilor" și decretul 358/01.12.1948 al prezidiului MAN prin care Biserica Greco-Catolică a fost scoasă înafara legii.

După cum se cunoaște, acest act ilegal și abuziv a fost urmat de arestarea și întemnițarea a sute de preoți uniți în frunte cu ierarhii acestora, precum și crearea paradoxului pribegiei unor români în propria lor țară. Pentru credincioși, situația a luat înfățișarea unei adevărate tragedii. Bisericile au fost trecute în mod abuziv în patrimoniul Patriarhiei ortodoxe române, o parte a preoților și credincioșilor uniți au trecut în rîndurile bisericii romano-catolice, iar o alta, mai numeroasă, a fost silită, prin binecunoscutele metode comuniste, să-și decline aderența la biserica unită. Departe de cele ce se afirmă astăzi, cum că s-ar fi produs o „convertire entuziastă, rațională" a unitilor, aceștia au fost în realitate siliți să o facă. (va urma)

Prof. Dănuț DOBOȘ
Arhivele Statului Iași

Coşmarul ca mod de viaţă

Proza ieşeană înregistrează un debut semnificativ, deşi tîrziu (cartea a fost scrisă, după cum spune autorul, prin 1985), cu romanul **Iarna, pentru cine mor vulpile** (Ed. Junimea, 1992) al lui Vasile Popa Homiceanu, cunoscut publicului iubitor de literatură mai ales din grupajele de versuri publicate în „Cronica" şi „Convorbiri literare" în deceniul trecut. Scris la persoana întîi, ca o lungă mărturisire din interiorul unui coşmar, romanul se înscrie în tradiţia prozei experimentale a anilor '30—'40, care a marcat cîteva texte excepţionale (datorate unor Anton Holban, M. Blecher, M. Sebastian, Camil Petrescu, H. Bonciu, O. Şuluţiu) şi prin care literatura română răspundea experimentelor europene în materie. Astăzi, acest tip de proză e receptat, uneori, ca o manifestare a postmodernismului; ceea ce e discutabil, atît din punctul de vedere al teoriei paradigmei literare respective, cît şi din cel al istoriei literare româneşti. Vasile Popa Homiceanu e de profesie psiholog şi acest lucru se vede foarte bine în proza sa; tema timpului regăsit şi „crunta sa materialitate", studiul complexelor de tot felul, abordate într-o manieră tipic freudiană (personajul se situează, în copilărie, în triunghiul „erotic" mamă — fiu — fiică, are o curiozitate bolnăvicioasă — cu aceleaşi conotaţii — pentru ritualurile sîngeroase din casă: cenătuirea unei păsări şi a unui iepure e descrisă în registru naturalist), apăsarea fantasmei şi toată gama trăirilor într-o continuă visare, în sfîrşit, limbajul specializat, adesea preţios („Nu pot să dorm, sînt frustrat, vinovat, port vinovăţia unei crime pe care am făptuit-o în mine", zice personajul), trădează profesiunea autorului, care face interesantă problematica romanului, dar care, în acelaşi timp, creează nu puţine lungimi eseistice parazitare, diluînd substanţa şi plasînd protagonistul în sfera preţiozităţii: şi, cum ne învaţă Molière, pînă la ridicol nu mai e decît un pas.

Pe care însă Vasile Popa Homiceanu nu-l face; îl salvează luciditatea, simţul ascuţit al observaţiei realului, cu tipuri caracteristice de limbaj şi comportament (trecerile prin penitenciar, în tovărăşia Tuciuriului, călătoria în Grecia şi „insertul" stagiului militar dau un aer proaspăt colbăitei analize psihologice), precum şi, oricît de paradoxal ar părea, poematicul care asigură o pistă de lectură satisfăcătoare. În acest fel, textul poate fi citit ca o **carte despre feminitate**, în tot ceea ce are ea specific (agresivitate, cruzime, sînge rece, pasiune, conştiinţa păcatului): Mama, Clemanta şi fantasma romanului, Vulpea, sînt simboluri ale unei feminităţi devastatoare care atacă şi modifică esenţial însăşi fibra fiinţei personajului. Apoi, **Iarna, pentru cine mor vulpile** este cartea unei civilizaţii care se prăbuşeşte, fermecătoare însă în arhaicitatea sa; scriind despre Cătun pagini care nu se uită uşor, Vasile Popa Homiceanu realizează o sinteză interesantă a poeziei cîmpiei (de la Fănuş Neagu) cu irealitatea Vladiei (de la Eugen Uricaru) şi asprimea satului (de la Marin Preda). În fine, titlul şi coperta cărţii răspund componentei poematice: iarna e anotimpul purificării, al exorcizării răului. Vasile Popa Homiceanu ne spune că mai are gata cîteva cărţi; să le aşteptăm cu încredere şi cu speranţa că literatura ieşeană a cîştigat un bun prozator.

Ioan HOLBAN

Ironia melancolică

Fapt îmbucurător, care arată că editurile mai cunosc frumoasa noţiune a gratuităţii artei literelor, „Junimea" editează volumul de poezii *Din jurnalul unui inger*, semnat de Sebastian Drăgulănescu.

Debutînd în „Convorbiri literare", în martie 1988, cu un grupaj de poeme absolut remarcabile, poetul pune în faţa cititorului, în 1991, o carte numită „jurnal", în care poezii ironic-fastuoase stau alături de poezii elegiace, patetice chiar. Textele reunite aici aparţin unor vîrste diferite, încît juxtapunerea de registre opuse nu este totdeauna fericit regizată. Cartea nu rezistă întru totul, în ciuda unei evidente preocupări pentru structură (preocupare a poetului, a editurii... ?).

Poeziile viguroase şi profund originale sînt acelea în care ironicul şi elegiacul fuzionează, domolindu-şi disputa şi conturînd desenul rafinat al spiritului propriu acestui poet. Tărîmul pe care aş crede că are toată îndreptăţirea să şi-l revendice Sebastian Drăgulănescu în continentul poeţilor este acela al ironiei melancolice — undeva între ironia cinică, de împrumut, şi reveria caligrafică a manieriştilor. Fastuosul şi graţiosul de sorginte culturală nu şi-au găsit încă, în această primă carte, regimul stabil, ritmul propriu, locul în care să se integreze în ansamblu. Apar stridenţe, vocea e nesigură în unele momente. Se desfăşoară între coperţile acestui „jurnal" o continuă confruntare cu poeţii ceilalţi, care nu este şi nu se vrea parodică, pentru că autorul ia totdeauna lucrurile foarte în serios. Nesiguranţa, bîjbîiala pornesc din gravitatea funciară acestui poet, din naivitatea rară şi de preţ cu care ia pe cont propriu actul poetic în toate dimensiunile lui.

Duelul poetului cu poezia anterioară lui, cu Eminescu, Baudelaire, Bacovia, Rilke, Nichita Stănescu, se desfăşoară sub cerul liber şi cu braţele goale, fără trucuri, fără gesturi orgolioase de înnoire, fără gratuităţi livreşti ori calofile şi, semnificativ, fără „doctrină". Avem a face cu un spirit poetic neînscris în mode — de felul celei a „generaţiei" lui Mircea Cărtărescu — şi care se află în continuă dispută cu sine însuşi şi cu marii poeţi. *Din jurnalul unui inger* e un efort de aşezare în poezie. „Îngerul" îşi face loc printre îngeri. Cu dramatism şi stăpînit de spaima neantului — de care cărţile şi lumea vorbesc monoton, insinuant.

Poate fi baudelairiană ironia, poate fi bacoviană nota de dezgust şi gestul brutal, pot fi eminesciene sau stănesciene turnurile sintactice îndeosebi, simbolistica întunericului poate descinde din metafizica germană. Fineţea şi organicitatea achiziţiilor culturale e însă incontestabilă. Originalitatea e pentru autorul „jurnalului" în primul rînd o chestiune de cultură, de asimilare rafinată: „Aud scîrţîitul acela de aur subţire/ Ronţăind liniştea fîşii, în pură zdrenţuire./ Văd şobolani mătăsoşi, argintii./ Abstracţi urcînd şi coborînd tăcut./ Din vii în morţi, din morţi în vii./ Micul cadavru al ţipătului lor de rut/ Pe reci scările vechi ale liniştii..." *(Plimbarea)*. Şi este o problemă dramatică a eului, ca şi iubirea sau moartea: „Învaţă-mă cu prăpastia ce se deschide în vis,/ Cu absenţa din care mă nasc peste zi/ În veghea neştiută a stelelor arse, străvechi./ Învaţă-mă cu felul acesta al meu de-a muri". *(Rugă la idolul negru)*.

Caligraf fără a fi monoton, experimentînd tehnic fără a fi gratuit, patetic, ironic lipsit de frivolitate, speriindu-se de neant pe cont propriu şi în felul muzical al visătorilor, Sebastian Drăgulănescu e o voce profundă care a convorbit îndelung cu poeţii, şi-a creat poveşti interioare din neputinţa de a scrie epopeea eului şi a ieşit triumfător din conversaţia aceasta ce poate acoperi vocile timide.

Portretul autorului, schiţat de Dan Hatmanu pe coperta a patra a cărţii, e acela al unui om şezînd în obscuritatea vreunei încăperi („foame de somn îi e chipului meu"), explorînd continente poetice („Sătul de atîta plimbare, de mine însumi/ De propria mea poezie"), într-o imagine lină, tacticoasă şi prăfuită prin care răzbate un fior de cădere.

Irina ANDONE

O întrebare a generaţiei '90

Poezia — încotro ?

Pentru tinerii poeţi afirmaţi după revoluţie (aşa-zisa generaţie '90) — dar nu doar pentru ei — metafizica reprezintă astăzi o ispită. Ei sînt întăriţi în convingerea că regăsesc astfel drumul marii poezii, că reiau pelerinajul spre Absolut, de vizionarii ultimului secol, cărora filosofia perenă şi spiritul religios le-au indicat, în punctul lor de convergenţă, **elenchos**-ul liricii: treaba de care ea trebuie să se ocupe.

Dar vremurile s-au schimbat. Oricît ar părea de incredibil, de cînd metafizica ne-a fost interzisă şi pînă acum, cînd paşaportul spre ea ne-a fost restituit, o tăcută mutaţie, decisivă, s-a produs în chiar acest domeniu unde Hegel spunea că nu intră moliile şi nici hoţii. Metafizica este acum ceea ce trebuie depăşit! Ca să evităm dezamăgiri şi rătăciri triste, prieteni, e bine să ne facem timp şi să privim stăruitor, cît mai de aproape, cum stau lucrurile cu „lucrul poeziei" — cu treaba care îi revine numai ei.

Ei bine — ce este metafizica? Foarte pe scurt: acea epocă din istoria gîndirii în care Dumnezeu s-a ascuns, iar obnubilarea lui a fost mincinos negată prin aducerea principiului întregii naturi în planul Firii. Metafizica este ontologie: doctrină a celor ce sînt. Sacrul însuşi semnifică pentru ea un fiind — fiindul suprem. Dar această investire cu fiinţă a ceea ce dă fiinţă îl condamnă pe Ziditor, paradoxal, la moarte. Şi Dumnezeu a murit, aşa cum avea să constate Nietzsche, şi a fost îngropat în concept.

Dumnezeu moare însă în felul lui; numai pentru a învia. Poezia vizionarilor modernişti îi pregăteşte renaşterea redescoperind, călăuzită de instinct, ceea ce exilarea gîndirii în provincia existenţei a pierdut: arheul şi, unul cîte unul, elementele presocratice. Mistici în stare sălbatică, asemeni lui Rimbaud sau Ezdra Pound, ori rafinaţi pînă la exces ca Mallarmé, Montale şi Quasimodo, au locuit poetic în natură şi pot fi consideraţi pre-renascentişti trans-metafizicieni. Dar poezia poate mai mult. Ea este cunoaşterea vizionară a „vîrtejului în mijlocul căruia s-a desfăcut Iubirea" — aşa cum Empedocle a ştiut-o. A ne întoarce în spirală, nu epigonal, ci pentru a-l umple, la „orizontul de aşteptare" al vechilor fiziologi greci, aceasta să fie pasiunea noastră.

Este un scandal discuţia care se face astăzi despre criza „tematică" în care ar fi ajuns poezia după căderea dictaturii: şi este un ultraj la adresa ei propunerea unora de a fi modificat limbajul poetic pe motiv că acum nu mai trebuie înşelată vigilenţa cenzurii. În esenţa ei atemporală, anistorică, lirica este viziune plus limbaj poetic; vedere a celor ce nu se arată, uitate sau ignorate de metafizica însăşi — şi exprimare a lor în singurul mod care le poate aduce la cuvînt: prin poezia înţeleasă ca **analogon** al naturii.

Aş numi această propedeutică a Sacrului cunoaştere poetică sau realism vizionar — şi, într-un glas cu Rimbaud, aş spune generaţiei '90, de o vîrstă cu mine: Să strîngem cu fervoare la piept promisiunea supraomenească făcută trupurilor şi sufletelor noastre!

Friederich MICHAEL

EUGEN CIOCIEA

Poveste de dragoste

În liceu îi scriam bilețele
(Cred că i-am copiat numele
de vreo 3000 de ori)
Ne dădeam întîlnire în spatele
unei ferme de lapte,
unde umblam la practica
de mulgători

Prima oară ne-am sărutat
lîngă o grămadă de siloz,
din fugă și nici un efect,
a doua oară pe o basculă
ce nici măcar nu ne arăta greutatea
corect.

Cineva ne-a văzut
și ne-a scos o mulțime de vorbe, —
învățătorii ne invitau în fiecare zi
la răspuns,
poate de aceea am și absolvit „cu medalie"
și am trecut, fără rînd, în armată
la tuns.

Mai pe urmă ne întîlneam în livadă,
venea în picioarele goale,
să nu-și trezească părinții din somn.
Bănuind că va fi studentă la medicină
se iniția în anatomie
pe corpul meu străveziu
și diform

Totuși a reușit să rămînă fecioară,
deși mă iubea, mă iubea foarte mult
și accepta să dormim într-un pat,
dar cu condiția să nu o insult

N-am insultat-o,
însă foarte degrabă
m-a plictisit sindrofia
și m-am cerut în armată,
în unitatea de artilerie,
unde am și scris această poveste
de dragoste
și rece ca o
Siberie.

De ziua ta

Puțin mai fericit azi decît mîine
pic în oraș ca dintr-un pod cu fîn,
exact la tanc, cînd ție ți-i mai bine
și nu aștepți că-aș îndrăzni
să vin.

De ziua ta. Halal de timp și spațiu!
Cum ne-a mai adunat și găvozdit.
Să nu mă-ncurci, iubito, cu Horațiu,
măcar de-aceea că-s mai zăpăcit.

De ziua ta, deci ce-ți doresc eu ție,
sînt lefter, nu, n-am să te bat cu flori,
ia-ți grija, poartă-ți boiu-n veselie
cei douăștrei de ani, conchistadori

Septembrie să-ți pice prin fereastră
cu adolescenți impertinenți și blegi,
fă răcituri din Pasărea Măiastră
și-mparte-i rînza, drept, printre colegi.

Eu îți doresc să nu te ieie vîntul,
din care parte mîine ar sufla,
să nu te doară niciodată gîtul,
o replică să ai și-o voce-a ta.

Nu neapărat să te gîndești la mine,
chit că pe lume nu-i doar Eugen,
deși mi-ar plăcea să mor cu tine
pe-o insulă-n Pacific ca Gauguin

Eu îți doresc să-ți crească părul lung,
să ți-l desfac pe șold, pe sîni, cu dinții,
ca un frizer de sentimente ciung,
din ris cu limba să-ți culeg arginții.

Eu îți doresc,
chiar de nu știu ce vreai,
să-ți iasă pasienta, pîrpîriu,
în cinstea ta voi șterge-o și din rai,
ca să descarc vagoane cu rachiu.

De ziua ta, azi într-un sărbători
(am jumulit cuvinte și te strig)
Cocorii pleacă. Toamna e cu ciori.
Îmbracă-te mai gros, —
se face
Frig.

salonul literar „Cronica"

DUMITRU VACARIU — Ochii viperei

Născut la 21 sept. 1931, Pipirig, jud. Neamț. Absolvent al Facultății de filologie din Iași, în anul 1957. În perioada 1958—1964 a fost deținut politic, acuzat că, împreună cu alți studenți, a organizat, în anul 1957, aniversarea a 500 de ani de la urcarea lui Ștefan cel Mare pe tronul Moldovei, dîndu-i o coloratură ostilă regimului comunist. Din 1969 lucrează la Muzeul Literaturii Române din Iași.

S-a afirmat mai întîi ca autor de teatru pentru copii cu piesele Bing-bang-bing, Comoara, Cele trei domnițe, **care s-au bucurat de succes. A publicat volumele de proză** Dincolo de poveste **(Junimea, 1979),** Bărzăunul și restul lumii **(Junimea, 1981),** Poteci fără întoarcere **(Ion Creangă, 1987),** Aventură dincolo de timp **(Junimea. 1991), precum și volumul de versuri** Comoara **(Junimea, 1991), toate adresîndu-se cu prioritate copiilor și adolescenților. Are în pregătire romanul** Duhul pustiului.

Din 1990 Dumitru Vacariu este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Fragmentul pe care îl publicăm face parte din romanul memorialistic Ochii viperei **(predat Casei Editoriale „Moldova"), în care autorul reconstituie** sine ira et studio **experiența fundamentală a vieții sale: calvarul închisorilor comuniste. Este încă un episod din acel „memorial al durerii" pe care toți cei care l-au trăit au datoria morală să-l facă cunoscut cititorilor de azi și de mîine.**

În ultimii doi ani de detenție, mai precis între anii 1962 și 1964, regimul din închisori și lagăre s-a mai îmblînzit. Într-un fel spus. Deținuții care munceau și-și îndeplineau normele impuse puteau primi de acasă, în urma expedierii unei cărți poștale cu conținut dictat, cîte un pachet de 5 kilograme, de două sau trei ori pe an. De întîlniri cu familia la vorbitor nici pomeneală și nici de primit vreo scrisoare de oriunde. Totuși era un semn bun. Se simțea de undeva bătînd un vînt de libertate. Personal, n-am avut norocul să primesc nici un pachet în lagărele din bălțile Brăilei, primind doar în ultima fază, cînd eram bolnav la Gherla, după ce muncisem o vreme în fabrică și mă ajutaseră prietenii să-mi fac și eu o dată norma.

După 1962 deci, în majoritatea închisorilor și lagărelor de muncă forțată s-au înființat chiar cluburi cu jocuri de șah și biblioteci cu cărți ale unor autori de pe acea vreme, care tămîiau regimul comunist sau vorbeau despre foloasele colectivizării. Se mai strecurau însă și titluri din clasicii noștri și chiar din autori străini, dar care erau pe „linie".

Fiind operat însă în lagărul de la Stoenești, am fost trimis, împreună cu un lot mai mare de deținuți bolnavi, în închisoarea de la Gherla. Am găsit și acolo organizat un astfel de club, dar numai pentru deținuții care munceau la fabrica de mobilă a închisorii. Abia mai tîrziu au început să se dea cărți și pe celular.

Într-o vreme ni s-a dat voie chiar să organizăm o șezătoare literară închinată lui Eminescu. O surpriză fantastică! Întrucît ni s-au pus la dispoziție și cîteva instrumente muzicale, viori, chitare, acordeoane, o baterie și nu mai știu ce, am încropit, la repezeală, în orele libere, o orchestră. Artiști aveam cu duiumul: de la primi soliști de operă la violoniști, chitariști, acordeoniști, actori, tot ce doreai! Și ne-am antrenat mai mulți să organizăm acea șezătoare, dornici să ne mai îndulcim un pic viața cu muzică și poezie. Scenariul întregului spectacol l-am întocmit eu. Și, într-o duminică dimineața, în prezența comandantului închisorii, a ofițerului politic, a educatorului (menționez că toată conducerea închisorii fusese schimbată nu cu mult timp înainte) și a unei grupe masive de gardieni, au fost adunate cîteva sute de deținuți politici să asiste la spectacol. Pe scena amenajată în curtea interioară aveam instalat un microfon, iar printre deținuți cîteva difuzoare, pentru a se putea auzi mai bine. Cu toții așteptam evenimentul ca pe ceva divin. Cine ar fi putut bănui, însă, că acea adevărată sărbătoare avea să capete, spre sfîrșit, o coloratură nedorită?

Șezătoarea a început cu o prezentare de vreo 20 de minute, închinată vieții și operei marelui nostru poet, apoi a urmat un recital de poezii susținut de cîțiva actori. Printre poezii am intercalat și melodii pe versuri eminesciene, interpretate de soliști și orchestră. Totul decurgea mai mult decît frumos, iar noi eram în al șaptelea cer. La un moment dat am recitat un fragment din „Scrisoarea a III-a", avînd drept fond muzical o arie din „Cavalleria rusticana". Cînd am ajuns la versul „Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română", toți deținuții, ca împinși de un resort, s-au ridicat în picioare și au început să strige, nu mai știu ce strigau, și să aplaude cu o frenezie de nedescris. Comandantul s-a urcat la microfon și a amenințat că, dacă deținuții se mai ridică o dată în picioare și mai urlă ca la panaramă", interzice desfășurarea spectacolului. Toți s-au potolit, că nu era alt chip.

Acum intervine însă partea cea mai tristă. În program era prins și doctorul Nae Lițescu, tot deținut, lucrînd însă în cadrul Dispensarului închisorii, un oltean extrem de simpatic, de amabil și care cînta foarte frumos. S-a anunțat cu cîntecul „O, rămii...", pe melodia „Cînd eram copil odată". Și a interpretat cu atîta patimă, încît toți deținuții s-au ridicat din nou în picioare și au început să strige „bis! bis!". Noi, organizatorii, ne-am uitat, îngroziți, spre comandant. Acesta a rămas puțin pe gînduri, apoi, spre surprinderea noastră, a acceptat bisul. Numai că Nae Lițescu n-a mai interpretat cîntecul pentru care fusese bisat, ci romanța... „Cruce albă de mesteacăn". Iarăși aplauze nesfîrșite, iarăși strigăte de „bis!", fără să mai țină nimeni seama de amenințarea comandantului. Noi ne-am făcut mici la locurile unde eram și ne-am uitat din nou la comandant. Mai bine nu ne uitam! Comandantul s-a urcat din nou pe scenă în fața microfonului, vînăt la față, a potolit zarva, apoi a spus doar atît:

— Șezătoarea a luat sfîrșit! Toți deținuții să fie duși în celule!

Zis și făcut. Nici gînd să mai continuăm. Ne-am îndreptat cu toții spre celule, dar cu sufletele pline de o bucurie nemărginită. După atîția ani de groază și suferință trăisem un moment de vis. Dar eu n-am apucat să intru bine în celulă, că a și venit un gardian care mi-a spus cu ton acruț:

— Tu mergi cu mine!

Și m-a luat cu el și m-a dus la „Zarcă". Am rămas de-a dreptul stupefiat cînd am auzit în spatele meu clămpănind zăvorul de la ușă, iar eu rămînînd singur în acea gropniță înfricoșătoare. Ce puteam însă face? M-am rezemat de un perete și am început să mă gîndesc cu ce greșisem, oare, de ajunsesem acolo? Nu găseam însă nici o explicație. Deodată mi-a răsărit în minte ultima romanță cîntată de Nae Lițescu... Dar cine s-ar fi putut supăra de așa ceva? Poate strigătele și bisurile deținuților după opreliștile impuse de comandant? Dar ce vină purtam eu pentru ele? Iar Nae Lițescu nu era un deținut oarecare, ci un mare specialist, care dădea consultații nu numai celor din detenție, ci și personalului închisorii și familiilor acestuia. Se bucura de o stimă deosebită din partea tuturor.

După vreo jumătate de oră de așteptare înfrigurată, ușa celulei s-a deschis și același gardian mi-a spus să-l urmez.

M-a dus într-o cameră dintr-o altă aripă a închisorii, de unde l-am văzut ieșind, roșu la față, dar zîmbindu-mi încurajator, însoțit de un alt gardian, pe Nae Lițescu.

Cînd am intrat în camera respectivă i-am zărit șezînd la un birou pe comandant, pe ofițerul politic și pe așa-zisul „educator", un învățător ardelean din cîte am aflat, care avea drept atribuții reeducarea deținuților din punct de vedere cultural. Era de foarte puțin timp numit în acea muncă. Dar dădea dovadă de multă modestie și bun simț. La toți ne era drag.

De cum am intrat, comandantul s-a răstit la mine (simțeam însă că o face din obligație):

— De ce-ai acceptat, deținut, să se interpreteze, chiar în incinta închisorii și în mijlocul atîtor deținuți politici, acel cîntec legionar?!

Eu am rămas de lemn. După cîteva clipe, făcînd ochii mari, am întrebat:

— Care cîntec „legionar", domnule comandant?

— Să nu-mi spui mie că nu știi despre ce-i vorba! De ce nu s-a respectat programul întocmai cum l-am avizat noi?

— Dar așa s-a respectat, domnule comandant, în afară de introducerea, de către doctorul Lițescu, a acelei frumoase romanțe...

— Păi tocmai de acea „frumoasă romanță" e vorba, deținut! Sau vrei să spui că nu știi că e un cîntec legionar?

— E prima oară cînd aud așa ceva, domnule comandant, am răspuns eu, convins întrutotul. Cînd eram liber, am continuat, am ascultat-o interpretată și la radio. .

Și așa era.

— Ai ascultat dumneata cuvintele acestei romanțe la radio?

— Nu, am răspuns eu, sincer întrutotul. Am ascultat doar melodia. Dar odată ce se cîntă melodia, înseamnă că romanța nu e interzisă.

— Ba e interzisă, deținut! Și nu trebuia să se cînte azi, și mai ales aici! Pricepi tu ce se poate întîmpla?

— Dar eu n-am știut că doctorul Lițescu o va cînta, domnule comandant. El, în loc să repete „O, rămii...", de Eminescu, cîntec pentru care fusese bisat iar dumneavoastră ați acceptat repetarea lui, a cîntat această romanță. Cu ce sînt eu vinovat pentru asta?

Comandantul tăcu cîteva clipe, se scărpină necăjit în creștetul capului, apoi întoarse ochii spre mine:

— Mda... asta e și părerea noastră... N-ai avut cum să știi ce-i trece prin minte lui Lițescu... Apoi, adresîndu-se celorlalți doi de lîngă el: Nu-i așa, tovarăși?

— Așa-i, au aprobat ei fără rezerve.

— Nici doctorul Lițescu, continuă comandantul cu glas mai binevoitor, care-i destul de aiurit în felul său, n-a știut că-i un cîntec legionar... Așa ne-a spus... și noi credem că are dreptate...

S-a mai uitat cîteva clipe spre cei doi, apoi spre mine, de parcă ar fi vrut să-i confirm spusele și mi s-a adresat mai calm:

— Acum mergi în celula dumitale și să știi că-mi pare deosebit de rău că s-a terminat cam neplăcut frumoasa voastră șezătoare. Dar, dacă poți să mă înțelegi, pune-te în locul meu... adică în locul nostru... Nu-i așa că-i o situație dificilă?

Ce puteam să-i răspund? Să acuz acest dar dumnezeiesc numit muzică și poezie? Așa că m-am mulțumit să tac și să ridic din umeri.

L-a chemat pe gardian și m-a expediat în celulă. Educatorul, care era cam de vîrsta mea de atunci, mi-a zîmbit complice pe sub mustăți.

Stăteam, într-una din zilele trecute, de vorbă cu umbrele și mă durea atît de mult chemarea lor plînsă... Le priveam trist din singurătatea mea și le alungam chemîndu-le și le chemam alungîndu-le... Veneau din mine și treceau prin mine spre totdeauna... Nu le mai chemasem de multă vreme, iar ele zadarnic îmi strigau numele la capătul podului așteptărilor...

Secretara instituției mă anunță că sînt chemat la telefon.

— Cine mă cheamă? am întrebat eu din tăcerea umbrelor.

— Nu știu... nu mi-a spus numele...

— Alo, am spus eu în microfon, gîndind că iar e o problemă de serviciu.

N-am auzit însă decît cîteva țiuituri stranii, apoi a venit tonul.

— Cred că-i un interurban, mi-am spus eu punînd receptorul în furcă și m-am întors sub copacul uriaș din grădină... Cine oare m-o fi căutînd?

N-am ajuns bine acolo, că am fost iar chemat la telefon.

— Alo! am strigat eu mai tare în microfon. Cu cine doriți?

— Cu dumneavoastră, mi s-a răspuns. Și mi-a pronunțat numele. Doresc neapărat să vă întîlnesc într-una din zilele următoare...

— Dar cu cine vorbesc? am întrebat eu curios.

— Mă știți prea bine..., mi s-a răspuns. Aduceți-vă aminte de procesul dumneavoastră în legătură cu Ștefan cel Mare... și mă veți recunoaște...

Eu am rămas uluit. Cine putea fi? Vocea îmi era de nerecunoscut. De aceea am insistat.

— Dar cum vă numiți, vă rog?

După cîteva clipe de tăcere și de țiuituri cum nu mai auzisem niciodată pînă atunci în telefon, mi-a răspuns:

— Eu v-am anchetat... și v-am încheiat procesul-verbal de interogatoriu. Credeam că mă recunoașteți fără să vă mai dau aceste date.

— Nu! Nu vă pot recunoaște! m-am scremut eu să pot răspunde. Cum aș putea recunoaște un asemenea om?

— Ba va trebui să mă recunoașteți măcar atunci cînd mă veți vedea...

— Dar ce doriți de la mine?

— O scurtă continuare a anchetei... mi s-a răspuns. Tot susțineți dumneavoastră mereu că ați fost condamnat pe nedrept... Aș dori să clarificăm unele lucruri...

— Nu mai am nimic de clarificat cu dumneata! am țipat eu exasperat. Chiar dacă ești acum ambasador, ministru, mare patron sau președinte al vreunei societăți de binefacere, nu doresc să mai clarific nimic cu dumneata!

Și am trîntit telefonul în furcă, furios și total descumpănit. Secretara s-a speriat. Nu mă mai auzise niciodată vorbind atît de repezit. Am rămas cîteva clipe cu ochii în tavan și cu toate gîndurile întunecate.

— Dar cine v-a necăjit așa? m-a întrebat.

— Nimeni, doamnă,... am răspuns eu, absent. Probabil că frica din mine...

— I-am auzit și eu vocea celui care v-a chemat... Parcă era a unei furtuni care se pregătește să devasteze totul...

N-am mai spus nimic și am ieșit din birou, apoi m-am îndreptat cu pași repezi către Procuratură, aflată la cîteva sute de metri de instituția unde lucrez. Am cerut să fiu primit de Bobo, procuror-inspector, un vechi amic de-al meu. Spunîndu-i despre ce-i vorba, acesta s-a încrețit la față pentru cîteva clipe, apoi m-a întrebat:

— Dar cine te-a anchetat pe tine?

I-am dat numele ultimului anchetator, cel care a scormonit ca o hienă în conștiința mea pînă a lăsat-o infirmă.

Bobo a început să rîdă cînd a auzit despre cine-i vorba. Apoi m-a bătut prietenește pe umăr și mi-a spus:

— Dar ăsta-i mort de cîțiva ani, dragul meu... A fost călcat de un tractor chiar în fața blocului în care locuia. Se mișca destul de greu în ultimul timp, întrucît avea o paralizie la piciorul stîng... Deci nu putea fi el în nici un caz. Doar — și începu să rîdă — numai dacă-ți face plăcere să vorbești cu morții... O fi făcut cineva o glumă cu tine, știind cît de repede pui totul la inimă.

L-am lăsat pe amicul meu rîzînd în continuare și m-am întors la serviciu. Încet, încet am început să uit acel telefon curios și am dat totul pe seama unei glume de prost gust.

Ieri însă, pe la prînz, am primit un telefon de la Sandu, prietenul și colegul meu de suferință. După obișnuitele întrebări „ce mai faci și cum te mai simți?", mi-a spus că vrea să-mi facă în următoarele minute o surpriză care o să mă bucure negreșit. I-am răspuns că-l aștept cu plăcere. Am pus repede de o cafea mai mare, gîndindumă că poate mai vine cu cineva și am început să-l aștept. Între timp însă s-a produs un fapt curios. Mereu, după telefonul său, aveam impresia că aud pași, pași, pași... Venind parcă de pretutindeni... M-am uitat de mai multe ori în toate direcțiile, dar n-am zărit pe nimeni. Puțin mai tîrziu însă, exact atunci cînd nu mă așteptam, pe ușa biroului meu a intrat zîmbind șoltic, Sandu. Eu tocmai atunci scoteam fierbătorul din priză; cafeaua era gata.

— Dragul meu, mi s-a adresat el plin de voie bună, privește cine ne vizitează!

Cînd am scos capul pe ușă, pe cine mi-a fost dat să-i văd? Pe Aurel, de la Craiova și pe Mihalache de la Galați. Ne-am îmbrățișat, plini de bucuria revederii și nu ne mai puteam opri din pus întrebări. Nu ne mai văzusem cu toții împreună de la proces. O vreme, luați cu fel de fel de discuții, n-am mai acordat nici o atenție pașilor pe care-i auzisem înainte de sosirea prietenilor mei. După puțin timp însă sunetul pașilor a început să se înțeasă. Mi-am dat seama că e ceva nefiresc la mijloc; mă încerca un sentiment de neliniște și teamă. I-am făcut atenți chiar și pe prietenii mei. Ei însă mi-au răspuns că nu aud nici un zgomot.

— Ce, tot te mai temi că ești urmărit? mi-a spus Sandu zeflemitor.

Eu nu i-am răspuns. M-am ridicat doar de pe scaunul meu și m-am apropiat de ușă. A cîta oară?... Zgomotul pașilor crescuse deja alarmant. Și, de cum am scos capul pe ușă, la cîțiva metri de mine l-am văzut, în carne și oase, pe fostul meu anchetator, la fel de tînăr ca în timpul anchetei, elegant, proaspăt bărbierit și privindu-mă cu ochi ficși... Dar nu era singur... Începînd imediat din spatele său și pînă la poartă, și chiar pînă dincolo de poartă, în șir indian, se puteau vedea, pe mai bine de 200 de metri, nenumărați anchetatori, exact cu figura primului, toți tineri, eleganți și proaspăt bărbieriți... Veneau spre mine pentru un surplus de anchetă... și de moarte...

„Vacanțele muzicale la Piatra Neamț" – în actualitate și în perspectivă

— Interviu cu prof. univ. NICOLAE GÎSCĂ, rectorul Academiei de arte „George Enescu" Iași —

— Stimate d-le rector Nicolae Gîscă, și cea de a XXI-a ediție a „Vacanțelor muzicale la Piatra Neamț" a luat sfîrșit. V-aș ruga să faceți o retrospectivă a acestui frumos și original festival studențesc, intrat deja în tradițiile plaiurilor nemțene.

— Cea de a XXI-a ediție a „Vacanțelor muzicale la Piatra Neamț" s-a desfășurat pe parcursul a 10 zile, între 21 iunie — 1 iulie și a însemnat un nou prilej de afirmare pentru studenții și profesorii Academiei de arte „George Enescu", dar și pentru orașul Piatra Neamț, oraș al tinereții spirituale, al tinereții muzicale. De această dată, după ani și ani, orașul de la poalele Pietricicăi a fremătat de tinerețe, timp de două săptămîni, studenții rămînînd aici pe toată durata „Vacanțelor muzicale".

— Înțeleg, deci, că această ediție s-a constituit și într-un fel de tabără de creație.

— Da. De fapt, așa au și fost gîndite inițial „Vacanțele". Titulatura lor ne indică acest lucru: vacanța cu caracter muzical. Deci, într-un fel, o tabără de creație pentru studenți, alături de cadrele didactice.

— Și de interpretare, nu?

— Categoric. În primul rînd de interpretare, dar, în același timp, cuprinzînd și cursuri de măiestrie profesională.

— La aceste cursuri de măiestrie au participat numai studenți ai Academiei „George Enescu"?

— La Piatra Neamț, de data aceasta, au luat parte, alături de studenți, și cei mai talentați elevi ai școlilor și liceelor de artă din Moldova.

— Ce noutăți au adus „Vacanțele" din acest an pentru publicul pietrean?

— Pentru cei ce iubesc muzica „Vacanțele" din 1992 au venit cu o serie de concerte, haideți să nu le spunem de promenadă, ci concerte susținute în mijlocul adevăraților iubitori de artă. Așa cum se obișnuiește, de fapt, în toată lumea, în perioada de vară, artiștii, mai ales cei tineri, poposesc în mijlocul celor care-i aplaudă în timpul anului pe podiumurile de concert. Astfel că, la Piatra Neamț, în parcul „Ștefan cel Mare", parcul de lîngă Teatrul Tineretului, au avut loc trei manifestări de acest gen: un recital de chitară clasică, un concert al Orchestrei simfonice a Academiei „George Enescu" (cu un program, desigur, adecvat) și un concert al coralei „Cantores Amicitiae".

— Am aflat că toate aceste manifestări pe care d-voastră, împreună cu studenții, le-ați susținut în aer liber, s-au bucurat de foarte mult succes. Din fericire am participat și eu la una din manifestările de acest gen, la concertul coralei „Cantores Amicitiae", și am constatat, cu multă bucurie, cum publicul din Piatra Neamț, mai întîi din curtoazie, apoi cu reală satisfacție, a participat la concertul pe care l-ați prezentat. Considerați că aceste manifestări sînt de bun augur pentru „Vacanțele muzicale", pentru viața muzicală estivală, de vacanță, a orașului Piatra Neamț și, de ce nu, chiar pentru cea a Iașului?

— Categoric. De altfel, cum am mai spus, sistemul nu este nou. În Occident el se practică de multă vreme. Noi l-am cunoscut cu mulți ani în urmă, formația „Cantores" cîntînd pentru prima dată în mijlocul publicului, în aer liber, în Occident. În faza inițială, poate și dintr-o necesitate de reclamă. Nimeni nu ne cunoștea acolo, iar organizatorii, pentru a

ne face publicitate, pentru ca publicul să vină la concertele noastre, pur și simplu ne-au cerut să cîntăm în piețe publice. În faza inițială, a fost un fel de șoc pentru noi, dar ne am dat seama imediat de valabilitatea acestui lucru. Aici însă este o problemă: de fapt nu este atît de important în fața cui cînți, important este cum cînți.

— Vă referiți la calitatea interpretărilor, nu?

— Calitatea interpretării trebuie să fie aceeași, indiferent că spectacolul se desfășoară pe scena Ateneului sau în parcul „Ștefan cel Mare" din Piatra Neamț, deoarece este vorba de respectul pe care ți-l acorzi, în primul rînd ție ca artist, și în al doilea rînd publicului. Poate că la acest lucru ar trebui să mai reflecteze unii care au primit, inițial, cu suspiciune acest gen de manifestări, privindu-le prin prisma unei coborîri a nivelului interpretativ. Nimic mai fals. De altfel, să știți, pentru edițiile viitoare ale „Vacanțelor" ne-am propus să diversificăm acest gen de manifestări, să nu le spunem de promenadă, de aceea m-am și ferit de acest termen, ci manifestări venite în întîmpinarea publicului spectator care, așa cum afirmați mai înainte, va veni, din curiozitate mai întîi, apoi va fi captivat și, în felul acesta, cred că vom cîștiga, treptat, și un public pentru sala de concert.

— Am înțeles că anul acesta ați reeditat și un gen de spectacol care, cu ani în urmă, încheia, de obicei, în mod festiv, „Vacanțele muzicale". Este vorba de spectacolul de la Cetatea Neamț.

— Da. Am încercat să reluăm tradiția spectacolelor care aveau loc la Cetatea Neamț, spectacole care se doreau a fi un fel de rememorări ale istoriei acestui neam. Și... spectacolul de anul acesta a fost o reușită. Poate, la început, sigur, lumea a privit acest lucru cu puțină neîncredere și... de ce să nu recunosc?, inclusiv interpreții. Pe măsură însă ce manifestarea se derula, am observat o creștere a interesului, atît din partea interpreților, cît și, mai ales, din partea publicului, care, inițial, venise să viziteze cetatea, și acolo a dat peste un grup de tineri entuziaști care realizau un autentic act artistic. Cu atît mai mult cu cît manifestarea desfășurată între ruinele Cetății Neamț era dedicată marelui voievod al Moldovei, o manifestare cu genericul „Ștefan, Ștefan, domn cel Mare" și care a avut loc numai cu cîteva zile înaintea canonizării marelui domnitor, la Mănăstirea Putna.

— Domnule rector, credeți că „Vacanțele muzicale la Piatra Neamț" ar putea să devină un festival internațional, combinat cu o tabără de creație și interpretare, la care să participe deci și studenți și interpreți din alte țări? Credeți, deci, că și Piatra Neamț ar putea deveni un centru muzical estival, unde să se țină concerte, unde să aibă loc cursuri de măiestrie, așa cum există cîteva centre importante în Europa, cum ar fi Darmstadt, Lübeck sau Insbruck?

— Da. Chiar mai înainte de a pleca din Piatra Neamț, am avut unele discuții pe această temă cu președintele Consiliului județean Neamț, cu vice-primarul acestui oraș, grație cărora ne-am bucurat de un real sprijin anul acesta. Sprijin pe care ni l-au promis și pentru viitor. Și domniile lor și noi dorim ca Piatra Neamț să devină un oraș de vacanță cu multiple, cu variate manifestări artistice, care să atragă atît publicul pietrean, cît și turiștii. De aceea, ne-am gîndit ca acele cursuri de măiestrie să se desfășoare sub îndrumarea unor profesori cu renume, invitați din străinătate, cît și a unor maeștri din țară. Studenții noștri vor avea astfel posibilitatea a se întîlni și cu colegi de-ai lor din alte țări. Totodată, ne-am gîndit și la invitarea unor formații din străinătate. Sigur, sînt și vor fi probleme financiare pe care va trebui să le rezolvăm, dar „Vacanțele muzicale", a XXII-a ediție, vor fi, fără îndoială, cu participare internațională.

— Vă gîndiți cumva ca în anii următori să colaborați și cu celelalte institute de învățămînt superior de artă din țară, așa cum era un bun obicei cu ani în urmă?

— Da. Anul acesta am fost luați un pic prin surprindere cu unele probleme de ordin organizatoric. Să nu uităm că nici forurile oficiale de la Piatra Neamț nu erau încă bine stabilite în funcții, așa că nu am avut timpul necesar pentru a clarifica problemele de ordin organizatoric. Anul viitor însă, lucrurile se vor așeza pe alt făgaș, sperăm, pentru că am simțit că vom fi ajutați cu dragă inimă. Nemțenii nu se dezmint. Ospitalitatea și deschiderea lor spre cultură, spre muzică, a rămas aceeași din totdeauna. Sigur, îi vom invita pe colegii noștri de la București și Cluj, așa cum o făceam și cu ani în urmă, atît pentru manifestări artistice, cît și la cursurile de măiestrie pe care le vom extinde, în anul viitor, și în domeniul compoziției, al dirijatului de orchestră și muzicologiei. Pe de altă parte, Academia „George Enescu", avînd un profil multiplu: muzică, arte plastice, teatru, ne-am gîndit ca „Vacanțele muzicale" să includă și aceste domenii ale artei: respectiv, manifestări teatrale și expoziționale, pe care le-am avut și în acest an, dar în spații închise. Pentru anul următor, ne-am gîndit la niște expoziții în aer liber, la studenți care să demonstreze, pe viu, modul de realizare a unor lucrări plastice.

— Așadar, o tabără care să-i includă pe toți studenții Academiei de arte.

— Sigur că da. În fond, va fi o tabără de creație artistică.

— Deci, perspectivele „Vacanțelor" devin deosebit de frumoase.

— Perspectivele sînt frumoase, dar promisiunile celor de la Piatra Neamț sînt deosebit de atrăgătoare. Și ne-am convins că pietrenii, diriguitorii județului și ai orașului își respectă promisiunile. Pentru că, repet, tot ce s-a întîmplat la Piatra Neamț se datorează acestor oameni, într-adevăr **de bine**, care au rezolvat problemele materiale, pe care, vă dați seama, un institut de învățămînt nu le poate, la ora actuală, rezolva singur.

— Vă dorim mult succes!

Dora-Maria DAVID

Film

Daneliuc visîndu-l pe Creangă!

Dacă altitea filme de maximă gravitate, care se adună într-o operă solidă și unitară în plan conceptual și stilistic, Mircea Daneliuc — cineast de mare originalitate, profunzime a gîndului și finețe a expresiei artistice — ne propune o comedie fantezistă, „Tusea și Junghiul", realizată pe un scenariu propriu după opera lui Ion Creangă. Libertatea absolută cu care topește paginile humulesteanului, returnîndule apoi în forme proprii, redimensionînd, pînă la a le conferi proporții cosmice, întîmplări, caractere, relații, situații în fabulosul univers al satului, pe care le colorează cu o tandră ironie și cu un umor incomensurabil, a derutat multe spirite exacte, neatinse de aripa fanteziei și a inefabilului. Filmul e opera unui obsedat de paginile genialului povestitor, opera unui artist care *visează* aceste pagini, rînduindu-le după legile *visului*, adică altfel decît sînt ele în realitate, amestecînd fragmente din diferite povestiri, contopind în același personaj identități foarte diverse (Baba afurisită din „Fata Babei și fata Moșului" devine, la un moment dat, Smaranda, mama lui Nică, iar altădată, Mătușa Mărioara cea zgîrcită care, prinzîndu-l pe Nică la cireșe, îl fugărește prin cînepă pînă o dă „calancă la pămînt"; la rîndu-i, Moșul devine sturlubaticul Nică „jucînd" *scenele* „la scăldat", „la cireșe" ș.a., așa bătrîn cum este!); efectele sînt de un haz irezistibil, dar și de o caldă nostalgie după copilăria pierdută și visată acum de bătrîn, fostul copil pe malul Ozanei! De ce să căutăm, în aceste pline de umor visări și nostalgii, sensuri ascunse? Am citit cronici care încercau să descifreze în filmul lui Daneliuc subtilități politice! Sigur că e greu să accepți ideeea că un cineast atît de ferm în concepțiile și atitudinile lui civice și politice, clar manifestate în lucrările anterioare, ar putea realiza o peliculă neutră sub acest aspect, în care, adică, să nu facă trimiteri, aluzii și asocieri cu realități ce-l înconjoară și-i marchează existența și concepțiile. Dar a încerca să descoperi în „Tusea și Junghiul" o implicare directă în stări de lucruri concrete mi se pare o exagerare care ar scoate demersul artistic din matca lui inefabilă, vulgarizîndu-l. Urmărind cu necontrolată plăcere, filmul, n-am fost deloc tentat să-i caut chei cu care să deschid eventuale uși ascunse, ci l-am receptat ca pe o comedie fantastică (nu științifico-fantastică, Doamne ferește!), șarjînd inspirat, pînă în zona grotescului, un univers al existenței și al spiritualității rural-domestice în care realitatea și basmul își amestecă amețitor substanțele. Daneliuc repovestește cu infinită plăcere „țărăniile" lui Creangă, realizînd un foarte personal „teatru în aer liber", un teatru al lumii satului, în care personajele se înfruntă pe o scenă a cotidianului, dezvăluindu-și trăsături de caracter cu rang de maximă generalitate și antamînd conflicte în care e esențializată viața în exprimările ei cele mai obișnuite; lenea și hărnicia, egoismul și generozitatea, zgîrcenia și dărnicia, fățărnicia și sinceritatea, urîțenia și frumusețea (spirituală și fizică), ura și dragostea, și încă multe defecte și calități ale oamenilor satului „se dau pe față" în văzul „spectatorilor" (din film); aceștia privesc, de pe tăpșan, în ograda personajelor (care, de fapt, sînt ei înșiși) și se distrează, comentează, îndeamnă la întețirea conflictului, etc. E o lume „la vedere" care se „joacă" pe ea însăși pentru a-și face autoportretul cu ironie, uneori cu sarcasm, întotdeauna cu un colosal umor. Îmi recunosc incapacitatea de a fi descoperit în acest *„Daneliuc care îl visează pe Creangă"* (ar putea fi subtitlul filmului?!) intenții și subtilități politice. Nici măcar în cîntecul Sofiei Vicoveanca în care un vers zice: „C-așa joacă neamul meu / Cînd mai bine cînd mai rău" n-am descifrat — cum făcea colega Irina Coroiu de la revista „Noul Cinema" — „condiția actuală a neamului nostru" — condiție „tragi-comică" după opinia dumisale. (În paranteză fie spus, eu nu cred că neamul nostru se află, în prezent, într-o condiție tragi-comică, ci în una *dramatică*). Mai sînt, în pomenita cronică, și alte păreri de care mă distanțez; de pildă, cronicara vede în acei spectatori care privesc „lupta corp la corp" și toate isprăvile din ograda scenă-a-satului niște „inși cu apetență pentru victorii facile, acceptînd cu entuziasm inconștient, schimbări de indiferent ce fel, gregari și trîndavi, mai tot timpul tolăniți cu burta la soare pe tăpșanele ce împrejmuiesc locul acțiunii (...) asistînd fără să intervină... (și) amuzîndu-se *prostește* (s.n. Ș. O.) de conflictele"... etc. Nici vorbă de *prostie*, dragă Irina; dimpotrivă, acolo „acționează" o inteligență nativă, conținută, care se autoironizează și se autobiciuie cu subtilitate.

Nu sînt de acord nici cu părerea că „Tusea și Junghiul" e „un accident" (fie și în ghilimele) în filmografia lui Mircea Daneliuc; asta ar însemna — spus cu delicatețe — că filmul nu e reușit; dimpotrivă (iarăși), el dezvăluie o nouă fațetă a talentului robust al cineastului, aceea de comediograf de o inventivitate debordantă, probată mai ales în prima parte, în care ritmurile și situațiile inedite sînt de-a dreptul uluitoare.

Distribuția, imaginea (Florin Mihăilescu), muzica (Ion Cristinoiu), sunetul (Anușavan Salamanian), montajul (Maria Neagu), scenografia (Alioșa Stancu) sînt de o profesionalitate impecabilă, răspunzînd fără fisură intențiilor regizorului. Olga Tudorache portretizează o aprigă, neostoită și afurisită Babă, avînd, apoi, nuanțate treceri în partitura Smarandei și a Mătușei Mărioara. Ernest Maftei e un bătrîn hazliu și pișicher, incitînd-o pe babă cu poznele lui care îl poartă cînd pe acoperișul casei (pe care îl face țăndări), cînd în cireșul mătușii, cînd în stioalna în care se scaldă gol pușcă. (Nici vorbă de o „regresie în infantilitate" cum îi reproșează suscitata cronică!). Cecilia Bîrbora schițează cu precizie și umor fin un personaj (Fata Moșului) numai nerv și hărnicie, iar Liliana Mavriș găsește tonul cel mai potrivit și plastica adecvată pentru răsfățata și timpa Fată a Babei. (Pentru cei care nu o cunosc notăm că Liliana Mavriș e studentă la Academia de arte din Iași, facultatea de teatru).

Mă va ierta, oare, Mircea Daneliuc pentru faptul că n-am văzut în filmul lui intenția de „actualizare sarcastică" și că m-am mulțumit cu frumosul *ris* despre care am vorbit mai sus?

Ștefan OPREA

Invitații Centrului Cultural Francez din Iași

Du Théâtre? Pourquoi faire?!

— Interviu cu regizorul și actorul francez NICOLAS LORMEAU

Colaborarea cu românii, o experiență originală

Valeriu Stancu — Domnule Nicolas Lormeau, sinteți invitatul Centrului Cultural Francez din Iași pentru...

Nicolas Lormeau — ...pentru a monta un spectacol, o piesă de teatru a unui tînăr autor, Michaël Cohen, aflat la prima reușită de acest fel, titlul piesei fiind *Rêves dans l'obscurité*. E un spectacol ce va fi jucat la Festivalul Internațional de Teatru de la Avignon — în cunoscutul amfiteatru al Facultății de Filologie — cu actori ai Teatrului Național „Vasile Alecsandri" din Iași (Doru Zaharia), cu studenți ai Academiei Naționale de Arte din Iași (Monica Broos și Radu Trifan). În distribuție fiind inclusă și actrița Rodica [illegible], care face parte din ceea ce aici se numește Conservatorul Ecologic, titulatură a cărei semnificație exactă îmi scapă. Eu însumi voi interpreta unul din roluri, alături de noi figurind pe afiș și o studentă de la Academia Națională de Arte, Liliana Bușilă.

Piesa e o poveste de dragoste ce se desfășoară în cuprinsul mai multor vise: e visul unui om care visează o femeie care-l visează pe el.

— Sinteți un regizor tînăr, care ați făcut parte din „Jeune Théâtre National", organism despre care am mai scris în această pagină, cu ocazia interviului realizat cu doamna Denise Leclerc.

— Într-adevăr am făcut parte din J.T.N. timp de trei ani, după ce am absolvit conservatorul Superior de Artă Dramatică din Paris. Doamna Denise Leclerc v-a vorbit deja despre J.T.N., deci n-are rost să mai revenim. Eu am deja patru ani de cînd am absolvit Conservatorul, prin urmare, un an de cînd nu mai fac parte din Jeune Théâtre National. Cu doamna Denise Leclerc am colaborat foarte strîns, căci am fost delegat destul de activ al actorilor în organizația J.T.N., am și montat două spectacole cu ajutorul acestui organism, așa încît doamna Leclerc cunoștea munca mea și ca regizor și ca actor, astfel de colaborare te apropie, nu?! Iar atunci cînd i s-a cerut să caute pe cineva care să fie interesat de posibilitatea de a veni și a lucra în România la montarea unui spectacol cu actori români, ea s-a gîndit la mine, și, știind că sînt foarte atras de acțiuni și experiențe originale sau care cel puțin permit să te exprimi altfel decît arhicunoscutele tipare, m-a contactat. Cum eu nu sînt în nici un fel refractar la astfel de demersuri, ba din contra! iată-mă la Iași în calitate de regizor și actor.

— Care sînt piesele pe care le-ați montat pînă acum?

— La Conservator am montat *Une femme qu'a le coeur trop petit* de Fernand Crommelynck. Aceasta a fost prima mea piesă pusă în scenă. Iar la J.T.N., deci ca profesionist, am montat o piesă intitulată *[illegible]*, o comedie muzicală pe care am scris-o în colaborare cu un prieten, pornind de la un cîntec al lui Georges Brassens. Apoi am montat *Ruy Blas* de Victor Hugo. Foarte recent, la începutul stagiunii, am creat un spectacol în Franța pentru publicul tînăr din Lille, în Nord, spectacol intitulat *[illegible]*.

— Care e activitatea dumneavoastră de un an de cînd nu mai faceți parte din J.T.N.?

— La începutul stagiunii am jucat într-o operă la Lyon, în calitate de actor, nu de cîntăreț, apoi am montat un spectacol la Lille, *[illegible]*, v-am vorbit de el. În plus, am făcut cîteva filme de scurt metraj pentru Televiziune, pentru care am interpretat și unele roluri ca actor. În sfîrșit, am jucat într-un spectacol intitulat *[illegible]*, al unei tinere Karin Serres, iată, deci, am făcut-o pe-a actorul în stînga și-n dreapta, fără să-mi neglijez cariera de regizor. De asemenea, mă ocup de tineri liceeni și de formatorii acestora, în clasele care au teatrul ca obiect de studiu.

— Un fel de profesor, nu?

— La noi există un cuvînt mai adecvat: formator. Deci, lucrez într-adevăr în învățămînt, dar termenul învățămînt trebuie pus între ghilimele. Dirijez activitatea teatrală în școli, fie cu tinerii care fac teatru, fie cu formatorii lor, care sînt ei înșiși profesori.

Nu joc în spectacol din megalomanie

— Vorbiți-mi, vă rog, de proiectele pe care le aveți cu piesa montată la Iași.

— După cum v-am spus, piesa e o evadare în spațiul oniric, redă visul unui om care se află într-o sală, la un concert de vioară. Oarecum dependent de existența sa cotidiană, de ceea ce i se întîmplă cu adevărat în viață, acest om visează o femeie.

— Înțeleg din aceste afirmații că e rolul principal al piesei. Cine îl va interpreta?

— Nu aș zice că e rolul principal, dar oricum, e un rol foarte important și eu voi fi cel care-l va interpreta. Vă rog să mă credeți, nu țin neapărat să joc în spectacolul meu din megalomanie sau mai știu eu din ce motiv, dar, cum v-am spus, e un rol foarte important, foarte lung și la Iași, între actorii care s-au arătat interesați de proiectul meu, n-am întîlnit nici unul care să stăpînească suficient de bine limba franceză pentru a putea în răstimpul atît de scurt pe care-l avem la dispoziție, să armonizeze, să integreze, și pronunțarea în limba franceză, și memorarea textului și interpretarea. Cum să vă explic pentru a înțelege mai exact situația?! E vorba de o muncă extraordinar de grea și de lungă, anevoioasă și complexă, care trebuie dusă la bun sfîrșit într-un timp foarte scurt. Să fi avut măcar șase luni la dispoziție, altfel ne-am fi descurcat, dar noi avem doar o lună și jumătate și a fost imposibil să găsesc pentru rolul bărbatului un actor care să realizeze dezideratele pe care le-am amintit. Pentru rolul femeii n-au fost probleme, am găsit o tînără actriță, Monica Broos, care stăpînește foarte bine limba franceză. Din motivele expuse, bărbatul am fost constrins să-l joc eu, dar, la urma urmei, chiar și acest aspect poate conferi o notă inedită, interesantă, spectacolului.

— În ce sens?

— În sensul că spectatorul va recepta visul actorului în viziunea și interpretarea regizorului, adică va înțelege felul în care te poți afla în același timp și în poveste și în afara ei, va vedea ce înseamnă să fii oarecum spectatorul propriei vieți. De altfel, există în viața oricărui om evenimente la care acesta are impresia că e doar spectator, nu actor și totuși e vorba de propria-i existență. În esență, despre asta se vorbește, deci, în piesă: ce înseamnă să fii și cel ce privește, și cel ce joacă. Nu numai în teatru, ci și în viață. Aici intervine ineditul de care aminteam: fiind chiar regizorul cel care interpretează rolul bărbatului, al visătorului, el va deconspira maniera în care s-a născut piesa, modul în care teatrul e „fabricat". Deci, publicul va avea acces în culise, chiar în timpul spectacolului, ca să zic așa, va lua contact cu „procesul de fabricație". E drept că acest contact se va realiza sub formă onirică, nu chiar într-o manieră realistă. Mai mult nu pot să vă spun. Veți vedea piesa și veți judeca.

Nu vorbim în aceeași manieră despre dragoste

— A propos de afirmațiile anterioare privitoare la tinerii actori ieșeni: cum merge colaborarea cu ei?

— Excelent! Vorbim despre aceleași lucruri și asta-i foarte bine, arătînd că teatrul e același indiferent de locul unde se naște, că el poartă în esența sa pecetea universalității. Cea mai mare diferență constă, probabil, în formele utilizate în teatrul din țările noastre.

— Adică?

— Adică există aici în România o pudoare care nouă, francezilor, nu ne mai spune nimic. Să mă explic: piesa evocă o poveste de dragoste absolut normală, între un bărbat și o femeie. Ei bine, eu nu concep o astfel de poveste fără sărutări, fără atingeri ale corpului sau fără să se vorbească despre dragostea trupească. Și aici, în România, întîlnesc o rezistență, pentru că, am impresia, nu vorbim în aceeași manieră despre dragoste; cred că e mai mult o rezistență a obiceiurilor care au păstrat o pudoare mai accentuată decît la noi. E adevărat că în piesă e vorba de o femeie care, în ultimă instanță, se culcă cu toată lumea; pentru un român ea trece drept o tîrfă mai mult decît orice altceva, dar autorul n-a văzut-o astfel atunci cînd a scris piesa și nici eu n-o concep astfel. La acest nivel există diferențe între obiceiuri, între maniera de a se vorbi despre dragoste, diferențe care sînt destul de uimitoare dar nu sînt substanțiale, de metodă, de expresie, insurmontabile; sînt mai degrabă diferențe formale, care, cel puțin mie, mi se par pe moment mai mult convenționale. Să nu uităm, însă, că lucrez cu actori încă studenți, care nu s-au confruntat cu moduri foarte diferite de a face teatru, și cărora le e frică să nu greșească, să nu acționeze altfel decît ar trebui. Fac această afirmație,

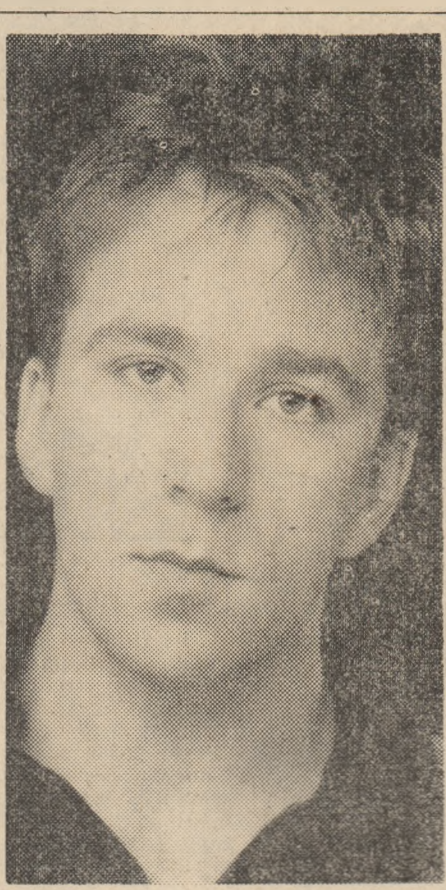

întrucît am văzut un spectacol la Teatrul Național „Vasile Alecsandri" din Iași, *Spectatorul condamnat la moarte*, spectacol care mi-a plăcut foarte mult și care e foarte modern, îndrăznește lucruri în întregime de mirare. Deci, cînd vorbesc de diferențe, de rețineri, nu mă refer în mod general la români: această pudoare de care aminteam e specifică tinereții, în special tinereții actorilor, artei și măiestriei lor. Ca să conchid, nu vorbim în aceeași manieră despre dragoste. Interesant mi se pare faptul că facem dragoste la fel, în final spunem aceleași lucruri cînd facem dragoste, dar nu în public, nu la teatru. Asta-i cea mai mare și mai curioasă diferență. Și cum spectacolul nu e încă definitivat totuși, chiar dacă publicul poate veni să-l urmărească, mă întreb cum voi rezolva această problemă: voi da eu înapoi, arătîndu-mă mai pudic decît de obicei sau voi violenta și actorii și publicul din Iași, cunoscut fiind faptul că publicul trebuie totuși scuturat din amorțeală pentru a accepta noul, experiența inedită. Pe mine mă interesează cu adevărat să contribui la înfrîngerea inerțiilor. Iar dacă despre publicul francez pot afirma că îl scutur nițel, aici am impresia că-l voi scutura mult mai tare din aceste inerții. E o chestiune de dozaj, nu?!

— Care va fi concretizarea colaborării franco-române de care vorbim?

— Păi ce altă concretizare „mai concretă" poate exista, decît chiar producerea acestui spectacol ce se va juca la Avignon, după cum am afirmat deja, dar și în România, între 11 și 23 octombrie, la Iași, București, Timișoara și, probabil, Cluj, într-un turneu în care piesa *Rêves dans l'obscurité* va fi jucată de cinci ori?!! În afară de asta, n-aș spune că știu și alte forme de concretizare. Poate credeți că nu e mare lucru, dar eu vă asigur că e deja mult să realizezi un astfel de spectacol printr-o colaborare franco-română.

Sînt actor cînd nu sînt regizor, și regizor cînd nu sînt actor

— Ce veți face după încheierea turneului? Care va fi activitatea dumneavoastră după ce vă veți despărți de actorii români?

— Voi continua să fac ceea ce fac și acum, adică să fiu actor atunci cînd nu sînt regizor și să fiu regizor, atunci cînd nu sînt actor. În Franța lucrăm în mod independent, intermitent, deci n-am proiecte precise pentru stagiunea viitoare. Poate, dacă-mi oferiți ceva de lucru la revista dumneavoastră voi onora cu plăcere oferta. Lăsînd gluma la o parte, am deja o idee și mă obsedează concretizarea ei, trebuie, deci, să-mi fac timp pentru a reflecta asupra unei piese de Marcel Aimé, piesă care se numește *La tête des autres*. Vă repet, e doar o idee. Am citit foarte multe scenarii de spectacole și acum intenționez să contactez cîteva instituții teatrale pentru a obține subsidii, pentru a asigura finanțarea spectacolului respectiv. Altceva ce să vă mai spun? Ca pe toți cei din jurul nostru, viața cu rutina ei zilnică ne asaltează pentru a ne înscrie în tiparele-i existențiale din care noi încercăm mereu să ieșim.

— După cum afirmam la începutul interviului, vă aflați la Iași ca invitat al Centrului Cultural Francez. Cum s-a stabilit relația cu acest centru, cum colaborați cu domnul Georges Diener și care e opinia dumneavoastră privitoare la rolul și la necesitatea existenței unui asemenea centru?

— Georges Diener e patronul meu. El e cel care m-a angajat, adică e cel care a avut ideea acestui spectacol și a acestei colaborări între actori români și un regizor francez. De asemenea, el e cel ce a pus în funcțiune întregul sistem. Nu eu am avut, deci, această idee, mie mi s-a adresat doar întrebarea: „nu te-ar interesa să-ți faci meseria în România pentru un timp, să colaborezi cu actori români?" Evident, am fost de acord, dar înainte de a se ajunge în acest stadiu a existat o muncă imensă din partea domnului Georges Diener. Cred că a avut foarte mult de lucru ca să facă viabil, posibil, acest proiect. A colaborat în mod intens cu una din personalitățile care răspund de Festivalul Internațional de Teatru de la Avignon, Christian Conil, și care a organizat concursul de scenarii ce a permis selecționarea piesei *Rêves dans l'obscurité* de Michaël Cohen. Eu am fost întrebat deja ce gîndesc despre o astfel de operație. Dar cred că nu e rolul meu să-mi dau cu părerea despre ea, eu făcînd parte din operația respectivă, fiind un pion al ei. Eu sînt regizor așa că încerc să fac teatru în aceeași manieră la Paris, în Franța, să zicem, și aici, la Iași. Acum în timp ce pun în scenă piesa respectivă încerc să-mi dau seama dacă acest lucru e posibil. Mai tîrziu, probabil, la încheierea acestei operații voi putea povesti ce am trăit alături de actorii români, voi putea să fac bilanțul, analiza, demersului nostru de cooperare teatrală.

(Va urma).

Realizat de Valeriu STANCU

Afișul unui spectacol semnat Nicolas Lormeau

Plînset la zîmbetul unui poet ucis: RONALD GASPARIC

Uimiri

Îngerul și bestia

...Dacă există ceva pentru care am meritat, probabil, să fac parte din redacția revistei „Cronica", acel **ceva** este faptul că am intuiția valorii. Mai ales în ceea ce privește receptarea poeziei, dincolo de o anume știință a literaturii, anticiparea unui rod într-un sîmbure suferind e, pe cît de hazardată, pe atît de reconfortantă, cînd intuiția ta se confirmă. În cei 20 de ani de cînd ființez pe aceste meleaguri ale incertitudinii, aș putea să identific cel puțin 20 de autori pentru care am semnat, în alb, certificatul de calitate. Cei mai mulți dintre ei mi-au răspuns deja prin autografele pe care mi le-au dat pe cărțile lor. Este o confirmare de primire pentru care le mulțumesc.

De la unul singur nu voi mai primi autograf: de la îngerul Ronald Gasparic.

Prima dată m-am întîlnit cu acest copil al suferinței lirice în 1981; m-am întîlnit de fapt cu poezia lui, pe el nu l-am cunoscut niciodată. Vreme de 4—5 ani Ronald a luat toate premiile — de la cel mai mic pînă la cel mai mare — la concursul Cronicii „Autori-copiii". Pînă aici n-ar fi nimic neobișnuit: în cele XVI ediții ale concursului, sute de copii au fost premiați, poezia fiind (și) o stare de exprimare a copilăriei. Neobișnuitul începe din clipa cînd Ronald Gasparic a deschis singur, **hors concours**, poarta Cronicii, așezîndu-se în pagină la locul predestinat poeților. Trebuie să mărturisesc cu tristețe că, de-a lungul anilor, doar 3 îngeri, proveniți din concursul „Autori-copii", m-au convins că au în ei demonul creației: ceilalți, depășind vîrsta, au fost depășiți de poezie (rămînînd însă, mai mult ca sigur, cititori fideli).

Pe Ronald l-am mai întîlnit, sporadic, în unele reviste (Convorbiri literare, Contemporanul, Luceafărul, Amfiteatru). La Cronica n-a mai trimis, semn că dorea confirmări și din alte locuri, ceea ce este firesc pentru un foarte tînăr autor. Îngerul vroia să descopere locul aripilor. De unde să știe că la un colț de stradă natală, din urbea natală, îl așteaptă bestia?...

Îngerul avea 21 de ani, vîrsta la care, în România, mor poeții. Fusese dăruit de Dumnezeu cu toate darurile: frumos, inteligent, talentat. Mi-l imaginez plutind pe străzile Brăilei, în starea de grație a celui ce întrevede dumnezeirea. Este tocmai ceea ce bestia n-a putut să suporte: îngerul a fost ucis pentru că era înger.

...De obicei, poeții scriu scrisori maicii lor. Dar cînd poeții mor prea devreme, scriu mamele. Scrisoarea mamei, din care publicăm cîteva fragmente în această pagină, este o restituire și o reconstituire. Ca altă Vitorie Lipan, mama lui Ronald a pornit pe calea aflării adevărului și a dreptății, într-o luptă inegală cu autorități corupte sau interesate. Pînă la urmă, i s-a făcut **un fel de dreptate**. Ceea ce n-a reușit nici ea și nu vom reuși nici noi, cu toții, cine știe cîtă vreme încă, este stîrpirea bestiei din om, a acelei bestii care pîndește, pretutindeni, îngerul.

Nicolae TURTUREANU

Scrisoarea mamei

Această scrisoare ar fi trebuit să ajungă la redacția dumneavoastră încă de anul trecut, dar n-am avut curajul s-o scriu. Știam că nu pot și chiar acum îmi este foarte greu s-o scriu. (...).

Fericirea își făcuse cuib în sufletul nostru de părinți care ne vedeam răsplătite eforturile de pînă acum: un băiat (Donald) student la Medicină în București și altul (Ronald) student la Politehnică în Iași. Cu toții priveam spre noi visuri de împliniri. Părea că timpul măsoară cu dreptate anii ce se scurg iar cei doi copii ajung tineri cutezători, tulburați însă de înțelegerea cumplitelor vremuri în care trăiau, în întunericul ideologiei comuniste. Revoluția din Decembrie 1989 îl are pe Ronald în primele rînduri ce-l înconjurau. Au trecut doar 5 zile de la venirea lui acasă și nu ieșise încă din casă. În dupăamiaza zilei de 17 iulie 1991, s-a întîlnit cu un coleg și prieten și s-au plimbat în Grădina Publică din centrul Brăilei. S-au despărțit în jurul orei 21 și în drum spre casă îi iese în față implacabilul. Tînărul Constandache Viorel (22 de ani) fără ocupație dar cu bani mulți și cu un palmares bogat de acte antisociale (furturi, spargeri, violuri, tentative de omor), fiul colonelului de Miliție Constandache Ioan din Brăila, împreună cu un grup de prieteni de aceeași josnică extracție (doi dintre ei fuseseră colegi de liceu cu Ronald) îl atacă pe Ronald, îl umilesc, îi iau pantofii din picioare, îl bat bestial. Criminalul Constandache Viorel, cel ce teroriza tineretul brăilean prin pumni și pumnale, apărat și scos mereu din fărădelegi de către corupțul său tată (criminal la rîndu-i), nu se mulțumește cu această bătaie care deja îl umpluse pe Ronald de sînge ci îi aplică și o lovitură de pumnal în bărbie, la care Ronald cade inconștient în mijlocul unei străzi centrale din orașul Brăila. În continuare, criminalul se apleacă peste trupul căzut al lui Ronald, îi ia capul de păr și-l izbește de asfalt pînă ce acesta n-a mai mișcat. Ceilalți n-au intervenit ci au privit la omorîrea lui Ronald, apoi au fugit cu toții de la locul faptei. (...).

În continuare nu mai are rost să vă scriu despre lupta cumplită pe care am dus-o cu oamenii Procuraturii care, corupți și prieteni ai criminalului (și ai tatălui acestuia), au încercat să-l scoată nevinovat pe criminal. M-a ajutat Dumnezeu, dîndu-mi puteri să-i combat, m-au ajutat ziariștii locali și din țară (revistele Expres, Flacăra, Cuvîntul, Tinerama) care, prin anchete și publicarea unor extraordinare articole, au scos în evidență nevinovăția lui Ronald, moartea lui nedreaptă, odioasă și violentă (...).

După moartea nedreaptă și înfiorătoare a nefericitului meu fiu, am adunat poeziile publicate în diversele reviste și pe altele aflate în manuscrise și am încercat să le prezint unei edituri pentru scoaterea unui volum. Normal era ca să vin în Iași, orașul care l-a descoperit și l-a publicat prima dată și care i-a recunoscut și certa valoare, orașul în care Ronald era student. Dar n-am avut puterea să mai revăd acest oraș minunat pentru că durerea mea era sfîșietoare. Nu cred c-aș fi avut curajul să mai văd pe străzile Iașului studenți și printre ei să nu-l văd pe Ronald. (...). Am sentimentul că am greșit, uitînd că Ronald a aparținut, totuși, orașului Iași, oraș pe care-l adora ca și cum i-ar fi aparținut de totdeauna. (...). În Iași a scris ultimele poeme în care și-a prefigurat moartea. (...). Cu o lună înainte de a părăsi Iașul a scris poezia „Plîns la zîmbetul meu" — poezie ce a dat titlul volumului ce-i va apare în curînd. De Iași l-a despărțit pentru totdeauna destinul nefast, ursitele în care Ronald a crezut și le-a acceptat „cadoul" cu seninătate și cu dorința ca noi să nu-l plîngem. Eu cred că Ronald n-a murit ci a trecut în altă viață, în cea a desăvîrșirii, aproape de El, de Creator, în care a crezut și pe care l-a iubit.

...Se apropie **un an** de la moartea sa (24 iulie 1992) și în speranța că veți publica cîteva din poeziile lui și veți scrie cîteva cuvinte despre cel a cărui debut (chiar la 10 ani) doar datorită revistei „Cronica" a avut loc, vă trimit această scrisoare. Și mai cred că mulți studenți care l-au cunoscut și l-au iubit pe Ronald așteaptă cîteva cuvinte scrise despre studentul Gasparic Ronald și că Iașul le merită.

Cu durere și recunoștință
Milica GASPARIC

Iubire

Am înțeles întotdeauna
Că pentru a simți iubirea
Trebuie să iubești.

Și pentru asta
VIAȚA are mai puțin sens
decît IUBIREA.

Eu iubesc și voi iubi mereu
Atît de mult încît acum
NU MAI TRĂIESC.

aprilie 1991

Îngerul dragostei

M-am aplecat deasupra ta, iubita mea
Și-am văzut copilul nostru între noi.
Te am întrebat atunci — ce caută copilul între noi?
Iar tu mi-ai răspuns că nu avem nici un copil.

— Cum nu avem? Dar acesta nu e al nostru?
— Ba este al nostru, mi-ai răspuns, dar nu e copil
E un înger, îngerul dragostei noastre.

Abia atunci i-am văzut aripile sale albe de fluture
Și ochii săi de pămînt.
Am vrut atunci să-l sărut dar m-am răzgîndit
Văzîndu-i gura doar o pictură pe o pînză de păianjen.

— Nu mă iubiți, ne-a spus el, nu mă iubiți
Uitați-vă la chipurile voastre pămîntene.
Atunci iubita mea, tu l-ai crezut și ai fugit departe de mine,
Eu rămas singur
Cu îngerul dragostei noastre
Mai bolnav, tot mai bolnav pînă cînd îngerul mi-a spus:
— Nu ești bolnav de dragoste, ci de plîns de dor.

N-am putut plînge și am fugit în timp ce îngerul zîmbea
și am fugit și am fugit, în spatele meu îngerul zîmbea și spunea:
— Nu ești bolnav de dragoste, ci de dor.

M-am oprit și am zîmbit și eu
În jurul meu am văzut că sînt singur.
DOAR EU.

decembrie 1989

Lumină

Lasă-mă să-ți sărut pleoapele,
Pentru a vedea mai aproape — cît mai aproape
Acolo unde sînt eu.

Lasă-mă să-ți sărut mirosul tău
De flori de munte,
Pentru a-mi simți scufundarea
În umbra greșelilor noastre.

Atunci apleacă-te și îmbrățișează pămîntul,
Ce se zbate deasupra capului meu,
Și-aprinde-mi candela
Ce va face atîta lumină
Încît să-ți pot săruta pleoapele
Și mirosul tău de flori de munte.

ianuarie 1991

Plînset

Astăzi e ziua în care m-am născut
Acum e clipa în care m-am născut
Și totuși a trecut atîta timp de cînd n-am mai plîns.

Atunci, atunci am văzut prima dată
Și-am încercat să plîng.
Dar norii erau atît de aproape de mine
Încît mi-am zis că nu pot plînge din cauza lor.
Atunci am văzut iarba, dar era crescută
Deasupra unei movile de pămînt atît de frumos
Încît mi-am zis că nu pot plînge din cauza ei.
Atunci am văzut florile dar ele erau legate
Una de alta atît de rotund,
Încît mi-am zis că nu pot plînge din cauza lor.
Atunci am zărit masa la care am mîncat și am băut

Cu MAMA, cu TATA și cu FRATELE meu.
Și acolo era un scaun căzut și nici MAMA, nici TATA
Nici FRATELE meu nu-l ridicau.

. . . . . .

Și atunci mi-am dat seama cît e de aproape
Ziua de astăzi și clipa de acum în care m-am născut
Și atunci, după atîta timp am plîns.

martie 1991

Ritual

De la Iulia Hașdeu la Nicolae Labiș și de la acesta la Dan David sau Aurel Dumitrașcu, literatura română a edificat mitul tragic al poetului tînăr...

Ronald Gasparic s-a născut la 23 martie 1970 la Brăila și a murit la 24 iulie în București, la Spitalul de Neuro-Chirurgie. Era student în anul al III-lea al Politehnicii din Iași...

Pasionat de literatură, muzică și filosofie și deopotrivă de miracolele științelor pozitive, Ronald Gasparic era, la cei 21 de ani ai săi, o personalitate armonioasă, complexă, o adevărată ființă spiritualizată evoluînd în registrul intelectual ca și în cel sensibil spre acel model de umanitate ideală, **l'uomo universale**, realizat de Renaștere și visat din nou de epoca modernă. Poemele sale, scrise între 10 și 21 de ani, sînt tulburătoare întrucît transcriu cu fidelitate cele mai imperceptibile mișcări interioare ale unui suflet grav, uimit de misterul și unicitatea existenței. Jurnal intim al unei personalități excepționale, poemele, mai ales cele scrise în ultimul an, conțin și premoniția sfîrșitului iminent și ne spunem din nou că, de bună seamă, acești tineri dispăruți ai poeziei românești aud voci pe care noi nu le percepem și sînt călăuziți și absorbiți de teribile viziuni.

Ronald Gasparic, „o amintire frumoasă", și încă un nume din ceata nobilă a celor plecați pe alte tărîmuri.

Cezar IVĂNESCU

(Din prefața la volumul **Plîns la zîmbetul meu**, în curs de apariție la Editura Cartea Românească).

moldosin® SOCIETATEA COMERCIALĂ MOLDOSIN S.A. VASLUI

ŞOS. BACĂULUI NR. 2 COD 6500, TEL. 983/40754, TELEX : 26257 FAX : 983/40633

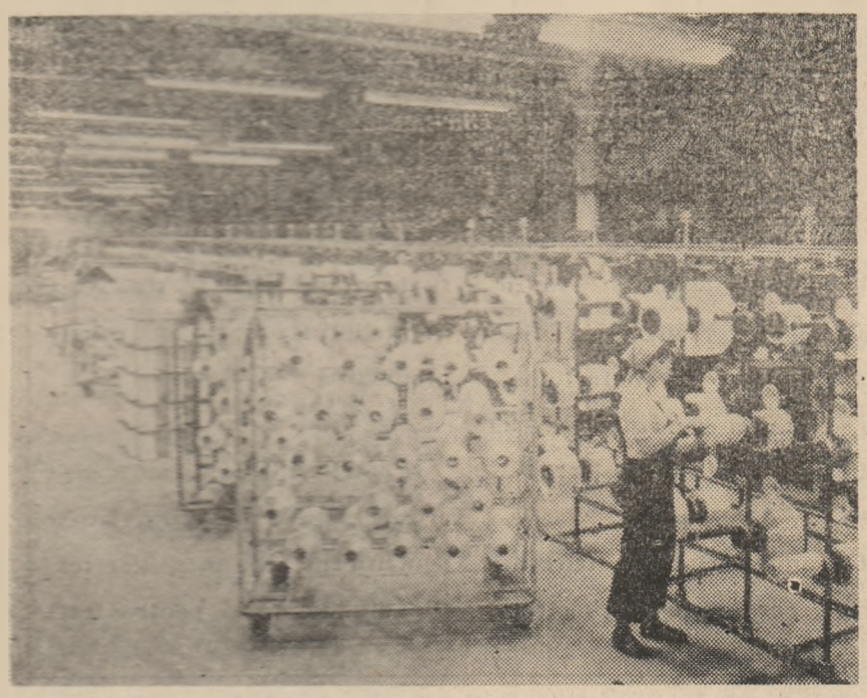

Unitate producătoare de fire poliesterice — funcționează din anul 1980 sub denumirea de Combinatul de Fire Sintetice, iar din anul 1991 ca societate pe acțiuni înscrisă în Registrul Camerei de Comerț Vaslui la nr 7/08.01.91

Cu o capacitate de 12 000 tone fire poliesterice pe an, societatea colaborează cu firme de prestigiu din țară și străinătate pe linia aprovizionării cu materie primă (granule pet) și a desfacerii firelor produse

Profilul de fabricație cuprinde următoarele sortimente de fire PES:

1. Fire PES tehnice ;

2. Fire PES textile plate (normale) ;

3. Fire PES textile texturate

1. FIRE PES TEHNICE : au finețea cuprinsă între 560 și 10 000 dtex și 192 filamente pe firul singular. Se obțin prin procedeul de filare-etirare-înfășurare rapidă, pe o instalație CHEMTEX — S.U.A., cu mașina de etirat-înfășurat MITSUBISHI — Japonia, la viteze de 3 000—3 500 m/min.

Prelucrarea textilă (multiplicare, dubla răsucire, cablare) se execută pe mașini de fabricație indigenă, cu performanțe tehnice ridicate.

Fixarea firelor tehnice se realizează pe instalații tip LITZLER.

Sortimente : 1 100 dtex 192 f × 6/60 S sau Z
× 3/40 Z × 3/50 S
× 2/80 Z × 3/100 S
× 3/80
× 1, × 2/60 ÷ 160
× 3/60 ÷ 130
× 10/60 ÷ 120
× 1/60 × 2/160
× 3/130 × 3/130

Firele pot fi albe sau vopsite în masă.

Caracteristicile tehnice deosebite le situează la nivelul mondial al valorilor calitative, conform normelor BISFA.

Sînt recomandate pentru fabricarea următoarelor articole :

— benzi transportoare ;
— curele trapezoidale ;
— plase pescărești ;
— odgoane, parîme, furtunuri ;
— postavuri tehnice ;
— articole tehnice cauciucate.

Pentru **CENTURILE DE SIGURANȚĂ AUTO** un plus de siguranță obțineți folosind numai fire MOLDOSIN.

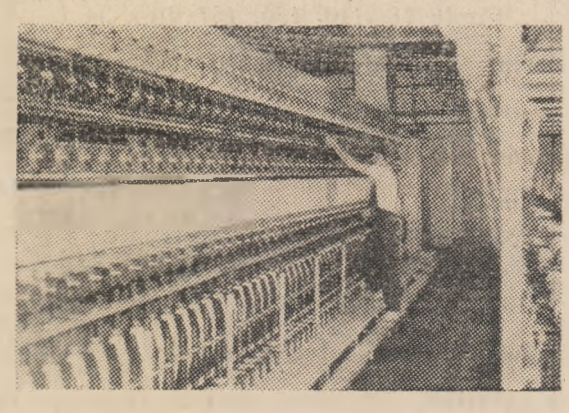

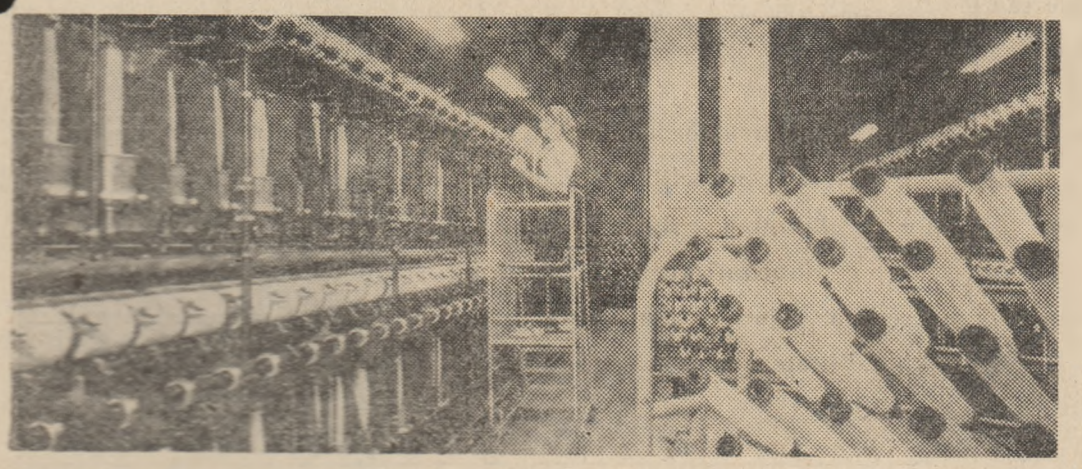

3. FIRELE TEXTILE TEXTURATE se obțin prin procedeul de filare rapidă cu preorientare urmată de etirare-texturare simultană și prelucrare textilă.

Filarea rapidă este realizată cu licența și instalația tehnologică CHEMTEX — S.U.A., cu capete de înfășurare BARMAG—Germania.

Etirarea — texturarea se realizează pe mașini BARMAG, iar răsucirea și bobinarea pe mașini indigene.

Sortimentele realizate sînt :
— fire PES supraelastice netorsionate ;
— fire PES set, netorsionate și torsionate ;
— fire PES texturate, rotosetate.

2. FIRE PES TEXTILE PLATE se obțin prin procedeul de filare clasică (convențională) și etirare la cald, pe instalații TEXPRO-Germania.

Prelucrarea se face pe mașini indigene.

Finețea firelor textile este cuprinsă între 50 și 167 dtex, cu 20 sau 32 filamente pe firul singular ; pot fi albe sau vopsite în masă, etirate, rotoset sau torsionate.

Țesăturile fine tip voal, tip crep se obțin numai din firele pes torsionate :

50 dtex 20 f × 1/750 ;
76 dtex 32 f × 1/180, 350, 800, 1 000, 1 500;
100 dtex 32 f × 1/200 ;
140 dtex 48 f × 1/200 ;
76 dtex 32 f × 3/140 ;
× 4/300 ;
167 dtex 24 f, 32 f × 1, × 2/450.

Firele etirate :
50 dtex 20 f ;
76 dtex 32 f ;
140 dtex 48 f ;
280 dtex 48 f ;
180 dtex 48 f sînt utilizate de producătorii de perdele, articole de modă, ca ață de cusut fermoare.

Firele etirate rotoset :
50 dtex 20 f ;
76, 110, 167 dtex 24 f, 32 f sînt livrate producătorilor de perdele.

SOCIETATEA COMERCIALĂ MOLDOSIN S.A. VASLUI

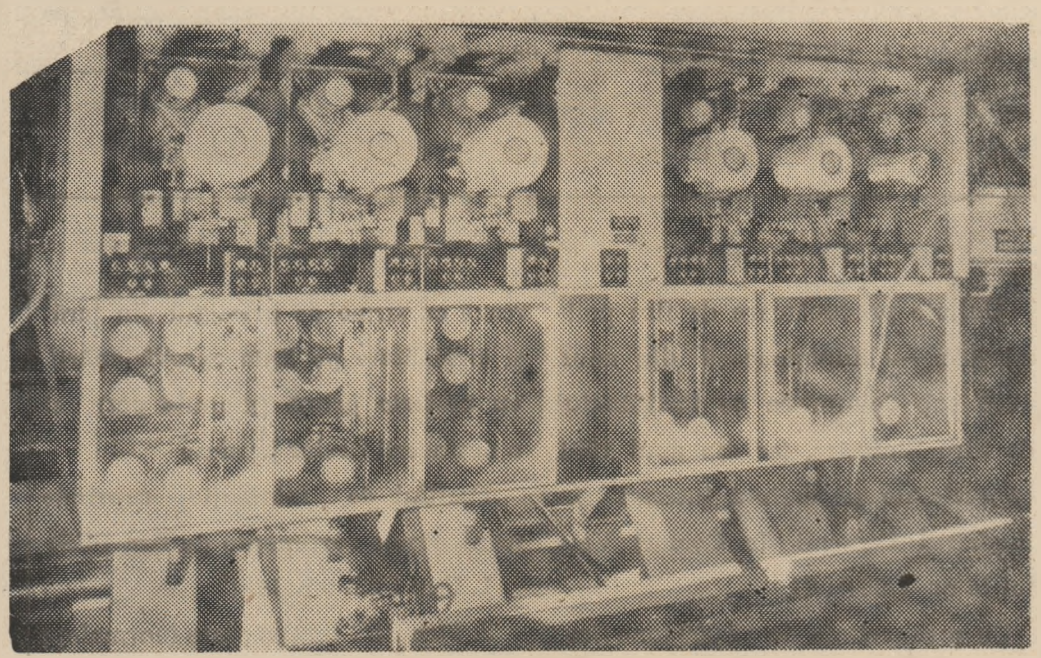

Societatea noastră produce toate formatele de depunere necesare producției din carton sau polietilenă.

Firele substandard se utilizează pentru realizarea țesăturilor din care se confecționează containere de ambalaj, țesături și tricoturi grosiere, tercot.

O gamă variată de tricoturi, tercot, perdea, panglici, șiretuori, benzi de legat se realizează în atelierul propriu de microproducție.

În atelierul de cauciucărie al societății se execută curele pentru echiparea mașinilor textile din dotare și pentru terți.

Toate tipurile de fire pot fi albe sau vopsite prin procedeul de pudrare a pigmentului de colorare în masă de polimer în timpul extruderii

Firele 76, 110. 150, 167 dtex 34 f sînt destinate fabricării țesăturilor utilizate la confecționarea articolelor de îmbrăcăminte, pentru tricoturi.

Firele texturate torsionate 110, 167 detex 34 f x 1, x 2/120 sînt folosite la realizarea țesăturilor și tricoturilor tip Jerse pentru jachete, bluze, costume sport.

Firele PES, texturate supraelastice 50, 76, 110, 167 dtex 34 f sînt solicitate de producătorii de ciorapi și tricouri.

Firele PES texturate 110, 167 dtex 34 f set, netorsionate și torsionate cu 40÷120 torsiuni/m sînt folosite pentru țesături și tricoturi interlock sau jaquard utilizate în confecționarea articolelor de îmbrăcăminte.

Pentru tricouri, țesături mai groase, la perdele sînt utilizate sortimente ca : 110 dtex 34 f x 2 ;

167 dtex 34 f x 2 netorsionate sau torsionate cu 40 torsiuni/m.

Ambalarea formatelor cu fire PES se face individual, cu folie termocontractibilă, în cutii de carton, paletizate.

Livrarea se face vagonabil sau auto.

Muncitori cu înaltă calificare, cadre tehnice specializate asigură, printr-o competentă muncă, o paletă sortimentală bogată, o calitate superioară garantată.

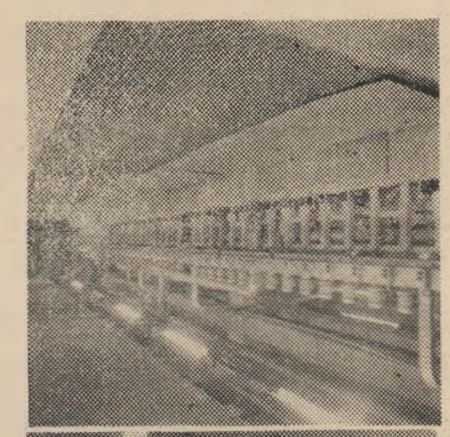

MOLDOSIN S.A. produce și comercializează fire PES albe și colorate în concordanță cu linia modei și preferința clienților.

O firmă la nivelul tuturor exigențelor economiei de piață : MOLDOSIN S.A. VASLUI.

Unde ne aflăm ?

Agitată în profunzimile sale, omenirea se primenește. Vechile credințe și ideologii și-au pierdut autoritatea și neputînd face față zbuciumărilor, ele își reduc influența și dispar. În paralel, moravurile se degradează în mod vertiginos. Stîlpii organizării sociale — aceste instituții venerabile care sunt familia, învățămîntul și justiția — par a slăbi tot mai mult. Catastrofele naturale lovesc în mod repetat și cu o amploare nemaiîntîlnită pînă acum. În mod incontestabil, traversăm o perioadă de criză, de confuzie și de punere la îndoială, în toate domeniile. Această situație nouă, fără precedent în istorie, ne confruntă cu probleme noi și impune decizii cu consecințe grele.

Dar cum ar trebui să reacționăm în acest context în care forțele distrugerii au ajuns la o influență planetară și în care nici o ordine nu mai pare a fi capabilă să înfrunte disproporția problemelor pe care voia să le rezolve ? În ce fel să ne comportăm într-un mediu în care nimic nu mai este sigur și în care totul apare ca fiind permis ? Cum să explicăm criza generală, confuzia și haosul în care ne-am cufundat în prezent ? Cînd totul se schimbă — felurile de viață, structurile sociale, valorile morale și raporturile dintre indivizi —, unde pot fi găsite repere sigure ? Nu ne rămîne oare decît resemnarea, sau revolta ?

În epoca noastră de mutații rapide, lipsurile, incoerențele și imposibilitatea de a explica ceea ce se întîmplă și de ce este așa, se resimt tot mai mult. Cr, nici o analiză a semnelor prin care timpul nostru ne interpelează și, cu atît mai mult, nici o relansare nu este posibilă fără o completare a informațiilor credibile și verificabile.

Colacul de salvare

În această fază crucială, avem o urgentă nevoie de noi cunoștințe și, într-adevăr, acestea ne-au fost date. **Mesajul Graalului** — „În Lumina Adevărului" — al lui Abd-ru-shin a venit să ni le ofere.

De fapt, cui se adresează acest Mesaj providențial ? El este scris pentru oricare cercetător al tuturor orizonturilor, aflat în căutarea adevărului și a certitudinii, indiferent de nivelul de cunoaștere și de maturitate a cititorului, el va putea aprofunda învățătura sa, găsind răspunsuri la întrebările proprii, precum și noi impulsuri pentru aspirațiile sale luminoase, un nou avînt și o îmbogățire spirituală sigură.

Autorul acestei însumări unice de cunoștințe scrie un tablou complet al creației. Descoperim astfel, de exemplu, că „lumea de dincolo", acest termen vag și decolorat pe care l-am folosit pînă acum pentru a desemna ceea ce era inaccesibil simțurilor noastre organice, se arată a cuprinde imensități, splendori ale unei vieți nebănuite. Tot ceea ce există, sferele radiante „de dincolo", ca și materia densă în care ne aflăm, sunt conduse în fapt de aceleași legi. Acestea sunt expresia auto-activă a Voinței lui Dumnezeu, Creatorul.

Asupra acestui subiect, Abd-ru-shin își alătură explicațiile sale celor ale lui Isus. El scria : „Astăzi, în Mesajul Graalului vi se aduce o explicare a legilor sub o formă mai de înțeles pentru timpurile actuale ! În realitate, acestea sunt exact legile pe care Hristos le-a adus odinioară într-o formă adaptată **timpului său.** El a arătat cum trebuie să gîndească oamenii, cum să vorbească, cum să acționeze, pentru a ajunge la maturitatea spirituală și a se ridica în creație. Omenirea nu avea desigur nevoie de altceva. Nu există nici cea mai mică lipsă în Mesajul de odinioară". (Volumul II, conferința 21).

Limitat de timp și în special de înțelegerea atît de redusă a contemporanilor săi, Hristos a trebuit să le expună în grabă. Nu i-a fost deci posibil să dea explicații extinse.

El nu a făcut decît o singură aluzie privind sferele invizibile. A ridicat însă un colț al voalului spunînd ucenicilor săi : „În casa Tatălui Meu sunt multe lăcașuri". (Ioan 14, 2).

Cît despre Abd-ru-shin, el a dat voalul complet la o parte. El ne descrie suita de planuri care există din înălțimi, în jos. Aceste planuri sunt fragmente sau extracte din Iradiația divină. Grație acestei vederi de ansamblu adusă la înțelegerea noastră — a cărei măreție ne copleșește — este posibil să devenim conștienți de originea exactă a provenienței noastre și să înțelegem necesitatea circuitului nostru evolutiv. Ființa umană nu este un străin în lumea care îl înconjoară și nu este nici mai puțin independentă, dar nici deasupra acestei lumi. Ieșit din acțiunea legilor eterne și de neschimbat, ea este legată intim de marele Tot și de forțele care guvernează Universul. Atît prin constituția sa cît și prin necesitățile dezvoltării sale, omul rămîne tributar ajutoarelor și sprijinului dăruit de mecanismele cosmice care acționează prin stimulul Stăpînului lumilor.

Pentru a da astăzi contemporanilor noștri încrederea în om, în viață și în Dumnezeu, încredere pe care aceștia au pierdut-o atît de des, ar trebui să le permitem să înțeleagă toate acestea prin oferirea unor răspunsuri logice și credibile la întrebările fundamentale. Abd-ru-shin a răspuns acestei cerințe în mod magistral. În locul misterelor insondabile și a „planurilor de nepătruns ale lui Dumnezeu", el a furnizat explicații verificabile, iar în locul dogmelor impuse el a oferit adevăruri coerente. Imaginea caricaturală a divinității, ce a rebutat atîția cercetători, a dispărut sub condeiul său, înlocuind-o prin Perfecțiunea absolută a lui Dumnezeu — acționînd prin Legile Sale perfecte și în baza Iubirii și a Dreptății. În loc de a pretinde credință oarbă, autorul Mesajului Graalului îndeamnă pe fiecare cititor să cîntărească noua cunoaștere prin intuiția sa și să nu accepte nimic înainte de a fi înțeles.

Numeroase religii, secte și tendințe își dispută astăzi, mai mult decît oricînd, aderenții proprii. În această înmulțire de afirmații și promisiuni, cum să facem selecția și cum să găsim calea cea bună ? Există un test fără greșeală pentru orice învățătură : aplicarea sa în viața de toate zilele. Căutînd să trăim după o orientare oarecare, vom putea constata prin experiența personală cît valorează. Nu este suficient ca o învățătură să ofere numai strălucitoare întreceri oratorice, sau să flateze orgoliul în mod abil. Dacă nu este în măsură să ne furnizeze o bază spirituală solidă, capabilă să facă față tuturor eventualităților vieții, ne face să pierdem un timp prețios și nu merită încrederea noastră. De asemenea, orice sistem filozofic sau teologic, orice curent spiritualist care vehiculează contradicții sau neadevăruri, care pretinde credință oarbă în loc de a stimula însușirea după o critică și o verificare personală, este de respins.

Pentru a ne ajuta să obținem certitudinea, singura capabilă să ne anime, Abd-ru-shin ne invită fără încetare să verificăm noile elemente de cunoaștere pe care ni le oferă, ascultînd în noi percepere rezonanței impactului lor luminos. Numai printr-o muncă cu sine-însuși, perseverentă și personală, căutînd în Mesaj răspunsul la întrebări, soluția la problemele proprii și eliminînd orice amestec de concepții false, fiecare cititor va ajunge să știe că, grație acestei opere, el deține în fapt Adevărul. (va urma).

Ernest SCHMITT
(Château-Thierry, FRANCE)

NOTE : — volumul I al operei „Mesajul Graalului" a fost tradus în limba română și este disponibil (în lei) începînd din luna iunie a.c.
— persoanele care doresc primirea **gratuită** a broșurii „Conférences choisies" (extrase din Mesajul Graalului) se pot adresa în scris la „Éditions Françaises du Graal" — 23, rue Colbert — 93 100 Montreuil / Bois — FRANCE. Se pot adresa și la București, la căsuța poștală C.P. 34—50.

Accente ale spiritualității contemporane

ABD-RU-SHIN

În lumina adevărului — Mesajul Graalului

La răspîntia destinului nostru(1)

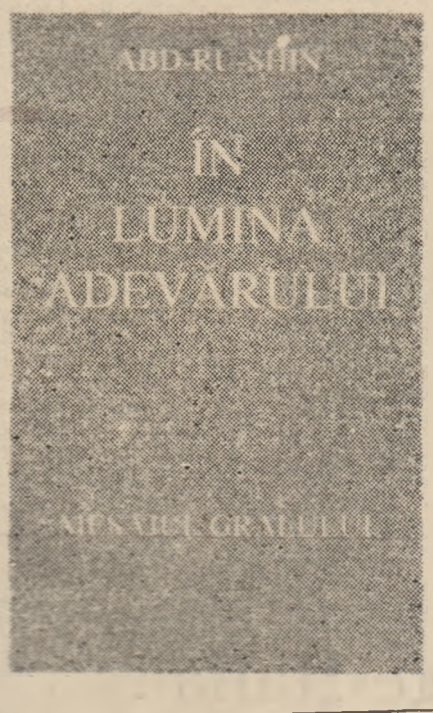

— **Adevăratul sens al existenței...**

— **Soarta și voința liberă...**

— **Importanța rolului spiritual al femeii...**

— **Era Vărsătorului și venirea Fiului Omului...**

Ortodoxia este singura confesiune care păstrează neatinse exigențele revelației extramundane

(urmare din pag. a 6-a)

place ca postul central al Televiziunii să preia pe loc chestia asta.

— Nimic mai simplu. E suficient să se înființeze releul care poate prinde Radio-Sibiu, Radio-Sihăstria, Radio-Agapia etc. și, pe loc, veți putea fi pari la curent cu strategia subtilă pe care o folosesc monahii pentru a distruge structurile de putere ale inerției ontologice.

— *Îmi pare rău, nu sînt prietenă cu Răzvan Theodorescu și, ca atare, n-am nici o senzație să sper ca postul central TVR să preia releul cu pricina.*

— Domnule Dorin, dînsul, săracu', nu prinde Bucureștiul, darmite asemenea unghere duhovnicești. Revenind la tema care ne preocupă adineori, este evident că cei care compromit credința sînt „călduții", adică cei care refuză să accepte intervalul, să trăiască în ambianța lui paradoxală.

— *Dar ce înțelegeți prin interval, domnule Sorin Dumitrescu ?*

— Un topos spiritual, eminamente spiritual. Este un *no man's land* spiritual, unde dispui simultan atît de orizontul circumstanței, cît și de cel al eternității. Dacă te tolănești pe perspectiva eternității, riști să eșuezi în universuri imaginare, în narcoză transcedentală, într-o stare metafizică parazitară. Dacă apuci exclusiv perspectiva văzută istorică, riști capcana umanismului antropocentrist, cu corolarul său, umanismul revoluționar al comuniștilor. De-asta ortodoxia este o religie a imposibilului. Fundamental, în creștinism și cu atît mai răspicat, în ortodoxie, este cum te situezi, cum devii chirias al acestui *no man's land.* Ei bine, singurul loc din spațiul social unde mi se indică modul cum pot ajunge să locuiesc acest topos tainic este biserica. Care va să zică, popa, securist, nesecurist, cum o fi, este singurul care posedă competența de-a descrie acest topos. Că-l descrie cu mai mult sau mai puțin talent duhovnicesc, asta-i altă chestiune ! Important de știut este faptul că el este singurul înzestrat cu harul de a-mi livra strategia acestei situări. Pentru restul, n-aveți teamă, va răspunde cu vîrf și îndesat...

— *Domnule Sorin Dumitrescu, m-am bucurat cînd mi-ați spus altă dată că nu prea sînteți ortodox...*

— În ruptul capului n-am putut rosti așa ceva. Am spus însă că a fi ortodox nu e o jucărie și că ostenesc din greu să capăt și eu o competență cît de mică a acestui topos pe care-l invocam doar teoretic, mai înainte.

— *Mă scuzați, pesemne că n-am înțeles eu bine. Oricum, credeți că vă desființez dacă afirm că nu sînteți intelectual ?*

— Mă desființați dacă-mi spuneți că nu sînt ortodox.

— *Mă scuzați, am înțeles greșit, dar afirm totuși că nu cred că dumneavoastră sînteți intelectual. Obiectați ?*

— În principiu nu obiectez. Dar v-aș întreba pe ce vă bazați dumneavoastră afirmația și-ntrucît e oportun să mi-o azvîrliți în față ?

— *Insist, neținînd seamă de scrupulele pe care vi le faceți și vă întreb : de ce nu obiectați ?*

— Fiindcă, e bine să se știe, puterile sufletești de care dispune omul sînt cu mult mai diverse decît instanța intelectului. Intelectualul este o persoană alcătuită linear, care folosește pînă la exces o singură „sculă" a sufletului — intelectul, lăsînd de izbeliște pofta și dorința, al căror relief sufletesc nu este cu nimic mai prejos. Domnul Pleșu, pe care nu conteniți să-l pomeniți cînd mă hingherisiți pe mine cu întrebări, posedă una din cele mai corecte situări în lăuntrul credinței. Socot că are talentul de a locui toposul duhovnicesc al ortodoxiei. Fiindcă cu adevărat se poate vorbi în asemenea cazuri despre talentul de a-l locui. În orice caz, nu de inteligență ține această operație.

— *Domnule Sorin Dumitrescu, să nu eludăm subiectul întrebării. Spuneți-mi clar, sînteți sau nu sînteți intelectual ?*

— De obicei, nu răspund la somații. Dar indiscreției gingașe pe care mi-o arătați îi voi răspunde prompt : nu în înțelesul liberei cugetări.

— *De ce ?*

— Ca să mă înțelegeți, mă voi exprima niteluș bombastic, exact cît e necesar pentru a fi autentic. Și vă voi zice cît se poate de serios că insula pustie a sufletului meu nu e locuită de un singur robinson, ci de cel puțin trei robinsoni deopotrivă uniți și solitari. Ca atare, corect ar fi să susțin *că nu sînt numai intelectual...* Intelectualitatea, ca înzestrare, nu mi se pare a fi calitatea cea mai de invidiat... Există paliere sufletești care, odată activate, pot panorama misterul mult mai eficace decît reușește intelectul singur. De acolo poți capta cu mult mai lesne semnalele nepămîntene ale mîntuirii. Bine-înțeles, dacă crezi în aceasta și dacă alternativa ei te preocupă...

Corespondenţă din Roma

Încotro merge Italia ?

Ultimele săptămîni au fost caracterizate prin trei evenimente fundamentale care au dezvăluit acutele crize ale sistemului politic italian. Primul îl reprezintă rezultatele alegerilor pentru noul Parlament, care au pus în evidenţă prăbuşirea consensurilor italienilor pentru cele două principale partide politice : de guvernămînt şi de opoziţie (Democraţia Creştină şi Partidul Democrat al Stîngii — ex-comunist). Al doilea eveniment este cel stîrnit de valurile de arestări pentru corupţie în rîndul unor importanţi exponenţi democrat-creştini, ex-comunişti, socialişti şi republicani din Milano. În fine, al treilea, cel mai recent moment al crizei : imposibilitatea pentru vechea alianţă (democrat-creştini, socialişti, social-democraţi, şi liberali), înfrîntă la ultimele alegeri, de a determina alegerea noului Preşedinte al Republicii şi de a se propune la conducerea ţării.

Republica Italiană, fondată după al doilea război mondial, a intrat în faza finală ca şi cea de-a Patra Republică Franceză în 1958 ? E dificilă găsirea unui răspuns, chiar dacă e clar că la orizontul italian nu se zăreşte nici un De Gaulle. Opinia publică italiană nu caută azi nici un salvator al patriei. Pretinde însă ca vechea nomenclatură democrat-creştină, ex-comunistă şi socialistă să se retragă la pensie cît mai repede şi doreşte să fie guvernată de alţi oameni cinstiţi şi eficienţi, cu programe noi, mai ales acuma cînd o dată cu sfîrşitul războiului rece a dispărut şi pericolul reprezentat de comunism.

Punctul de plecare al faptelor e acesta : căderea zidului Berlinului a pus în criză nu numai Partidul Comunist Italian, ci şi întregul sistem al puterii politice în Peninsulă. Italia a fost aproape cincizeci de ani o democraţie blocată. În permanenţă s-a aflat la conducere Democraţia Creştină aliată cu unul sau mai multe partide, în opoziţie fiind mereu Partidul Comunist. Acesta din urmă, în lunga sa istorie, s-a îndepărtat progresiv de concepţiile staliniste şi post-staliniste ale Uniunii Sovietice şi a ştiut pînă la un anumit punct să se integreze în realitatea socială şi culturală a democraţiei italiene. P.C.I. nu ar fi fost în stare decît după 1989 să-şi îndeplinească o revizuire politică şi ideologică radicală, astfel că se aprinde o forţă de opoziţie legitimă de a deveni forţa de guvernare într-o democraţie occidentală. Cu mai puţin de zece ani în urmă, înainte de a muri, Enrico Berlinguer vorbea de o utopică „terza via" (a treia cale), care nu era nici comunismul sovietic şi nici democraţia occidentală.

Putea a cincea putere economică mondială să-şi încredinţeze propria soartă unui om cu siguranţă onest şi sincer, dar care să fie încă iremediabil legat de concepţiile politice depăşite şi aflate în afara realităţii ? De aici s-a născut blocarea democraţiei italiene. P.C.I. s-a autoexclus din cauza propriului său extremism ideologic şi politic de la guvernarea Italiei, şi D.C. a fost „condamnată" să rămînă veşnic la conducerea Guvernului.

În ultimii cincizeci de ani laburiştii şi conservatorii s-au alternat la cîrma guvernului englez. Acelaşi lucru s-a petrecut cu partidele şi diversele mişcări politice la Bonn, Paris şi Washington. Numai la Roma s-a întîmplat ca din 1947 să fie la conducere fără întrerupere un partid (D.C.) sau ca un om politic să fi rămas aproape tot timpul membru al executivului (Giulio Andreotti, ultimul Preşedinte al Consiliului de Miniştri). *Cînd nu există posibilitatea de alternanţă a partidelor şi a oamenilor, democraţia nu funcţionează.* E ca şi cum într-o şcoală nimeni nu repetă clasa : profitul elevilor e mai rău din an în an. Tot astfel profitul oamenilor politici italieni în termeni de competenţă, de cinste este mult înrăutăţit, mai ales în ultimii 20 de ani. Clasa conducătoare, sigură de ea, s-a transformat în nomenclatură, cu puteri aşa de mari şi arbitrare, încît nu are termeni de comparaţie în nici o altă democraţie occidentală. În Italia partidele politice şi-au pus gheara peste tot : la R.A.I. şi în diferite redacţii de ziare, în întreprinderi controlate de stat, în spitale, în magistratură, pentru a ajunge chiar la Teatrul Scala şi la metroul din Milano. Natural, opinia publică nu pune în discuţie dreptul partidelor de a contribui prin reprezentanţii lor din Parlament la formarea procesului legislativ sau prin miniştrii lor la realizarea programelor guvernului.

Problema este alta. Se contestă partidelor dreptul de a numi directorul sau chiar redactorul la Telejurnal, administraţia unui spital, directorul unui teatru de operă. Nomenclatura dimpotrivă, ocupînd în societatea civilă spaţii cît mai mari, care nu le aparţin, a devenit din ce în ce mai asupritoare, şi s-a apucat de o guvernare corupţă. Zecile de arestări de oameni politici şi întreprinzători din Milano, care au avut loc de curînd, sînt numai vîrful unui aisberg.

În conturile din banca unei administraţii socialiste s-au găsit zece milioane de dolari, dar se vorbeşte de o afacere de peste o sută cincizeci de milioane de dolari, date de întreprinzători oamenilor politici din Milano în ultimii ani, ca să obţină mandatul de a construi unele edificii publice ; o linie de metrou, de cale ferată sau noul sediu al unui teatru. Cîţiva judecători independenţi ai partidelor au aplicat contra corupţiei legea penală, sprijiniţi de societatea civilă, care este sănătoasă şi care crede ferm în valorile dreptăţii, cinstei şi muncii. Valori pe care vechea nomenclatură le-a pierdut complet.

De aceea italienii au pedepsit-o în nordul ţării, votînd la ultimele alegeri partidele fie necompromise sau mai puţin compromise, cu corupţia. Acestea sînt : Liga de Nord, Partidul Liberal, Partidul Republican, Partidul Rete al fostului primar din Palermo, ecologiştii etc. Noul Parlament, de consecvenţă, prezintă o nouă stabilitate cu totul diferită de cea precedentă. D.C. şi aliaţii săi au pierdut practic majoritatea. Spunem aşa deoarece chiar dacă există o majoritate numerică, ea este aşa de redusă, încît e imposibil să guverneze cu ea. În toate partidele, începînd cu D.C. există oameni de vîrf care susţin necesitatea de reformare a sistemului constituţional, de mărire a puterilor Parlamentului şi Guvernului. În concluzie, acum situaţia stă să fugă de sub controlul secretariatelor de partid, organisme supreme ale puterii nomenclaturii. Celălalt element de mare noutate al actualului Parlament îl

tate al actualului Parlament îl

constituie redimensionarea ex-comuniştilor, care s-au prezentat la alegeri divizaţi în două formaţiuni : Partidul Stîngii Democratice cu poziţii moderate şi social-democratice şi Reclădirea Comunismului, cu poziţii extremiste. Amîndouă depăşesc împreună cu puţin 20%, în timp ce mişcarea comunistă în anii săi de maximă splendoare deţinea aproape 30% din voturi. În fine, trebuie să semnalăm în panorama italiană forţa noii mişcări politice care se cheamă Liga de Nord, care adună din regiunile nordice ale ţării circa 20% din sufragii. Liga de Nord propune divizarea Italiei în trei republici : de Nord, de Centru şi de Sud, unite între ele de un foarte slab raport federal. Liga de Nord face această judecată : Italia e guvernată de o politică profund corupţă şi ineficientă a propriilor rădăcini mai mult în sudul ţării. Dacă nordul Italiei, bogat, dezvoltat şi european se dezlipeşte de Sud, parazit şi un pic oriental, va sfîrşi prin a grăbi eventual falimentul republicii.

E un raţionament destul de simplist, care totuşi are priză în secţioare destul de ample ale electoratului nerăbdător, aflat în aşteptarea reformelor ce întîrzie să apară. Dar care reforme ? Toţi doresc să dea mai multă putere electoratului. Azi, alegătorul prin vot semnează o delegaţie în alb unui partid care îl utilizează cum vrea pentru o perioadă de cinci ani. Candidatul ales de Parlament nu poate lua o poziţie autonomă, ci se supune voinţei aparatului secretariatului care călăuzeşte partidul său. De aici propunerea de abolire a sistemului electoral proporţional şi de introducere a colegiului uninominal, urmînd sistemul francez şi pe cel englez. Realizarea unei asemenea reforme va fi o bombă pentru actuala nomenclatură a partidelor. Cu alegerile uninominale se votează în primul rînd pentru calitatea candidatului, mai mult decît pentru apartenenţa partinică. Atunci Italia ar avea un Parlament mult mai autonom decît cel aflat la cheremul conducerii partidelor. Rămîne totuşi problema guvernării, a stabilităţii executivului, mult discutată în Italia, unde guvernele au o durată medie de mai puţin de un an.

Pentru a preîntîmpina acest grav inconvenient, este propusă republica prezidenţială după modelul francez. Este greu de spus care dintre aceste modele va fi cel mai bun pentru Italia. Cîteva observaţii trebuie formulate. Statul federal, de exemplu, pe baze regionale, urmează modelul german al landurilor şi nu pe cel al nebuniei separatiste a Ligii de Nord, departe de recentele experienţe istorice ale Italiei, stat unitar de o sută treizeci de ani. Republica prezentată după model francez, n-ar fi acceptată într-o societate care nu a avut niciodată la vîrful ei o singură personalitate cu rolul de a conduce întreaga naţiune. Unica excepţie o reprezintă perioada fascistă, încheiată catastrofal. Rămîne deci de îndeplinit o reformă a legii electorale în sensul de sistem uninominal, care să dea mai multă putere Parlamentului şi o reformă constituţională care să dea mai multă stabilitate Guvernului, urmînd formula cancelariatului german. Dar pentru a le realiza, e necesară o amplă convergenţă în Parlamentul actual. Vechea nomenclatură se opune la aceste reforme cu toate forţele sale, deoarece nu vrea să-şi piardă din putere.

În prezent, ea a pierdut consensul celei mai mari părţi a alegătorilor, mai ales după numeroasele şi recentele arestări pentru corupţie survenite la Milano, care au decapitat practic principalele partide politice cu cei mai importanţi exponenţi ai săi, într-o regiune importantă ca Lombardia. Dorinţă de democraţie, dorinţă legală, de cinste, de eficienţă.

Azi mai mult decît în trecut, italienii pretind aceste principii şi valori etice fundamentale propriilor reprezentanţi politici. Mai ales acum, într-un moment în care mafia o dată cu uciderea judecătorului Falcone, personaj cheie în lupta împotriva criminalităţii organizate, e mai puternică ca niciodată şi vrea să demonstreze opiniei publice, clasei politice şi aparatului de stat, propria forţă pentru a înfricoşa şi paraliza orice rezistenţă. Societatea italiană, în ciuda contradicţiilor, a dificultăţilor pe care le traversează, e bogată şi vitală, plină de energie. Din 1993, o dată cu desfiinţarea totală a frontierelor Comunităţii Europene, Italia va fi din ce în ce mai mult integrată nu numai din punct de vedere politic, comercial, financiar, monetar, ci şi cultural. E un mare ţel care comportă mai multe probleme pentru întreprinderi şi pentru persoane, determinate de o mare concurenţă, dar reprezentînd în plus o şansă de dezvoltare, de bogăţie. Italienii sînt pregătiţi pentru a înfrunta competiţia marii pieţe europene. Ei de aceea nu vor să pornească dezavantajaţi. Doresc să aibă alături de ei ca şi ceilalţi europeni — francezi, englezi, germani — un stat cinstit şi eficient care să le susţină activitatea lor industrială, comercială şi profesională. Un stat care să creeze în sectorul transportului şi al telecomunicaţiilor, în întreprinderi, mijloacele optime de lucru. Un stat care să ia decizii cu mare rapiditate, garantînd legalitatea. Italienii ştiu însă că toate acestea nu pot fi asigurate de măştile învechite care şi-au făcut din politică o meserie. De aceea doresc să întoarcă foaia.

Paolo GIANFELICI

CANALETTO : „Veneţia, podul Rialto"

Cititorii din străinătate se pot abona şi direct la redacţie, prin depunerea în contul nostru 47.21.71.66.50.10 la B.C. Iaşi, a sumelor corespunzătoare — în dolari S.U.A. sau echivalent în alte monede convertibile. Zona europeană : 96 dolari S.U.A. (1 an). Zona americană şi australiană : 108 dolari S.U.A. (1 an). În abonament este inclus şi serviciul de expediere efectuat de redacţie.

Redactor şef : IOAN HOLBAN
Secretar general de redacţie : VASILE CONSTANTINESCU
Redacţia : Sorin LUPAŞCU ● Bogdan Mihai MANDACHE ● Ştefan OPREA ● Cassian Maria SPIRIDON ● Valeriu STANCU ● Nicolae TURTUREANU ● Secretariat de redacţie : Virginia BURDUJA ● Mariana STANCU ● Carmen VERICEANU ● Contabil şef : Nicolae VECHIU ● Secretare dactilografe : Adela GACEA ● Angelica MORARU ● Sector difuzare : Cătălin NICOLAU ● Corespondenţi din străinătate : Paolo GIANFELICI (Italia) ● Gabriel MARDARE (Franţa) ● Horst FASSEL (Germania) ● Petruţa SPÂNU (Polonia) ● Adrian PORUCIUC (S.U.A.) ●

Tiparul : S.C. „Dosoftei" S.A., str. Sf. Lazăr 49, Iaşi, 6600.

Redacţia şi administraţia : str. V. Alecsandri nr. 8, Iaşi, 6600.
Telefoane. Redactor şef : 98/146433 ; Redacţia şi secretariat redacţie : 98/113906 ; Contabil şef şi Difuzare : 98/113923.
Poziţia în Catalogul Presei Interne : 842.
ISSN : 1220—4560.